

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri 20 februarie 1991

8/56

SALA
DE
LECTURA

Omul de azi pe mâine

Cu cită frenezic, cu cită aplicație, cu cită cinism au lucrat comuniștii la extragerea cetățeanului din patrie, din cetate, din istorie! Intii și intii i s-au luat omului convingerile, i-au fost naționalizate, odată cu bunurile care, toate împreună, îi confereau o fragilă independență față de orice putere, față de orice stat. Rămânind cetățeanul liber ca pasărea cerului, adică liber de orice legături de proprietate a gândirii dar și bunurilor mai materiale ale sale, ca nu cumva să se înalte deasupra puterii comunist-staliniste, s-a aruncat deasupra lui, a țării întregi, a lagărului integral o plasă cu ochiuri foarte fine, foarte mici, prin care nu putea privi cu ochiul său deprins cu o altă libertate, chiar spre aceea, spre Ea. S-a zbatut el, cetățeanul, acolo sub plasa aceea ca un ciorap, lipită pe fața și pe membrele sale toate, pînă cînd a obosit și a început să facă numai ce-l lăsa ciorapul — nu de damă totuși — să „execute”. Omul s-a deprins repede sau relativ repede — cei care n-au putut au fost dați pierzării, morții — cu sclavia de sub masca enormă, colectivă, a lagărului. Iar generația următoare, cînd a deschis ochii mari la lumină, s-a zbatut puțin, cît șade bine oricărui nou-născut, apoi s-a potolit și a intrat în rinduri. Cîți dintre bravii noștri democrați de azi nu au cîntat, cu mindrie populară, „nu sta pe gînduri, intră în rinduri, vino-ntr-un paș cu noi”?

Acolo, sub plasa amplă care-i deforma gîndurile și membrele, omul nu avea trecut și nu avea nici viitor. Există, e drept, un „viitor luminos”, dar acesta nu era al său, ci era „al omenirii”. Or, omenirea nu înseamnă mai nimic atunci cînd și acolo unde individul însuși nu e altceva decît „cel mai de preț capital”. Există, e drept, și un trecut, dar acesta era „de luptă revoluționară”, deci tot o abstracțiune, deci se făcea abstracțiune de el, de fiecare dintre ei. Totul era, precum știți, dragi ascultători, să supraviețuiești, să depășești pereții ceasului în care te aflai înmormîntat de viu, ai zilei care îți sfîșia lent și metodic ficatii de „Prometeu înlănțuit”.

Omul de azi pe mâine, produsul acelor timpuri care nici nu s-au terminat, ești dumneata, este dumnealui, sint eu, subsemnatul. Omul fără trecut și posesor — vai! — al unui sumbru și încețoșat viitor. Omul care uită clipă de clipă tot ce-a trăit, fie și mica bucurie personală pe care a smuls-o, o dată în viață neantului. Omul care nu e alt de nebun încît să se mai gîndească la ziua de mâine ce, oricum, aparține președintelui, primului ministru, partidului aflat la putere.

Să nu ne mai mirăm deci de nimic, de nici o ficăloșie, de nici o minciună, de nici o calomnie, de nici o faptă genială rățăcită printre noi, omul de azi pe mâine e capabil de orice.

Nicolae Prelipceanu



Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări de Holbein

Ad uso di fumo

o dată pe an sau de două
țigara-mi sau gura fumindă
binevoiește să toarcă
fumul în formă de cerc :

alt nimb în dispersie o nouă
aură-albastru-afumindă

ce are 'ntr-o zi să se-ntoarcă —
numai cît eu nu încerc

cît (țuguiate-amindouă)
buzele mele la pindă
nu se sfîrimă să-i stoarcă
fumului magicul cerc :

o fără de verde nici rouă
eflorescență plăpîndă
binevoind să mi-o-(n)toarcă
fumul atunci cînd nu-ncerc —

o dată pe an sau de două...

Șerban Foartă

chenar

A pagubă

Am mai spus-o, nu cu mult timp în urmă: mineriada continuă. Iunie '90 a fost un „simplu” exercițiu de manevră. Atunci s-a instrumentat un număr de oameni. Acum, instigare oficială la violență se face cu mase de oameni, cu categorii sociale și chiar cu zone geografice întregi. Mineriada își lărgeste zimbetul hid, cu gânduri de baltazariană mobilizare. Scotoceste cu miile de ochi și miini în cotloanele inventate de chiar forța care-a generat-o și amenință televizat, tot mai des, tot mai divers, mai accentuat, mai pe sleau. Păianjenul își țese deja pinza la scară națională, iar lucrătura lui e tot mai trepidantă, executată, în plus, prin cele mai neașteptate metode „textile”. Sintem captivi, puși la murat, între două paranteze zimbetoare, cum bine spunea Gabriel Andreescu, zimbetul extern al premierului și cel intern al președintelui. Între ciocanul muncitoresc, agitat prin fabrici împotriva dușmanilor de clasă (postură leninistă, resuscitată instigator) și nicovala lovită duios cu petale de crini europenești, sunindu-și zglobiu minciuna, în perfecta cunoaștere a regulii jocului a regiei examenului cu nota pusă dinainte. Dacă ar fi numai asta, încă s-ar mai putea spera ceva. Dar, uite că-n prețioasă plecărie în Italia, președintele României nu uită să tragă semnalul de alarmă, făcând apel la populație să-l izoleze pe opozanți, în numele aceleiași unități de nezdrunținat, care a zdruncinat profund, decenii de-a rândul, ființa națională. Încitare televizată, pe față. Tot românul se sumțește, scoate secură de război și caută prin casă, cu ochi înjecțatați, fiara apocaliptică: „unde-i pisica, s-o măninc!” Pe urmă, vine presa frontistă și clamează izolarea Timișoarei, „lituanizarea” ei, așteptând, parcă, județele sudiste să intre-n trenuri blindate ca să „curețe” Banatul și să „facă liniște”. Pe urmă, vine Regionala CFR Iași, iar ministrul Vătășescu, într-o suavă zimbire, aruncă trotil pe micul ecran: atenție! un milion jumate de tone de carne, milioane de găini, se-alege praful de ele din cauza grevei. Ergo: izolați și Moldova, chit că-a fost câmpioana fesenismului, dați fuga și-l stringeți de gît pe acarul Păun. Iar românul, cînd aude de milioanele de dolari pierdute la greva Taromului, de faptul că minereul vine dinspre Timiș, dinspre Iași etc., lipsit fiind de orice analiză oficială, cinstită, lucidă a faptelor, e cum nu se poate mai normal să-i vină gust de singe și scalpare. Puterea-i sfîntă, tot răul vine de la destabilizatori! Ce mai izolăm, tovarăși? Dacă, după București, Timișoara și Iași, vin și Brașovul, ori Constanța, păi... cam toată țara-i demnă de izolare și „neutralizare”. Dați cu voi în voi, pare a fi acum deviza puterii, dați cu fabricile-n țărani, cu cimpurile-n facultăți, cu paguba conservatoare-n străinătate, dați cu vestu-n est și sudu-n nord, izolați, încercuți, nimiciti, doar-doar o veni ziua sfîntă a libertății de-a înlătura din dicționarele limbii române toate formele negației. Dacă duceți lipsă de cadre calificate, noi vă punem la dispoziție nu Ministerul de Interne (că el are numai grăja, de-a „veghea bunul mers”) ci batalioanele de asalt ale Vetrei românești, conștiința atroce și forța lugubră cea mai înaintată a societății civilo-militarizate. Ea, la o adică, pentru a apăra unitatea și integritatea edificiului național nu va lăsa niatră peste piatră din acesta, fiindcă: din cit e mai mult moloz, din atîta se vede mai bine grandoarea istorică a monumentului. Abia atunci vom fluiera bucurători, ca sirenele fabricilor acum 40 de ani, ca gura de lun din steagul dacilor, fluerind moritric, de-a pururi. A pagubă, desigur, dar, în sfîrșit, liber! mă-nțegeți?

Dan C. Mihăilescu

dictatura personală

Demisia? Demisia...

Noua Putere nedorind să corecteze realitatea, vezi bine, prin nici o stare de reverie: că prostii treburile să dea în veci socoteală și pentru ce nu au făcut...

În continuarea introducerii la materialul publicat în numărul trecut al revistei, privind premeditarea desfășurării evenimentelor tragice din 13-15 iunie 1990, premeditare dată de gol tardiv de Comisia Parlamentară de Anchetă, prin cele două Rapoarte ale sale cu concluzii diferite: anume, că în seriile de 11 și 12 iunie au avut loc la Palatul Victoriei într-un secret, nedat publicității pînă acum, unde a fost hotărîtă înăbușirea în singe a manifestației pasnice, cită mai rămăsese, din Piața Universității! Președintele Ion Iliescu în persoană și primul său ministru, Petre Roman ordonând conducătorilor M.I. (sacrificate din start?), S.R.I. (să-și dea singuri foc sediului, oare?), Ministerului Sănătății (să ascundă numărul real al morților?), Procuratura Generală (să aprobe „arestarea preventivă”, ilegală, zile și luni de zile, sute de nevinovați?) și M. Ap. N. (duolicitară?). „cu participarea a 4-5.000 (Răzvan Theodorescu pomenește de 6-7.000!) de cetățeni pe care trebuia să-i aducă domnul N.S. Dumitru să pună ordine în Piața Universității” (după declarația lui M. Chițac)! Culmea, în acele două zile eșuind, fără măcar să fi început, de fapt, cum era de așteptat, desi a fost invocat 52 de zile, eșuind dialogul dintre aroganța Nouă Putere și disperată manifestanți din Piața Universității, simplă diversiune în stil ceaușist! Cit fariseism

post-revoluționar... Metodele neocomuniste de reprimare avînd să întrecă orice închipuire... Voi reveni.

Mai jos, respectînd limitele spațiului publicistic, voi face loc, totuși, materialului acela al meu uitat în sertar, scris în prezilele evenimentelor dramatice din 13-15 iunie 1990: vă amintiți, în prima lui parte tot vrînd eu să începesc un articol despre o notă informativă a Securității vîncene ce o aveam în față, adormisem cu capul pe birou... Material în care ajunseseam să scriu în vis, obsedat, despre una din preambulările mele săptămînale cu tren accelerat seara, fiind năvetist de la București la Focșani, într-un compartiment neluminat electric, ascultînd, răbdător, un domn în vîrstă, abia pensionat, cum vorbea impresionat de mitingul F.S.N.-ului din 17 mai 1990, ultimul de dinaintea „alegerilor libere”... Rămînînd la scandarea: „Frontul Salvării, fericirea țării”...

Situație așa-zis necorespunzătoare (II)

Cine? F.S.N.-știi, trandafirii la față: cu trandafiri de plastic în miini, fără ghimpi, trandafiri legănăți în vînt... Se azvirleau în sus fotografiile surizătoare ale viitorului președinte „ales” al țării cu autograf, cine le-o fi aruncînd, era bătaie pe ele. Era soare torid, stăteau umbrele deschise și în brazii de pe margine, în Piața Aviatorilor din București, oamenii se strigau cu admirație... A vorbit Petre Roman: „cine se mai îndoieste că noi nu vrem să facem comunism să meargă în țară să vadă că oamenii care au început să renască a urmat Cameră la țară să trecem de la dictatura

totală la „craș”, „l-olui”, erau peste tot eșarfe fluturate, la orele 18 fix a venit la microfon domnul Ion Iliescu, nu se auzea cum acoperit de urale și strigături, mai ceva ca pe vremea ceaușistă, „Huo!, manifestațiilor din Piața Universității — Rușine lor — Mincinosii!”, era un entuziasm negatîv de nedescris la sfîrșit... La sfîrșit, toți cei prezenți au aruncat în aer trandafirii: între timp un tinerel rătăcit pe aici a luat cîțiva ghionți scăpînd din mină o carte, ce carte, între filele ei aveau pozele-color ale adversarilor lui Ion Iliescu la președinție, pozele-color risîndu-se pe jos, femeile tăbărliseră pe ele și le rupseseră în bucăți, acelorași femei cășunindu-li-se apoi pe cameramanii străini ce făceau uluții de „adeziunea generală” li se pusese trandafiri roșii în păr, în aparate, în buzunare, la gît, cameramanii avînd să se retragă speriați, apucaseră să mai filmeze o pancartă: „Iliescu te votăm fără Kent, dolari, cafea”... Posesori ai unei memorii inconstiente...

Dar adversarii „președintelui” Ion Iliescu ce făceau în acest timp? Dormeau cumva? Nu, domnilor... „Jos Iliescu!”, scandau.

Oamenii în sine fiind liberi să se piardă sau să se mintuie!

De ce naiba îl ascult cu atîta atenție pe pensionarul ăsta: e un caraghios? Mă simt acum, după Alegeri ca după un Revelion: poleiala, artificiiile și Mog Crăciun nu măz au nici un sens... Dacă aș fi putut să dorm pe întunericul ăsta din compartiment... Ce chestie: „Frontul Salvării, fericirea țării”... În exprimarea unei fericiți aștințe, poate! Aș fi făcut bine să capăt aici rațiunea suficientă. De ce nu? Rațiunea... „Allanta ponorului”. „Grupul Independent pentru democrație”, „Asociația 21 Decembrie”, „Asociația 16-21 Decembrie 1989”, „Liga studenților”: în Piața Universității din Capitală, în aceeași zi cînd se desfășura mitingul F.S.N.-ului, în Zona ei liberă de neocomunism, unde o mină imensă de polistiren, colorată, are cele două degete (mîna lungă a Revoluției?) legate are cele „uă degete ce ar trebui să formeze litera V (victorie) legate cu o bandă neagră și tricolor...”

Liviu Ioan Stoiciu
(Va urma)

momos:

Un fesenist

(roman)

Introducere: Nu mi-am închipuit niciodată că voi scrie despre Valeriu Cristea. Dar venind o oarecare revoltă în țară, meseriile par să se fi schimbat. L-am cunoscut pe Valeriu Cristea la revista „România literară”. Am fost colegi acolo timp de șapte ani. Domnia sa scria pe cit un singur răspuns din partea mea: Nu, Valeriu Cristea, nu ați făcut niciodată de rușine literatura română în cei 45 de ani de dictatură. Ba mai mult! Ați avut curaj să refuzați să intrați în partid și erați singurul redactor de la R.L. care nu era membru de partid în primăvara lui '89. Așa că în anul 1989 erați,

sul în fața unei pete de lumină și a unui ofițer sovietic.

Cuprins: „Am făcut eu oare de rușine — prin scrisul și prin atitudinea mea — literatura română în cei 25 de ani de dictatură? Dacă nu, ce mi se impută?” (Valeriu Cristea, **Adevărul**, joi 7 februarie 1991). Întrebarea, retorică, nu are decît un singur răspuns din partea mea: Nu, Valeriu Cristea, nu ați făcut niciodată de rușine literatura română în cei 45 de ani de dictatură. Ba mai mult! Ați avut curaj să refuzați să intrați în partid și erați singurul redactor de la R.L. care nu era membru de partid în primăvara lui '89. Așa că în anul 1989 erați,

domnule Valeriu Cristea, un om curajos și cinstit.

Final: După revolta din decembrie Valeriu Cristea este același om minuna și discret care, neubindu-l pe Ceaușescu, atîta vreme, s-a hotărît să-l iubească pe Iliescu. Faptul că cei mai mulți dintre colegii domniei sale nu-l prea iubesc pe domnul Iliescu nu are nici o importanță în acest caz. Valeriu Cristea rămîne un om curat în mizeria prin care ne tîrim zilele.

Addenda: Există bănuiala că Valeriu Cristea îl iubește pe domnul președinte Iliescu numai fiindcă acesta și-a făcut studiile la Moscova.

Ștefan Agopian

P.S. Domnul V. Cristea mai scrie: „mă încapăținez să judec cu capul meu și nu cu cel, de exemplu, al d-nei Monica Lovinescu”. Îl rog pe domnul V. Cristea să-i numească pe intelectualii (scriitorii) care judecă cu capul doamnei Monica Lovinescu. Nu de alta, dar să nu murim prosti de tot.

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● PETRE ROMAN: „În dimineața zilei de 14 iunie minerii au pătruns în cîteva localuri universitare, fără violență împotriva studenților ci doar împotriva aparatelor, a laboratoarelor”. (Din cuvîntarea rostită în fața Parlamentului Europei). ● „Vinzării. Volumul Omgiu N. Ceaușescu 2.000 DM 84.44.59”. (Bursa, ziarul oamenilor de afaceri). ● ALCIBIADE: „Pentru prima oară în viață, distinsul Cap de Cauciuc care conduce Televiziunea îmi este simpatic: duminică seara a apărut pe post și a anunțat că mai taie macaroana partidelor și emisiunii ungurești, ceea ce a produs o mare animație în rîndul populației. Dacă le-ar fi suprimat cu desăvîrșire spațiile de emisie (...) ar fi intrat în istoria României” (România Mare) ● ALEXANDRU BÎRLĂDEANU (într-un interviu cu Adrian Păunescu): „Deci vreau să spun de la început că nu mi-ai fost simpatic. Acuma îmi ești”. (Și totuși iubirea) ● ADRIAN PĂUNESCU (într-un interviu cu Gelu Voican-Voiculescu): „— Vai, vai, Gelule, cite păcate vei plăti pe lumea asta”. (Și totuși iubirea) ● ALCIBIADE: „...admirabilii oșteni români Ștefan Gușe și Iulian Topliceanu (ambii generali patrioți, nu comisari ideologici ai lui Stalin) l-au cam băgat puțin la carceră pe Nastratin Hogea...”. (R.M.). ● Dr. AUREL JUGA: „Un accident destul de rar care se poate produce la bărbați este ruptura de penis”. (Sexy Star). ● ALCIBIADE: „Generalul Iarnă în modestele birouri ale redacției noastre: dactilografele bat cu mînuși...”; „Lucrăm în condiții de front”. (R.M.) ● PAUL

EVERAC: „N-avem ciorapi, dar avem reflexie socială din belșug. Avem cercuri intelectuale și lăbărtări publicistice, dar n-avem izmene” (România) ● RADU THEODORU: „...atitudinea redactorului șef de la «România Mare» mi se pare nu numai un act de responsabilitate civică și patriotică; mai mult, mi se pare chiar o obligație fundamentală pe care revista prin cel care o conduc, și-a asumat-o față de istoria contemporană” (R.M.). ● Horoscop — LEU (bărbatul): „Are nevoie de femei ca de hrană sau de apă. Se pregătește pentru o nouă relație de parcă ar fi o dramă eroică. O trăire de neuitat. O ocazie de a-și dovedii măiestria. Trece impetuș peste convenții și reguli” (Love-sexy magazin) ● D. GRIGORE: „Domnule Eugen Barbu «ROMÂNIA MARE» este menită unui scop pe măsură: apărarea țării!” (R.M.) ● RODICA DAN: „Cum califică gestul ex-reeului Mihai de trimitere în fața plutonului de execuție a lui Ion Antonescu?” (AZI) Greu de calificat o asemenea afirmație neroadă! ● Un titlu din Est/Vest: „Organizațiile minorităților naționale se află în afara legii”. ● Maestrul IOZEFINI: „Regii ăștia au cărat tot subsolul României!”; „De ce strigați mă, «Jos Iliescu!» îl cunoașteți voi pe acest om ați mîncat voi cu el din aceeași stra-



chină, l-ați prins vreunul dintre voi lîngă nevastă-ta-n pat? Știți mă, voi ce om e Iliescu? Să vă fie rușine, golanilor, lepădăturilor!”: „...acest om care mie mi-e drag, Iliescu — modest, popular, un om care stie ce vrea, iubește artiștii și apreciază arta”; „Eu atîta zic: regele să stea la el acasă, iar Câmpeanu și Rațiu, dacă nu se potolesc și nu vor să devină civilizați, să-și facă bagajele și să se ducă de unde au venit”. (R.M.) ● DORU NICULESCU (director de hotel, Tg. Jiu: „Tu în paști pe mîsa de recepționeri, am simțit eu că ăștia vor să facă bordel aici!” (Dumitru Augustin Doman, reportaj în Independentul). ● DAN IOAN MIRESCU: „Tentativa comunistă, milițiano-securistă, de a da peste mină, sau gură, presei a fost înțeleasă de oamenii cu minte și bun-simț. Dl. Vadim Tudor nu a calomniat...” (R.M.) ● Prof. I.S. DELA-DEVA: „O seamă de gunoaie omenești: oportuniști, carieristi, fătarnici, escroci, țarați psihici, ba citeodată chiar borfași sadea, pot încăleca, în anumite conjuncturi, pe coama valurilor democrației, pe coama valurilor democrației se vor consolida și societatea românească va deprinde a.b.c.-ul democrației parlamentare”. (Europa), Încintător stilul profesorului... ● CAROLINA ILICA (la TVR): „Alianța Civică a cerut autonomia Ardealului”. ● A.S., macaragiu și conducător auto (care voise pe la începuturi să-l ucidă pe dl. Corneliu Coposu): „Așa că la alegeri eram lămurit. I-am votat pe liberali. Dar, aflînd acest lucru, nevastă-mea și toate neamurile ei comuniste, care mă felicitaseră pentru isprăvile mele de la demonstrație, au fost tare mîhniti. De la alegeri încoace, m-am tot cîndănit pe motive politice cu comunistă de nevastă-mea, pînă cînd ne-am despărțit... S-a dus la activistii ei. Nici unul dintre ei nu și-a ars carnetul”. (Convorbire înregistrată de Traian Călin Uba în Cuvîntul).

Petre Stoica

Economia de piață, viața publică și televiziunea

— o gravă eroare —

după mai bine de un an de la răsturnarea regimului dictatorial, România se află încă la un început de drum și la o răscruce. La un început de drum deoarece, în mod obiectiv, nimic din alcătuirea sistemului comunist de organizare socială nu poate fi păstrat și la o răscruce deoarece nu există consens asupra unor chestiuni esențiale cum ar fi acelea relative la natura schimbărilor ce trebuie să fie operate, a ritmului acestora ori a forțelor chemate să le înlătuiească.

Pare totuși clară și în afară de orice controversă ideea că, mai mult decât orice este necesar acum trecerea de la economia etatizată și centralizată la economia de piață, statul trebuind să se retragă din economie și, în general din toate acele activități constitutive de valori care, în mod normal, țin de societatea civilă. Cum, repunerea în drepturi a societății civile este dependentă strict de procesul de transformări democratice pe care trebuie să-l parcurgă sistemul nostru juridic-instituțional, rezultă cu necesitate că domeniul în care se hotărăște soarta țării în momentul de față este acela al vieții noastre publice. În acest sens, este sigur că, dincolo de toate neîmplinirile, frustrările și insatisfacțiile care au urmat căderii dictaturii ceaușiste sistemul totalitar a fost zdruncinat esențial prin consacrare legală a două libertăți fundamentale — libera exprimare și libera asociere.

În consecință, deși totul apare încă sinuos, contradictoriu și confuz este de cea mai mare importanță împrejurarea că s-a născut presa liberă și că au început să renască partidele politice, unele mai mult, altele mai puțin viguroase și semnificative, având chemarea sau chemându-se singure să caute și să aducă soluții la marile probleme cu care se confruntă țara și, desigur, să promoveze ansambluri de interese exprimabile în cadrul cimpului politic.

Atât pentru înțelegerea corectă a situației actuale cât și pentru descifrarea căilor de urmat în viitor se impune să fie evidențiată împrejurarea că, în pe-

rioadă interbelică, cea mai fertilă și mai generoasă a democrației noastre parlamentare, liberalii, țărăniștii, și social-democrații au reprezentat cu remarcabilă acuratețe, nu numai anumite doctrine de organizare socială ci însăși factorii economici fundamentali binecunoscuți — capitalul, pământul și munca, adică, în fond, interesele marii majorități a populației țării.

Realitatea economică și socială în care partidele politice își reiau acum activitatea este însă esențial schimbată.

Capitalul nostru particular, baza naturală a oricărui liberalism, este dubios ca origine, impropriu sub raportul utilității sale sociale și nesemnificativ din punctul de vedere al cantității. Or, acest defect major de prezență în plan economic nu poate să rămână fără consecințe și nu poate să nu marcheze într-un anumit fel rolul politic al liberalismului, oricât de strălucit l-a fost trecutul și oricât de certe și promițătoare i-ar fi perspectivele.

O formațiune politică importantă nu numai prin remarcabilele sale realizări din perioada interbelică ci și prin rezistența opusă comunismului și înainte și după ocuparea țării de către trupele sovietice este P.N.T. Se pune însă și în fața acestei formațiuni politice problema reprezentativității. Industrializarea a diminuat sever ponderea absolută și relativă a populației rurale iar colectivizarea a sfărâmat unitatea statului românesc în categorii de interese prea puțin convergente. La sat se agită încă fosta nomenclatură, sint apoi specialiștii și mecanizatorii, categorii bugetivore, interesate cel puțin pentru moment în menținerea statului în economie și existență, desigur, țărănimea propriu-zisă, căreia comunismul i-a alterat, din păcate, și modul de viață și mentalitatea. Frumosul și poate la momentul respectiv, realizabilul ideal al statului țărănesc a rămas astfel de domeniul unui trecut pe care nimeni și nimic nu-l mai poate actualiza. În plus, satul este astăzi frecventat de noi orientări politice care se declară chemate să-și spună cuvântul în problemele sale — țărărienii, cu oarecare audiență în rîndurile specialis-

tilor, mișcările cooperatiste care încearcă să convingă că anumite structuri economice născute sub vechiul regim s-ar putea autoreforma și adapta exigențelor economiei de piață și chiar ecologistii care văd în agricultură o ramură economică principală nepoluantă iar în agricultor un partener dezirabil.

În fine, dacă industriile noastre aflate în cea mai mare parte în gestiune statală, prost echipate și cronic păguboase, nu vor putea fi rapid rentabilizate și dacă nu se va putea construi un sistem coerent de protecție socială, există perspectiva deloc încurajatoare ca munca, adică uriasa armată industrială și birocratică să se organizeze în formațiuni politice intransigent conservatoare de tip populist-socializant și chiar extremist.

Sub toate aceste aspecte, resursele și forțele necesare depășirii crizei profunde în care se găsește țara nu par a se afla în interiorul decepționant al realității noastre economice și sociale ci în afara lui și, într-o bună măsură în afara granițelor țării.

Oricum, dacă suportul economic și social al partidelor istorice este fie nesemnificativ fie de natură să blocheze tendințele imperative ale schimbării, apare consecința tulburătoare că, în acțiunea lor necesarmente transformatoare chiar partidele noastre de bună tradiție nu se reprezintă decât pe ele însele, adică trecutul lor, structura lor organizațională, doctrina lor și, desigur, personalitățile încolonate sub steagurile lor. Datorită destrucției esențiale la care a fost supusă societatea civilă în timpul regimului totalitar, nici suportul economic și social al celorlalte partide, nou apărute, nu este însă mai consistent ceea ce conduce la constatarea aparent paradoxală că trăim încă sub imperiul ideologiei în sensul că dinuța dintre partide nare a se reduce la un simplu conflict futurologic între diverse doctrine sau programe politice.

Se va susține poate că ideea reprezentativității partidelor este o prejudecată proudhonist-corporativă sau marxistă și se va arăta probabil că istoria a ilustrat adesea posibilitatea ca acțiunea politică sau partidele să se nască și pe alte temeuri decât acelea legate de substratul economic al vieții sociale. Într-adevăr, un anumit interes național sau religios, o mare primejdie, un dezastru sau chiar o fericită izbîndă, de fapt toate acele realități obștești semnificative ce pot mobiliza, la un moment dat, viața sufletească a colectivității, au fost și-au rămas mereu apte să constituie punctele de plecare ale acțiunii politice. Ba, mai mult decât atât, într-o adevărată premieră mondială, la alegerile din primăvara anului 1990, s-a văzut cum se pot ocupa fotolii parlamentare avînd ca punct de plecare înscrierea în

disputa electorală a unui partid al cărui statut ontologic nu a fost niciodată altul decît acela al ficțiunii literare și a cărui acțiune benefică indiscutabilă în planul moralizării prin artă și ris, nu s-a desfășurat în nici un alt loc decît acela de pură arealitate (cum spune T. Vianu) al tramei uneia din marile capodopere ale dramaturgiei noastre naționale. De asemenea, se va putea obiecta că acțiunea politică nici nu este legată strict de partide, existența diverselor oculte ale puterii, de la noi sau de aiurea, de acum sau din alte perioade de timp, fiind o realitate prea bine cunoscută, cel puțin în înfățișarea ei exterioară dacă nu și în intimitatea ei.

Toate aceste obiecțiuni, fondate pînă la un punct, nu pot schimba cu nimic împrejurarea esențială că problema majoră cu care se confruntă România acum este aceea a supraviețuirii economice, că nu se va putea supraviețui fără economie de piață și fără ajutorul capitalului străin, că acestea, la rînd lor, sînt legate de democrație și că democrația autentică (indiscutabil alta decît diversele forme de „democrație originală” recomandate sau practicate imprudent de unii oameni politici) este condiția de existență și acțiunea partidelor politice, unica modalitate verificată de istorie prin care societatea civilă se poate exprima.

Ca atare, dacă disputa politică este acum o dispută între diversele scenarii posibile asupra viitorului, marea problemă a țării este, mai mult decît orice, una de clarificare programatică și de percepere în planurile cele mai vaste ale conștiinței sociale, a marilor dileme cu care se confruntă societatea românească.

Toate vocile autentice trebuie să aibă, ca atare, posibilitatea să fie auzite de cercurile cele mai largi ale populației pentru că numai astfel, la momentul potrivit, acestea vor putea să decidă, în deplină cunoștință de cauză, asupra căilor pe care trebuie să se angajeze țara în viitor.

Apare așadar limpede rolul covârșitor pe care îl are, în prezent, opinia publică și de aceea se poate spune fără teama de a greși că soarta țării depinde acum de buna funcționare a mijloacelor de comunicare în masă, în special a televiziunii.

Pentru toate aceste considerente, apreciem că decizia recentă a administrației televiziunii de reducere a posibilităților dialogului politic este de natură să aducă mari prejudicii procesului democratic și constituie, dacă nu un delict împotriva intereselor națiunii, cel puțin o gravă eroare.

Roland Cotărlan

minimax

De la speranță la frică (II)

Frica păzește bostănăria.

(Din înțelepciunea cultivatorilor de pepeni)

Rezumatul primei părți. Pornind de la „frica primului ministru” mărturisită ori mimată diplomatic la Strasbourg, este semnalat (ca de altfel în atâtea alte publicații din presa vremii) faptul că, după nici măcar un an de la evenimentele din decembrie '89, în România frica își regăsește treptat locul în viața noastră cea de toate zilele și nopțile.

ignorînd riscul afirmațiilor banale, se poate spune că, pînă nu de mult, oricînd și oriunde ființarea socială s-a bazat pe un anumit nivel de frică asigurată, începînd cu, și prin însăși „socializarea metodică”, cum numea Durkheim educația, pe parcursul căreia se învăța inclusiv frica. O învățătură prevenitor-proteguitoare pentru viitorul adult dar, mai cu seamă, așa pentru societate și cirmuitoarii ei care, în funcție de reușita acestui demers „pedagogic”, pot economisi energia și mijloacele presupuse de exercitarea ca atare a violenței; așadar, o învățătură politică chiar dacă i se spune, frumos, civică sau morală. La fel de banal este acum și a face constatarea rolului hotărîtor pe care l-a avut frica în persistența regimurilor comuniste ele beneficiind întru generalizarea terorii de toate acumulările tehnice, organizatorice, științifice (științele despre om și societate bucurîndu-se de o atenție specială) produse de-a lungul istoriei. Deși banală, această constatare merită

totuși puțină atenție. Pentru că dacă reprimarea violentă s-a însoțit cu perversitatea spirituală a unor întregi societăți, tocmai prin utilizarea și chiar dezvoltarea patrimoniului cultural al umanității (în sensul cel mai larg al cuvîntului), partidele „revoluționare”, adică „iubiții” lor conducători, maniacii puterii și nomenclaturile aferente nu s-au bazat doar pe hărnicia activiștilor trepăduși și a polițiștilor cu sau fără uniformă: ca să reziste, regimurile comuniste au avut nevoie, neapărată nevoie de participarea activă a unei bune părți a intelectualității din toate domeniile fără a fi excluși nici unii dintre cei îmbrăcați în sutană. Falsificarea vieții omenești în mai toate privințele și la scară macrosocială, adică edificarea (!) unei societăți care să pară normală dar în fond să fie o anexă a pușcării n-ar fi fost posibilă fără efortul neprecupețit (!) al multor intelectuali. Și bineînțeles că nu este vorba despre complicitatea pasivă a celor care au tăcut și au ridicat mina în ședințe ca să voteze hotărîrile partidului în unanimitate. După cum nici despre cazul încă mai... delicat, al celor care intimidăți sau șantajăți au mai dat din cînd în cînd „extemporale” pentru... binele patriei! Rămîne însă cîrdășia tovarășilor revoluționari de profesie cu tovarășii intelectuali care s-au dăruit cu trup și suflet „visului de aur al omenirii”, unii dintre ei, dintre intelectuali, cu școli și titluri multe, autentice. Această cîrdășie nu poate fi și nici nu trebuie a fi uitată, în primul rînd pentru că ea explică în bună măsură trecerea, cum

altfel decît dialectică?, de la teroarea vizibilă, proprie începuturilor, la faza superioară a maturității comuniste, în cazul nostru la „epoca anilor luminați”, cînd, pe măsura „constientizării maseilor”, n-a mai fost nevoie decît de amenințare, reprimarea violentă intervenind doar în cazuri de excepție.

Dar, cum necum, anunțată de perestroika și glasnost totuși, pentru mulți survenind cam pe neașteptate, eșuarea utopiei comuniste s-a petrecut, cu zgomot mare, și în România. Cu zgomot, adică huriit de șenile și elicoptere, păcăneală multă dar și cu morți, morți de-adevăratalea. Și, oricît ar „sună” de patetic, moartea celor din decembrie '89, acolo unde a bîntuit în stradă, ne-a vindecat pe mulți de frică. Asta și fiindcă ni se părea că terifianta mașinărie represivă a statutului a fost învinsă. Mai cu seamă moral învinsă. A urmat abia după aceea să înțelegem că în mare măsură ne-am înșelat, însă, totodată, nu este mai puțin adevărat că noi deținătorii ai Puterii, în momentele critice (de fapt în puncte de maxim ale unei permanente crize politice) s-au aflat în situația de a nu mai putea, totuși, să folosească discreționar aparatul de coerciție. Drept care s-a recurs la substitute ale presiunii clasice, polițienești. Episoadele „martie Tg. Mureș” și „iunie București” sînt prin excelență edificatoare în acest sens. Efectele obținute, inclusiv reacția internațională, la fel după cum și experiența politică dobîndită de o opoziție în formare, îndreptătesc, credem, ipoteza că în viitor nu mai este posibilă repetarea scenariului mineriadei. Pe de altă parte, disponibilitatea Puterii de a recurge în continuare la „problema națională” (doar ne aflăm în anul internațional de luptă împotriva terorismului maghiar!), așa cum o dovedește și raportul comisiei care a anchetat zarva iscată de „Renașterea bănățeană”, constituie una dintre sursele unui posibil derapaj politic de fac-

tură de-a dreptul extremistă. Din păcate nu singura. Adăugînd la exacerbarea naționalismului o delicvență scăpată de sub control și un, cum i se zice, cost social al restructurării economice care să însemne deteriorarea nivelului de trai pînă la similitudini cu cel de-acum un an sau doi, deci însumînd doar aceste trei caracteristici și este suficient pentru întrezărirea spectrului dictaturii. O dictatură la care se poate ajunge foarte bine pe cale democratică, adică prin alegeri cîștigate cinstit de o coaliție ai cărei posibili parteneri se văd deja atît înăuntru cît și în afara Parlamentului. Drumul spre dictatură poate fi însă parcurs și mult mai repede, pe scurtătură, fără o schimbare de proporții în actuala componență a Puterii. De ce adică mobilizarea la locul de muncă nu s-ar putea extinde la nevoie și dincolo de regionala C.F.R. Iași*?! E grea doar prima-nghițtură! Iar unele începuturi, vrei nu vrei, au continuări obligatorii, cam ca la șah.

Să se fi gîndit oare dl. prim-ministru la asemenea perspective atunci cînd afirma la Strasbourg că il este frică? Cine știe! Oricum însă, motive există, pentru noi, muritorii cei de rînd, cu siguranță. Iar dacă anterior s-a pomenit despre cîrdășia unei părți a intelectualității cu tovarășii revoluționari de profesie, altă dată vom încerca să evidențiem și legătura cu reinstaurarea fricii.

13 februarie 1990

Șerban Lănescu

* Stranie coincidență! Tocmai acolo unde F.S.N. a avut atîta susținători, tocmai acolo să fie locul unde va izbucni un conflict social cu urmări greu previzibile?!

Teatrul expresionist azi

Generația mea l-a cunoscut pe Isaiia Răcăciuni mai întâi ca memorialist, ultima sa carte antumă fiind **Amințirile** din 1967, apărute într-un moment de destindere politică și de îngăduință față de trecut care a favorizat, în primul rând, un boom al scrierilor de acest tip: e perioada când au apărut multe volume într-adevăr remarcabile precum noua versiune a **Amințirilor de la „Viața românească”** ale lui M. Sevastos, **Amințirile** lui G. Oprescu, cele ale lui I. Petrovici, I. Peltz, I.M. Rașcu, **Note din Grecia** ale lui Al. Rosetti, **Cu scriitori prin veac** de I. Valerian și multe altele. Între ele cartea lui Isaiia Răcăciuni părea subțirică și la propriu și la figurat, dar interesa prin faptul că venea din direcția marilor edituri: conștate de Al. Rosetti — Cultura națională și Fundațiile — unde autorul îi fusese un secundant credincios și nu fără inițiative ferice, după cum ne încredința el însuși. De aici venea de fapt și mare parte din substanța schițelor sale memorialistice, căci pe cei mai mulți dintre monștrii sacri ai momentului îi cunoscuse în boxa sa din pasajul Macca și mai apoi în localul elegant din Orlando: Matei Caragiale, Tudor Arghezi, Minulescu, Sebastian, Călinescu, Zari-fopol, sau aici se petrecuseră scene povestite cu haz, cum e cea a vizitei lui Carol, care-l aduce pe lordul Thompson of Cardington să-l surprindă pe Galaction aplecat asupra textului ebraic al bibliei în curs de traducere. Mult mai puține pagini vin din experiența de autor și de cronicar dramatic, de care aflăm atunci pentru prima dată, puțin comentată de altfel chiar de contemporani. O oarecare atenție îi va acorda doar Ov. Crohmălniceanu, ceva mai târziu, ca unuia dintre puținii noștri dramaturgi care putea fi subsumat curentului expresionist. Acestei opere de dramaturg, prea puțin remarcate în epocă, îi consacră Elena Zaharia-Filipas, recenta sa ediție apărută la Cluj (*).

Trei cruci, apocalips în nouă tablouri din 1922 pe care Liviu Rebreanu ar fi încercat să-l monteze pe scena Teatrului Național prin 1930, este singura dintre piesele prezentate în volum născut ostentativ flămurile expresioniste; e un mit modern al purificării prin coborârea în suferință și descompunere, o încercare de a ieși din condiția disperată a omului strivit de convenție, depersonalizat, prin răsturnarea valorilor, prin respingerea atracției, printr-un nihilism autodevotor. Ov. Crohmălniceanu are dreptate să remarce rolul important al indicațiilor scenice care constituie substanța apocalipsului în mai mare măsură decât dialogul prin notații cu valoare poematice, creatoare de atmosferă și imposibil de realizat scenic: „Foburg negru. Vilă albă. Camera lui Anibal. Eleganță exotice, oboșită, bolnavă...” sau: „Stradă. Noapte. În fund, vitrine incendiate de globuri electrice: bar. Acorduri înăbușite de orchestră. Circulație vie, suflu de oraș mare. Femeia pîndește...”, sau „Alee. Copaci goi. Frunze galbene — frunze roșii. În fund, ziduri albe: sanatoriu” etc. Personajele sînt simbolice, marcate de destin și se mișcă numai în zonele de mare intensitate ale unor trăiri definitive, dar replicile sînt banale, fără scilicet presunusă de lumina lăuntrică a celor care le spun: „Uite, ea să sfîrșese fantezia d-tale, adio! Ești grăbită? Da. Încă un moment. Unde ai fost din noaptea primei noastre cinștin'e? Ce te poate interesa asta? Poate aici, noapte într-un firg îndepărtat, la familie. Și tu ai familie?” etc.

Post-restant (nu știu de ce editorul păstrează grafia franțuzească a termenului, care e demult încetățenit), din 1929, nu e o piesă „impresionistă”, nici „expresionistă” zice autorul în **Amințirile** menționate, ci e inspirată dintr-o „întimplare personală, de la o dramă intimă, chiar prea intimă”. Ea aduce în scenă un personaj demonic, o femeie care poartă în sine germenele otrăvit al distrugerii — distrugerea celor care o iubesc, dar și propria ei distrugere — ca o stihie care nu-și poate domina impulsurile dezordonate. Piesa s-a jucat în 1931 cu o distribuție impresionantă (G. Vraca, Aura Buzescu, Marieta Deculescu, I. Iancovescu, R. Bulfinski) și a fost regizată de Victor Ion Popa, dar într-o viziune statică, nepotrivită cu dinamismul indicat de autor: neînțelegerea s-a soldat cu expulzarea autorului din sala de repetiții dar el avea probabil dreptate. Statică sau di-



namică, piesa are însă alte defecte mai adînci. Ceea-ce părea la început să fie (sau ar fi putut să fie) o dramă sentimental-ironică născută din aspirația oricărui om banal spre spargerea cercului îngust al propriei vieți, cum va face abia peste zece ani Sebastian cu **Jocul de-a vacanța**, adică linia plecînd de la nostalgia Stelei, funcționara de la **Post-restant**, dar și a celorlalte personaje — toți sînt, într-un fel sau altul, nemulțumiți de viața lor și vor să evadeze — ajunge o dramă a temperamentului impulsiv și nestatornic, sau poate a contractului care anulează șansele de fericire unor biete jucării ale sortii. Autorul nu-și găsește însă bine personajele, dramatismul lor rămîne exterior, insuficient motivat, iar replicile — încă o dată — izbesc, cel puțin după mai bine de o jumătate de secol, prin naivitate: „A fost o femeie pe care n-o întîlnești de două ori în viață... Da... Ochiul ei, cînd te priveau... Taci, taci!!! Îi văd mereu, mereu. Ochiul ei negri, adînci ca iadul... Și frumoși ca paradisul...” etc. Impresia de artificialitate este încă mai mare în izbucnirile declarative ale lui Radu, soțul abandonat: „Am sărăcit, mi-am vîndut și manuscrisele vechi, ultimele amintiri de la bunicul. Am ajuns o fantomă, o epavă (Radu fusese marinar — n.n.) și azi îndrăznești să-mi reproșezi că mi-am pierdut vasele, că am părăsit marea și că am ajuns în starea în care mă aflu?”, sau „E ceva putred în mine. Poate o moștenire de la bunicul meu. Aia era de origine rus și mare învîtat” etc.

Dintre celelalte piese, care umplu distanța de la **Trei cruci** la **Post-restant** fără să le depășească într-un fel sau altul, trebuie însă scoasă „legenda dramatică în 9 tablouri și un prolog” intitulată **Isus**; scrisă în 1932 și rămasă într-o dactilogramă în manuscris, piesa este publicată de editor doar fragmentar, din motive care sînt probabil de faptul că volumul fusese pregătit în-

ainte de decembrie 1989. E păcat că nu o putem cunoaște în întregime, pentru că ni se pare cea mai interesantă, „mai actuală” din tot repertoriul lui Isaiia Răcăciuni. Prologul, inteligent schițat, explică recursul în timp și viziunea în care e proiectată figura Mîntuitorului: sub amenințarea unui ofițer neamț, care îl vinează pe rabinul Iehuda ben Halevy pînă în casa episcopului catolic și vorbește de morala creștină care „duce de ripă un popor și un stat” (motiv pentru care mă îndoiesc că anul cînd a scris piesa este 1932), se produce o confruntare între cei doi. Ora dramatică a primejdiei acute pentru amîndoi, victimă și cel care l-a ascuns, înlătură barierele tradiționale, inhibițiile de orice fel, și cei doi încep o dispută esențială (foarte academică și deloc absurdă în acea împrejurare absurdă) despre Isus, respectiv despre mozaism și creștinism în perspectiva „păcatului” de care vorbise Nae Ionescu: „evreii, în calitate de națiune, au fost mai puțin vinovați de moartea lui Isus decît grecii de moartea lui Socrate: totuși, de peste optsprezece veacuri, evreii își ispășesc încă în valuri de sînge moartea evreului Isus”. **Viata lui Isus** care urmează acestui prolog în dubla ipostază de om și profet (mă ghidez după vagile indicații ale editoarei: „un om deosebit prin forța convingerilor sale, dar în același timp slab în fața suferinței și singurătății”), trebuia să tranșeze disputa și să ne ofere încă o interpretare, încă un mit modern. Deloc expresionistă, cum apare în cele câteva pagini din carte, piesa pare să aibă și tensiune, și idee scenică și mai ales o puternică motivație, care o susține. Este singura care trezește interes din teatrul uitatului Isaiia Răcăciuni.

Mircea Anghelescu

* Isaiia Răcăciuni, **Teatrul**, editie prefată și note de Elena Zaharia-Filipas, Ed. Dacia, Cluj, 1990, 217 p.

povestea vorbeii

Strategii și eșecuri

Comunicatele și comentariile despre războiul din Golf reprezintă, în mijloacele noastre de comunicare în masă, un corpus tipic de ilustrări pentru fenomenul și mecanismul de prelucrare a informației din surse și limbi străine. Puținii corespondenți aflați în preajma zonelor de interes și câteva mărturii oculare, referitoare însă la fapte petrecute cu destul timp în urmă, nu schimbă datele esențiale ale problemei. Majoritatea textelor sînt pîndite de pericolele oricărei traduceri — tinzînd totuși către simularea spontaneității și realizarea cursivității, a firescului comunicării.

Uneori, limbajul joacă feste, acționînd, prin implicațiile și asocierile sale, neconștientizate întotdeauna de vorbitori, împotriva a ceea ce gîndesc și doresc să spună aceștia. Un redactor al Televiziunii afirma, la mai multe zile după ce luptele începuseră, că „războiul din Golf e în aer, la propriu și la figurat”. Va fi vrut să spună, în ceea ce privește „figuratul”, că războiul „e în atenția tuturor”, sau că „e iminent, amenințător” — deși aceasta din urmă ar fi fost o improprietate, de vreme ce

ostilitățile se declanșaseră deja. Oricum, sensurile respective, părăsite probabil în română pe cale livrescă (avîndu-le și locuțiunea franceză corespunzătoare) nu pot alunga din conștiința ascultătorilor înțelesul, considerabil diferit, al expresiei foarte frecvente în stilul oral-familiar „a fi în aer”: a fi într-o situație critică, disperată. Aerul e spațiul deschis de unde poate veni amenințarea, acela în care se risipește vorbele, sau cel în care se pierde legătura cu solul și individul e suspendat, pierdut. Din aceste trei ipostaze, și nu numai din ele, se dezvoltă cîmpuri metaforice diferite. Oricum, comentatorul nu va fi avut în minte, probabil, cea mai pesimistă interpretare și nu va fi intenționat să prezinte, sarcastic, războiul ca pe un eșec total. Amuzant e că diversele ambiguități sau improprietăți pot să atribuie celui care le produce o atitudine, o luare de poziție pe care ar fi răutăcios — și, desigur, nemotivat — să o considerăm un reflex al subconștientului. E mult mai plauzibil să fie vorba de simple neatenții. Un alt redactor anunța, în altă seară, telespectatorilor că unii dintre combatanți „au bombardat copios” anumite zone inamice. Indiferent de situația echivalentelor sale din alte limbi (chiar de cele în care își are originea), adjectivul **copios** — deci și adverbul provenit din el — are în română, printr-o utilizare preferențială în anumite con-

texte și prin valorizarea firească a abundenței, o conotație predominant pozitivă. Seria de sinonime prin care îl definește DEX-ul — „îmbelșugat, bogat, abundent, îndestulat” — sugerează și ea acest lucru, cel puțin prin primul și ultimul termen; nu e vorba de simpla indicare a unei cantități mari, ci și de o idee de satisfacție, de o reacție afectivă favorabilă. Un bombardament copios nu e echivalentul perfect al unui intens, puternic etc.; cel care folosește determinarea își exprimă, poate fără să vrea, simpatiiile și antipatiile.

Oscilația în traducerea denumirii operațiunii militare în curs ca „Furtună în deșert” sau „Furtuna deșertului” e normală: nici una din structuri nu e ferită de asociații suplimentare și, în același timp, de o anumită limitare și direcționare a sensului. O parafrază menită să descrie starea trupelor terestre, încă neangajate în luptă — „Așteptare în deșert” („Adevărul”, 333/1991, 6) — face să apară încă o nedorită ambiguitate (altfel, nu prea evidentă), rezultată din existența în română a locuțiunii adverbiale „în deșert” — în gol, în zadar. La o asemenea demoralizantă interpretare nu se vor fi gîndit, din fericire, prea mulți din cei ce folosesc sintagma; e vorba, și în acest caz, de o ironie a limbii.

Asemenea „scăpări de sub control” sînt totuși izolate — și, desigur, fără urmări. Textele despre război uzează, în schimb, de numeroase strategii lingvistice aplicate conștient. Traducerea literală, preluarea ca atare a unor metafore din discursul adversarului e, de exemplu, un mijloc eficient de insolitare: sînt emblematic și intens reproduse, nu doar în presa noastră, afirmațiile conducătorului irakian despre „mama tuturor bățăliilor”, „izvorul promis al tuturor bățăliilor” („România liberă”, 317/1991, 8, 1). Raportarea la situație se face printr-un amestec de insolite și familiar: pentru ultimul caz, presa românească sugerează și prin lim-

baj înrudirea tuturor dictaturilor: „Radio Bagdad transmite (...) muzică patriotică și cîntece de preamărire a conducătorului” (id. 1). Oricum, recorderea fie ea și făcută doar indirect, pr. preluarea de informații din surse străine, la un eveniment major în desfășurare e un bun exercițiu jurnalistic. Titlurile bine ancorate în real prin verbe, pe care acum un an le găseam încă destul de rar, pentru că se păstra încă obișnuința stilului nominal și abstract al izolării totalitare, sînt deja firești (și ocupă, după o îndelungă reținere prima pagină a ziarelor): „Irakul atacat Israelul!” [titlu; cu subtitlurile: Israelul încearcă să-și păstreze calmul Șapte rachete irakiene tip „Scud” lovesc orașele Tel Aviv și Haifa. Provoacă victime în rândurile populației civile.” (id., 318, 1).

Din punct de vedere lingvistic, uriașul flux informativ legat de război a fost totuși în genere bine filtrat, lexicul și sintaxa nefiind marcate esențial de traducere. Dincolo de terminologia militară nu excesiv de specializată, de izolate împrumuturi cu grafie incertă (brifing, id. 321, 1 sau — deși cuvînt e mai vechi și este cuprins în dicționare în cea de-a doua formă, adaptată — bunker și buncăr), de obsesia adjectivului sofisticat (războiul, armele etc sînt „ultrasofisticate”, „foarte sofisticate”, „supersofisticate”) nu mai sînt multe lucruri de remarcat (poate doar în plan textual, scrupulul citării, căpătînd un aspect straniu atunci cînd între ghilimele e pus un singur cuvînt, cel care întîmplător chiar s-ar fi folosit în mod firesc în contextul respectiv: și în acest caz, efectul e unul contrar celui intenționat, și anume de detașare ironică: „miercuri (...) șapte vase de război irakiene au fost «distruse» total, de o forță aliată cuprinzînd...” — („Adevărul” 328/1991, 6). Cum însă războiul se anunță mai lung, pînă și aceste considerații lingvistice sînt provizorii.

Rodica Zafiu

O istorie critică a valorilor literare (II)

Sint mai multe lucruri care ne interesează în cazul oricărei istorii a literaturii. Decupajul (sau schema) în care este introdusă „materia”, tabla generală de valori și ierarhia care rezultă de aici, nodul în care s-a ajuns la această ierarhie și, poate mai important decât orice altceva, conceptul de literatură cu care se operează.

Ce constatăm din acest punct de vedere în Istoria critică a lui Nicolae Manolescu?

Volumul întâi, apărut la Editura „Mina”, consacră aproximativ 90 de pagini Literaturii medievale (secolele XVI—XVIII), aproape 70 de pagini Inceputurilor literaturii artistice (1787—1830) și restul de circa 160 de pagini Romanticismului (1830—1889), din care deocamdată sint examinate ideologia și proza. În total, peste 330 de pagini, cu bibliografie cu tot.

În raport cu istoriile literare mai vechi, problema periodizării stricte e privită nu o mare îngăduință în Istoria critică a literaturii române, atât în ce privește chestiunea fixării unor „cezurii ale epocilor”, cât și a denumirilor celor mai potrivite pentru perioadele cuprinse între două cezurii. Ca pe vremuri Nietzsche, Nicolae Manolescu s-ar fi putut amuza pe seama istoricilor obsedați să boteze epocile, ca Adam speciile din rai. Chestiunea Inceputurilor literaturii noastre culte, transată în spirit călinescian, încă în Introducere și urmărită consecvent în primele două mari secțiuni ale cărții. Poezia noastră nu începe la 1400, cu prapierile lui Filotei, compuse în medio-bulgăre, nici cu Nicolaus Olahus, care scria în limba latină la mijlocul secolului XVI, ci cu unele fragmente de proză ritmică rimată, din Psaltirea sau din Tetractihelul lui Coresi, dar mai ales cu lirica filosofică și religioasă a lui Miron Costin și Dosoftei. În cazul prozei, de interes literar nu sint decât scrierile în limba română, care încep cu Letopisețul lui Grigore Ureche și Cazania lui Varlaam, la mijlocul secolului XVII. „Cu acest fel de a privi lucrurile, o istorie a literaturii române va ignora nu numai viciile cronice ale lui Macarie Eftimie și Azarie, dar și Invățăturile lui Veagoe Basarab sau memorialul de călătorie al spătarului Nicolae Milescu. Punctul acesta de vedere (cu care în fond se-a obișnuit Călinescu) ar fi acceptabil, dacă nu s-ar lăsa chiar în Istoria critică a literaturii române de o inconsecvență autorului. Căci dacă pentru epoca veche e premodernă el nu acceptă decât textele scrise în limba română, pentru epoca modernă analizează mai multe comunerii în limba franceză, germană și chiar rusă (o parte din scrisorile lui Kogălniceanu și din literatura lui Alecu Russo, corespondența lui C.A. Rosetti către Maria Grant și scrisorile lui Odobescu, adresate soției sale, Sașa, jurnalul lui Iacob Negruzzi, în sfârșit, scrierile de tinerete ale lui Hasdeu. A propos de acestea din urmă, traducătoarea jurnalului rusesc al lui Hasdeu este Eufrosina Elena Dvoicenco). Sint franceza,

germana, rusa, limbi vii pentru noi, în timp ce slavona, latina sau greaca epocii fanariote au devenit limbi moarte? Ar fi un argument, dar nu dintre cele mai convingătoare, cit timp istoria literară operează cu mai multe conținuturi ale conceptului de literatură, telescopate, adică în relație de continuitate, nu de ruptură.

Foarte convingătoare prin modernitatea ei este în schimb structura ca atare a capitolelor, ca să nu spun „împărțirea pe epoci”. Și asta pentru că istoricul literar consideră mai importante decât obsesiva raportare a literaturii române la marile culturi ale Occidentului și la curentele lor, viața formelor literare, apariția și dispariția speciilor, relațiile dintre popular și cult, dintre scris și oral. De aceea, în special pentru primele secole de literatură românească, materia e abordată pe genuri, poezia, cronicile versificate, proza. Problema Renașterii și a Barocului românesc e rezolvată convingător, cu argumentul că la noi Umanismul n-a prea depășit niciodată canoanele medievale, în ciuda excepțiilor. Nici situația poeziei noastre din epoca inceputurilor de literatură artistică nu e pusă sub semnul clasicismului, al luminismului sau al pre-romantismului, ca în istoriile literare tradiționale. Nicolae Manolescu preferă și de data aceasta un examen în raport cu dinamica genurilor literare, ca în capitolele despre Moartea unor specii (epopeea, alegoria filosofică și satirică, basmul în versuri). Abia romantismul e receptat ca un moment încadrabil într-o mișcare coerentă de idei, prin raportare la tezele lui Paul Cornea, din Originile romantismului românesc și mai ales Virgil Nemoianu, din The Taming of Romanticism, unde se face distincția între un High Romanticism (cel anterior lui 1815) și un Biedermeier Romanticism (între 1815 și 1848 sau mai târziu). Concluzia lui Virgil Nemoianu (verificată pe larg de Manolescu în Istoria sa) e că literatura română a romantismului ar trebui comparată nu cu ceea ce se întâmplă în Germania sau în Franța (care au cunoscut ambele faze de romantism), ci cu situația din acele țări care au avut, ca și noi, doar momentul al doilea (Italia, Spania, Portugalia, Ungaria). De aici pot veni cele mai neașteptate sugestii, căci similitudinile sint uneori foarte mari. Într-una ele, cazul costumbrismului spaniol, cu un echivalent perfect la romanticii noștri.

În legătură cu tabla sau ierarhia de valori pe care ne-o propune Istoria lui Nicolae Manolescu, momentele de vîrf sint, pentru epoca medievală, Psaltirea lui Dosoftei („întiul monument de limbă poetică”), cronicile versificate din secolul XVIII („operă fundamentală a literaturii noastre vechi”), Cazania lui Varlaam („opera cea mai populară a întregii noastre epoci vechi”), cronica lui Ureche („o operă clasică a prozei istorice”) și, firește, literatura lui Cantemir („un Hasdeu al veacului XVIII”). Epoca „Inceputurilor literaturii noastre artistice” e dominată de figura lui Budai-Deleanu, care a realizat prin Țiganiada sa „una din



cele mai perfecte ilustrări ale «literaturii de gradul al doilea» (cu o formulă a lui Genette). De aceea, adaugă Manolescu, Ion Budai-Deleanu ar trebui așezat nu numai lângă Ariosto, Tasso, Voltaire sau Pope, cum s-a făcut de obicei, dar și lângă Joyce, Borges și Nabokov. În fine, în ceea ce avem deocamdată din capitolele despre romantism, tabloul îl are în centru pe Hasdeu, în legătură cu care se folosește (pentru prima dată, în Istoria critică, dacă nu mă înșel), conceptul de genialitate.

Ar mai trebui adăugat însă faptul că așa-zisele momente de vîrf privesc, în cazul Istoriei lui Manolescu nu numai operele ca atare, dar și procesele literare, chiar dacă ele sint mai greu de urmărit și de descris. Pentru a da totuși un exemplu, toată evoluția literaturii noastre medievale fiind un raport între oral și scris punctual istoric din care se urnește procesul acesta e fixat de Nicolae Manolescu în cronica lui Ureche.

Sint și aici unele observații de făcut. Mai întâi este evident faptul că un număr de momente literare au fost reconsiderate în chip spectaculos. Am în vedere poezia lui Dosoftei, cronicile și povestirile medievale în versuri, cîntecul de lume, epopeea, romanul postpasoptist. În fond, toate eforturile istoricilor literari din ultimele două-trei decenii au împins perceperea literaturii române spre această nouă tablă de valori și lucrul e probat, între altele, și de schimbarea aproape radicală a sistemului de referințe critice din Istoria lui Nicolae Manolescu. Eugen Negrici și Dan Horia Mazilu (nu Cartoian și nici măcar Iorga), pentru epoca veche, Paul Cornea, Mihai Zamfir, Ioana Em. Petrescu și Mircea Zăclu (nu Bogdan-Duică și aproape deloc D. Popovici), pentru faza premodernă și pentru romantism. Și totuși, în raport cu conceptul de literatură spre care sint semne că se îndreaptă istoria noastră literară, alte scrieri sint neglijate și nu puțin sint scrierilor nedreptățiți (cărțile populare, teatrul din care ies Caragiale și Alecsandri, ficțiunea de tip S.F., Anton Pann și mai ales Ion Ghica, scriitorul care apare și la Călinescu în aceeași postură de adevărată bête noire). De fapt, obiectiva cea mai serioasă care se poate aduce primul volum din Istoria critică a literaturii române privește tocmai acest ultim aspect. Căci în timp ce

critica valorilor literare, întemeiată pe gust și pe exercițiul „interglosărilor infante” dă rezultate excelente, „critica critică” nu ne poate oferi o perspectivă nouă decît în legătură cu un conținut al conceptului de literatură care să se deosebească de cel tradițional. Din acest punct de vedere este indiscutabil că (în ciuda interesului pe care îl arată față de cîteva din speciile sau formele minore și marginalizate ale literaturii noastre) nivelul de la care Nicolae Manolescu citește literatura română este cel elitist sau cîrturăresc, în tradiția lui Croce și Călinescu. Cel mai bun exemplu pentru acest gen de lectură poate fi extras din analiza făcută romanului postpasoptist. Dar nu cumva elitismul sau spiritul cîrturăresc de astăzi (indiferent dacă e vorba de producția sau de receptarea literaturii) a înghițit și nivelul „trivial”, cu poetica și legile lui cu tot? Nu cumva o lectură critică a literaturii române ar trebui să pornească tocmai de aici?

Dar firește, orice construcție trebuie judecată mai întâi în raport cu propriul ei proiect. Din acest punct de vedere observ în Istoria critică a literaturii române mai multe tipuri de performanță, și ele sint ceea ce contează în primul rînd.

Prima performanță e expresivă și ține de firescul dintotdeauna al stilului în care scrie Nicolae Manolescu. E peste tot o plăcere a lecturii proaspete, o febrilitate și o poftă a comentariului care au rămas aproape aceleași ca în anii primei cărți. Introducerea la Fiziologia provincialului, de Kogălniceanu, e „cam pisăloagă”, editorii lui Codru Drăgușanu i-au modificat ortografia „după cum i-a tăiat capul pe fiecare”, iar cînd Grigore Lăcusteanu notează despre Ion Ghica că a fost unealta rusilor, criticul exclamă amuzat: „Cine vorbește!”

A doua performanță e de natură teoretică (sau ideologică). Vreau să spun că în latura ei propriu-zisă critică Istoria lui Manolescu e una dintre cele mai pasionante dezbateri de idei din cîte am citit la noi, iar paginile despre răsăpintia lumii (Între Apus și Răsărit), sau cele despre genurile și formele epocii romantice sint seducătoare prin frumusețea și prin claritatea lor.

În fine, nu se poate încheia fără a aminti măcar de virtuozitatea cu care Nicolae Manolescu mînuiește metoda lecturii inverse. În definitiv, comparația între autori și texte, pentru a le fixa mai repede specificul, a fost întotdeauna unul dintre procedeele preferate ale criticului. Și de data aceasta, Miron Costin e comparat cu Ureche, Neculce cu Miron Costin sau, mai târziu, G. Sion cu Ion Ghica. „Lectura inversă” presupune însă o comparație pe deasupra legăturilor cauzale, un mod de a jubila cînd trecutul poate deveni cel mai autentic prezent. În felul acesta Pitarul Hristache e comparat cu Arghezi și cu Dimov, proza lui Kogălniceanu din Iluzii pierdute cu proza optzeciștilor de azi, iar stilul lui C.A. Rosetti din jurnal devine stilul la care ar fi visat, pe la 1930, Camil Petrescu, Holban și Mircea Eliade („autentic, neliterar, fără ortografie”). Și lectura inversă poate fi făcută nu numai împingînd cu mult înainte ceasul unui scriitor din trecut, dar și citind o pagină veche, prin sistemul de reguli al speciilor noi, un fragment dintr-o cronică de Miron Costin ca pe o nuvelă de spionaj, cronicile medievale în versuri ca pe romanele foileton din epoca gazetelor de mare tiraj și Țiganiada lui Budai-Deleanu ca pe un mare experiment textualist.

Încă o dată, Nicolae Manolescu are dreptate să susțină că Istoria sa nu e „un manual destinat instruirii, ci, cel mult, o încercare menită să placă celor instruiți”.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune (XII)

Simple note de lectură. Pentru mine, socante; poate că și pentru dumneavoastră. Orice asemănare cu evenimentele zilelor noastre nu e deloc întimplătoare, chiar dacă autorul (Francois Fejtó) se referă la perioada 1945—1950 („Histoire des Démocraties Populaires”, Seuil, 1952 prima ediție). Au trecut de atunci aproape 50 de ani. Degeaba?

● În Balcani, un guvern care dispune de poliție și administrație poate întotdeauna să fie sigur de cîștigarea alegerilor, chiar și atunci cînd acestea sint organizate de o manieră aparent democratică.

● În România și Bulgaria, campania electorală din toamna lui 1946 a fost marcată de incidente singeroase și de procese ale opoziției împotriva „amenințărilor și terorii” la care afirmă că au fost supuși. În cursul campaniei din Bulgaria, 24 de agenți electorali ai partidului agrar au fost asasinați.

● Comuniștii s-au amestecat (în 1941) în mulțimea care manifesta la Belgrad contra germanilor, dar strigînd o lozincă distinctă. În timp ce partizanii lui Simovici strigau: „Mai bine război decît pact! Mai bine moartea decît sclavia!”, comuniștii strigau: „Armata cu poporul!”

● Conducătorii comuniști din țările es-

tice aflați în exil la Moscova, au fost însărcinați încă din 1942 să elaboreze planuri pentru viitorul politic al țărilor lor. Aceste planuri se inspirau din politica „Frontului popular”, lansată de Dimitrov în 1935.

● Dar, dacă nu existase un „plan” al Kremlinului încă din 1945 (cu privire la țările Europei de Est), existaseră desigur „ordine și consemne”: partidele comuniste trebuiau să participe la Fronturi naționale, să cîștige cea mai mare influență posibilă, respectînd cu toate acestea, în măsura posibilului, formele parlamentare și democratice, — în interesul cooperării cu Vestul. (nota mea: e vorba de perioada dinaintea declanșării „războiului rece”). În ansamblu, aceste consemne au fost respectate. Dacă principiul democratic a fost prejudiciat, asta se întimplase la început cînd, datorită sprijinului forțelor de ocupație, comuniștii ocupaseră pozițiile cheie, în special în poliție și în ministerul apărării, poziții din care nu s-au mai lăsat scoși.

Jocul instituțiilor democratice era deci falsificat de la început. În toate țările Estului, atmosfera politică a suferit intruziunii repetate ale arbitrarului și a fost marcată de o profundă ambiguitate. Pe de o parte partidele se organizează, pașiunile se dezlănțuiau, oamenii politici

discutau și se injurau — liber — în Parlament, în sălile de reuniuni și în cafele, dar pe de altă parte populația avea impresia că era dominată de un GUVERN OCULT ale cărui decizii aveau putere de lege oricare ar fi fost rezultatele alegerilor generale și voința manifestată de opinia publică.

Putem deci caracteriza regimul politic al anilor 1945—1947 printr-un dualism între puterea ocultă exercitată de camarilele comuniste și un parlamentarism democratic mai mult sau mai puțin asemănător celui din Occident.

În România, puterea reală, singura care menținea echipa conducătoare, era puterea sovietică. Mai mult decît oriunde și într-o manieră mai puțin camuflată, sovieticii erau prezenți în armată, poliție, administrație, în viața economică din care controlau direct o parte importantă. Din 1947 deja, în mediile comuniste din celelalte democrații populare, se vorbea despre România ca despre cea de a XVII-a republică sovietică.

Ce logică există în comportamentul paradoxal de a-l expulza pe rege, pentru ca peste două săptămîni să i se acorde, reacorde, recunoască (nici nu știu cum să zic) cetățenia română. Să fie curajul de a nu fi consecvent în eroare? Greu de crezut. Să țină de o logică ascunsă, invizibilă pentru noi, muritorii de rînd?

Trebuie să recunosc și că reacția mea a fost mult mai violentă în cazul celui de-a doua decizii. De ce? Pentru că o face pe prima nu numai aberantă (era, oricum), ci de-a dreptul ridicolă. Fesenist sau nu, nu are importanță; autoritățile ne reprezintă țara și pe noi toți, și prin decizia contradicțiilor ne fac de ris. Oricine știa că, mai devreme sau mai târziu, regele Mihai va face acest pas, așa că e imposibil de înțeles de ce autoritățile nu s-au gîndit din vreme cum să

reacționeze într-o asemenea eventualitate previzibilă.

De aceea, singura explicație coerentă, care împacă cele două momente contradictorii, rămîne din păcate una extrem de tristă. Scindarea, incompatibilitatea deciziilor demonstrează încă o dată, dacă mai era necesar, existența unei scindări a puterii. Cele două decizii au fost luate de două puteri diferite, sau de două paliere ale aceleiași puteri, dar între care pare-se că nu există o comunicație normală. Două paliere care au decii tactici, scopuri, mijloace și modalități diferite de a se manifesta.

Prima decizie pare să aparțină unei puteri oculte, brutale, cu reflexe iuți dar neapărat inteligente (incapabilă, adică, să examineze implicațiile), care se lasă pradă primului impuls, cu o înțelegere îngustă, fragmentară și autosuficientă a realității. Evident, simptomele totalitarismului sint lesne identificabile.

Cealaltă pare să fie expresia unui cu totul alt palier, o putere dornică (de voie sau de nevoie) de autoreglare în coexistență dialogală cu exteriorul (de aici, sau de aiurea); cam înceată, dar cu bune intenții și constructivă (înțelegînd adică, că nu poate să-ți meargă multă vreme bine dacă celorlalți le merge prost) și intrînd, încet, în lumina zilei.

Dacă lucrurile ar sta, doamne ferește-ne, chiar așa, ferește-ne doamne de ziua cînd cele două puteri, sau cele două paliere ale aceleiași puteri, fie că vor intra în conflict, fie că vor ajunge să se înțeleagă intrutotul. Pentru că, cine pe cine va înghiți nu e greu de ghicit.

Mihail Oprea

eugen cioclea

Fișă de recrut

Inălțimea - 180 cm.
Lăsat din capul lui s-ar putea să mai
crească
și să nu încapă în tanc.

Volumul plămînilor -
(cerul de lingă casă
+ lumina + floarea grădinii).
Văzul - 100%. Isteț.
Vede în zare.
Chiar și cu ochii legați,
deși deocamdată fără de ținte precise.
Să i se dea o armă de calibru
mai mare.

Dinții toți. Regulați.
Tari ca un clește-patent.
Poate să taie cu dinții chiar sîrma
ghimpată.
Se cunoaște că a umblat mult pe jos.
Labele picioarelor late.
Rezista-va la marșuri
forțate.

Nu se udă în pat,
nu face mofturi la masă,
doarme-n confort și pe-o rînă.
Crescut la țară, poate să mănince
direct din țărînă.
Sexul
fundamental
ca la orice nație mică,
in antiteză
obligată mai frecvent decît altele
să procreeze.

Bon.
Dar ca în armată,
să nu-l trezească vise eterogene din somn,
la cantina cazarmei o să halească,
nu icre negre cu lingura,
ci hrișcă în două
cu brom.

Maximă

Sint, dar trebuie
să dovedesc că sint.
Doar singele-mi mai duce evidența,
mai cu seamă acum cînd democrația
orbecăiește, barbar, printre noi
în alianță cu SIDA,
iar agenții plenipotențiar
de la fisc
au și început cu scriitorii
corida.

Nu mi-i frică,
dar cred c-am să fug
spre tăcere,
plagiindu-l pe Salinger,

la capătul unui lan de secară
(în zori fulminantă),
unde existența,
ca o stranie teoremă,
nu are nevoie de demonstrație
și nici nu poate fi
infirmită.

Hai să dormim, iubito, pe podea.
Geamă bolnav de gelozie patul.
Vreau să te simt intrînd sub pielea mea,
ca într-un cort unde-ți voi fi amantul.

Cîtă lumină înclină de la genunchi !
Cît aer pui cu sîni în mișcare !
să sufăr plin de seve ca un trunchi
de tei, răpus de tînăr
din picioare.

Azi pentru prima dată-am priceput
pînă în genă raiul și pustia,
cît de ușor e Stihul de trecut
în barca ta de coapse,
arămie.

Apel

Sunt cel mai trist poet din Europa.
Am ajuns să-mi vind poeziile !
(O rublă douăzeci și cinci de copeici
pentru vers.)
Nu prea am multe și, totuși,
sint că m-au dres.

Mă topesc de rușine și scîrbă,
de parcă aș fi condamnat
să văd sentimentele prefăcîndu-mi-se
în lingouri
de grăsime de porc,
în timp ce consolidarea familiei
ar depinde direct
de numărul cit mai mare de rînduri
pe care ar trebui peste noapte
din scăfiria mea
să le storc.

Mai că-mi vine s-o șterg pe ușa din dos
ca Celini
din casa lui socru-său,
spre o glorie sumbră, spre o altfel
de muncă,
ori cîți indivizi mai confundă și azi
poezia
cu Banca Centrală și chiar
c-o speluncă.

Mă adresez generației mele,
cît și celor ce n-au apucat deocamdată
să prindă la seu :
din clipa aceasta (nu mai puțin importantă
ca pasul lui Armstrong pe lună)
toti cu șanse egale de a hrăni cu colivă
clanul de vrăbii al istoriei literare,



departe de-a fi puritani,
măcar pentru poemele despre mamă și
patrie
vom refuza legătura
cu bani.

Dilema

Admit că veșnicia nu s-a născut la sat.
(Contrariul ar fi frumos să fie !)
Eu știu că bunătatea de-acolo s-a luat
și-această urmă în noi
de omenie.

Eu știu că de acolo ni se trag
luminile și umbrele pe față
și-oricit îmi șterg pingelele de-un prag
frunza de-acasă tot se mai agață.

De-acolo vin, dau busna, ne surprind
mieii și iarba
însuflețind betonul.
Vreau ca un ciung de mult să vă cuprind,
strivind pe piept, întins,
acordeonul.

Anapoda,
scîncind sentimental
și preschimbînd minia în rușine,
eu știu că-n sat a mai rămas un cal,
cărui i-i tare-tare dor de mine.

Băiatul de dăunăzi,
bătăuș,
pe acolo încă își mai asteaptă fata,
și-un taur se mai rupe din țăruiș
ca să nu-l vîndă un nene
cu bucata.

Eu știu că-n cerul gurii de-o să bat
cu limba mea străpunsă de circeie,
tot voi găsi pe plai vre-un predicat
și o pădure-onomatopie.

Eu știu că încă nu-i deloc tîrziu
să mor de sete, bleg, lingă izvoare,
chiar dacă mă mai ține, fistichiu,
orașul strîns de miini
și-de picioare.

Nu există popoare mărunte.
Ele există sau nu există defel.
Pledez pentru semnul de egalitate.
dintre firul de iarbă și
turnul Eiffel

Ne pîrpilim pe aceeași planetă.
Infulecăm din același pămînt sau nisip.
In curînd vom planta bostănei
și măslini și garoafe
pe lună
(mi s-a spus că-i posibil un metalimboj
mai frumos ca o limbă).
Doamne al proștilor, zic, nu cumva
ne vom și înmulți precum rîmele
pe un virf de hirleț
într-o groapă
comună ?

Regula jocului

Nu mai suntem o generație de ingeri
cu aripioarele la spate,
abia zburătăciți,
cu singele în bernă, pășind peste
înfringeri,
iconoclaști sau prozești.

Nu mai suntem un cîntec în surdina.
Nu mai strivim cuvinte seci în dinți.
Declinul, nu, o, nu se mai declină,
decît din viitor înspre părinți.

Nu mai suntem o limbă recidivă,
un nasture la uniformă-n plus,
ca din eres
o forță reactivă
pe verticală ne împinge-n
sus.

Nu mai suntem teuziaști-eclectici.
Suntem exact pe-a timpului măsură.
Din neamul Cantemirilor tot ștetrici,
de nu lovește bățul peste gură.

Suntem exact așa cum se cuvîne,
un pic săriți,
dar nicidicum popice !
Pasărea noastră, care ne revine,
știu c-ar zbura și-umplută cu alice.

Versant cu riduri, fruntea înșurată,
de-un polinom hieratic de idei
prefată ni-i la toate și erată
în pirueta florilor de tei.

Nu resemnati, nu sceptici.
O funcție-n vigoare
va desemna continuu „un joc secund mai
pur”,
dar deocamdată fiindcă chiar roua pe
picioare
ne aminteste lanțul de ieri,
se joacă dur.

din volumul „Alte dimensiuni”

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

ÎNGHEȚUL

Pu știu cum este posibil ca, pe
asemenea vreme, lumea să mîi cum-
pere reviste literare. În asemenea mă-
sură mă apasă certitudinea zădărniceii
acestor rînduri, încît mă cuprînde și
mai tare înghețul. Dar să mîi scriu și
romane sau piese ? Ehe, poate la pri-
măvară... Dacă o fi adevărat că înghe-
țul are și dezgheț ceea ce este îndoiel-
nic, după cum se arată.

Pînă la urmă însă valoarea de exer-
cițiu a literelor noastre se păstrează
indiferent de temperatură. Și exersăm,
exersăm, facem game la mașina de
scris. Dar în vederea a ce ? În aștepta-
rea unui dezgheț care nu mai vine și
care, dacă va veni, o să dea loc la o
viitură, să răsloarne și să scufunde iar
și iar totul.

Încît nu mai scriu decît din obișnu-
ință, proastă obișnuință. Și, din neferi-
cire, obișnuința de a citi este mult mai
pușin înrădăcinată la noi.

Horia Gârbea

Daniela Crăsnaru PLUTA RĂSTURNATĂ Editura Albatros

Daniela Crăsnaru este cunoscută pu-
blicului foarte larg de la ședințele Cam-
erei Deputaților. De asemeni, o anu-
mită parte a acestui public cunoaște
faptul că este o poeză talentată, autoa-
re a mai multe cărți (de poezie).

Dar nu e om să nu fi scris o poezie,
chiar cu talent, și să nu vrea, la o
anumită vîrstă, să se apuce de proză.
Daniela Crăsnaru este departe de acea
vîrstă și totuși ne prezintă un volum de
povestiri. O dovadă de precocitate care
o precede pe aceea politică.

Volumul conține un număr angoas-
sant de povestiri: treisprezece. Dar
pentru cineva care nu este adeptul cul-
tului lui Lucifer (și nici al revistei o-
monime), ci dă dovadă de un robust
optimism materialist, departe de orice
insinuări obscurantiste, numărul nu
este un handicap. Dimpotrivă, a treis-
prezecea povestire, **Mavi**, este și cea
mai reușită din cartea Danielei Crăsnaru.
Adică, să fie clar, Mavi este un
supranume provenit de la francezul
„ma vie”, așa cum îi zicea „pe franțu-
zește” Mișu (feciorul boierilor) Anetei
(fata în casă), „că așa-i plăcea lui și
cînd venea în vacanție în prima zi toa-
te alea dupe mine (după Aneta, fata în
casă narator, n n) ai fost cuminte cer-
boichito ? fire-ai tu a dracului cu focu
tău”. Posibilitățile de a nuanța, trecînd
prin toate zonele limbajului, cum se
vede și din acest exemplu, îl caracteri-
zau pe Mișu care, fiind împiedicat de
părinții săi să fugă cu fata în casă, are
nefericirea de a muri la Canal (ediția
1). Desigur, dacă boierii ar fi avut o

anumită flexibilitate, bariera între cla-
sele sociale ar fi căzut și, fugînd, Mișu
s-ar fi salvat, ducînd o existență mo-
destă cu „sa vie”. Victima a concep-
țiilor de clasă ale iubitului său, Aneta se
va stînge și ea în durere în „com. Gro-
zești, raion Strehaiia, reg. Oltenia” încă
înainte de congresul al IX-lea.

Separarea celor care se iubesc și se
înțeleg este cauza majoră a nefericirii
personajelor din proza Danielei Crăsnaru.
De aici se poate deduce concluzia
subtextuală a cărții : „Nu putem reuși
decît împreună”.

Viorel Știrbu ANCHETĂ DE IARNĂ Editura Militară

După cum mărturiseste autorul pe
coperța ultimă a celui de-al doilea vo-
lum, cartea circulă prin edituri de vreo
zece ani (mai exact opt ani, după cum
se poate deduce din datarea încheierii
— 23 ianuarie 1982).



Surgerea acestui răstimp nu dău-
nează deloc romanului, ba dimpotrivă,
lectura lui din perspectiva acestei da-
tări îl face mult mai interesant. În ce
fel ? Nu voi dezvălui aici pentru a nu
aduce un deserviciu autorului care mi-
zează vădit pe surpriză, nici editurii
care mizează pe anumite încasări.

Deci rezultatul „Anchetei de iarnă”
o să vă rămînă secret pînă în clipa în
care vă veți hotărî să achiziționați cea
de-a 11-a carte a lui Viorel Știrbu. Vom
spune doar că pe autor îl caracterizează
spiritul de dreptate, umorul și o anu-
mită (in)toleranță democrat-creștină
față de personaje.

Principala forță a prozatorului stă în
manevrarea dialogului. Viorel Știrbu
este unul dintre puținii prozatori con-
temporani în stare să scrie un dialog
plauzibil, care să nu umple de lehamite
prin lipsa lui de autenticitate un cititor
ceva mai pretentiv. În paranteză fie
zis (ori că or fi traducătorii de vină)
dar dialogurile unor Karen Blixen sau
Daphné du Maurier sînt infecte.

Nu se poate spune, așadar, că roman-
ciul nostru nu dă o bună pildă con-
frăților mai tineri în materie de arta
acestui gen în care atît ne plietisim.
Șocantă este onomaticea lui Viorel Știr-
bu și aici trebuie să mărturisesc o anu-
mită derută a mea, cititorul, în fața nu-
melui lui I.D.M.S. Simionescu-S-Buru,
care merge pomenit o dată, cel mult de
două ori, și numai ca poantă La proza-
torul nostru umorul este intrinsec, nu
se potrivește deloc umorul de paradă.

Chiar dacă obiectivul anunțat de au-
tor „demontarea partidului-stat-ceau-
șist-comunist” este prea ambițios pen-
tru a fi realizat deodată în materia u-
nui singur roman, cartea se cuvîne ne-
apărat citită.

FLORIN MUGUR

„Daniel Turcea, Hagiu, Nichita, Mazilescu, Robescu, Dimov, Mugur. Cam mult, să te impaci cu moartea ? nu, asta nu, uite cum îți smulge din mină pină și macul acesta, ultimul, mototolit ca o gură de față bătrână. mai bine să-ți tremure miinile și să le-ascunzi în buzunare de rușine iar ele, nevăzute, să continue să tremure scriind în penumbră — nu e tremurul un fel de-a scrie ? o, cel mai trupesc ! Din acest februarie sintem mai săraci cu un tremur.“

Eugen Suci



basn cu iscoadă

era o iscoadă modestă, cu leafa modestă
multele lui scrisori vorbeau doar despre zine —
ce să caute el în poemul meu din această
după-amiază ?

viitorul zinelor e incert, atît știa
sint oarbe ! striga și parcă le-ar fi ținut
sint oarbe, toate, de-aceea au ochii albaștri
și vagi

măcar de marele meu secret
sinteți obligați să țineți seama
dezgropați-mi din grădini scrisorile

de treizeci de ani vă spun că sint oarbe și
nu vă pasă

acesta și numai acesta e adevărul
tot restul : urzici, păstirnace și vrăbii pierite

și totuși ce să caute o bătrână iscoadă
în poemul nostru de după-amiază
în care se face-ntunerice încet ca-n privirile
zinelor

basn cu văzduh

praf gros și trist și părăsit de geniu
pină la glezne mă îngrop în el mergînd
prin poemul de după-amiază

trag în mine
văzduhul imens
de ciment

și asta pe străzile mele
pe unde-n fiece zi trece sprintenă
scufița roșie
și poartă
în coșul de rafie mult mai bătrîn decît mine
mici piini de ciment

cinci

să scrii
în cinci minute
un poem

în cinci minute
cît îi trebuie ursului să mănince zmeura cu
tufă cu tot
lingîndu-se pe buzele lui de urs

cît îi trebuie
unui balon colorat
să atingă cerul

cît îi trebuie metroului
să te ducă pină la cimitir
azi, la cîți ani de la moartea tatei ?

tata

ce se află în pălăria ta de pai pe care o văd
pe cuier
zilnic, atunci cînd plec ori mă-ntorc de la
lucru ?
forma capului tău ?

și de ce
acum cînd tu nu mai poți reveni
se strimtează mereu ?

cine e-n stare să-nțeleagă
mașinăria fragilă și plină de pocnete
a firului de pai

dar foșnetul din preajma ploii
al sperietorilor
ce poartă mereu pălării sparte

dar muzica
atunci cînd se oprește brusc și abia mai
suflă
ca o cîmpie-n jurul sperietorii doborîte
în beznă ?

sensul basmului

abia înaintez
abia reușesc să fac un pas-doi
un elefant bătrîn printre dacia galbene și
mingi

viața mea încetinește ritmul lumii
un elefant bătrîn cărînd fără efort
un șifonier

plin de rochii triste

seara

uneori imi adoarme
și mașina de scris
iar atunci nu mai pot imagina decît basme

cu degetele palide
închid
ochii albaștri

cele șapte perechi de ochi albaștri
ai balaurului somnoros cu șapte capete
care n-a apucat să-i facă nimănui nici un rău

nichel

eu sint banul acela de nichel
din palma cerșetorului

a existat cîndva în efigie
fața unui rege

s-a șters
demult

dar banul prinde cite-o rază de soare
și-o duce încet spre bulevard în amurg

(cu o monarhică
indiferență)

ei, da, un lung șir de umilînțe și la capătul
lor
un sfînt care te-așteaptă-n genunchi să-ți
sărute mîna

politețe

o, uriașii intristați, scrisorile
politicoase ale rătăcitului
zis hōlderlin — prea venerată mamă
deschid și-nchid cărți fără șir și nu pricep
nimic, nimic, e un virtej de frunze
în jurul unui negru diamant
prea venerată doamnă mamă, diamantul
prin mine, mesagerul, îți trimite
respectele din urmă ale sale
și-apoi pocnește, sparg ferestrele cu capul
mamă, bătrînul uriaș, o piatră neagră
ce s-a rănit și o-nveselesc plină de singe
într-o batistă prea murdară, mamă, adu-mi
cînd vii un fluviu tînăr și batiste

zăpada

trupul meu, tot ce am
și felul în care mă prind cu amîndouă
mîinile
de fulgul de zăpadă care se prăbușește
un fulg de zăpadă, niște apă cu nervii
zbirliți de frig
dar nu poate fi asta tot ce-a rămas din
decizia cu care
azvirleam șapte perechi de palme poficioase
cătrecătre acele
trupuri inecate într-un foșnet prelung
de mătaso
și degetele mele retrăgîndu-se vineții
de parc-au atins inima

mării
cineva striga viața cineva triumf
iar eu imi priveam cu admirație cele o sută
de falange strălucite
care fuseseră în marea călătorie
trupul meu, feminitatea, necumpătul,
moartea... dar de ce
imi pierd timpul cu explicații
eu care nu mai sint în stare nici măcar să
stau atîrnat
de fulgul de zăpadă ce se prăbușește din
ceruri

uriaș
îngropîndu-mă

vorbește horațio (I)

e bine, te retragi, în locul tău
vin impostorii, ăsta-i felul lor
bieți impostori săraci și oboșiți

minciuni : ei oboșiți ? nu, niciodată
e vorba, prințe, despre diferență
cei care nu sint oboșiți sint impostorii

și fiecare crește-un șoricel
și fiecare îi șoptește la ureche
tot adevărul său, tot adevărul

iar tu te uiți că-i plină danemarca
de șoricei turbați —
și ce ? te miri ?

golul

trei versuri frumoase
am scris
în tot ultimul an

și cum am trăit străbătînd somnambulic
cu pasul și-n gînd
imensul gol dintre întiul și-al doilea vers
cum versul al treilea-i trupul meu greu
prăbușîndu-se blind

Din volumul „Firea lucrurilor“, ed. Car-
tea românească, 1988

trezume, lese și i se întâmplă ceva rău, dispăre oricum, în cel mai fericit caz e violată bestial, iar în povestea cusută cu ață albă și a doua domnișoară se repede afară, ai auzit mașina, ce poate să caute o mașină pe alee? și ai știut că a călcat-o pe America, parcă vedeai scena, Dacia 1300 albă, albastră sau alb-albastră se oprieste peste ea, de cele mai multe ori aștia te izbesc de te aruncă la cițiva metri, chiar că era de parcă ai fi văzut scena, cu toate că ai rămas în casă gata să apuci farfuria de porțelan chinezesc, trandafiri, frunzulițe și, desigur, ceșcuța, nu ai fi văzut decit picioarele de arlechin umplut cu paie și balta de singe care dă efectul cromatic așteptat, dacă ne amintim de aleea albă și de iarba verde, la adjectiv trebuie să renunți, asocierea e „folclorică”, de unde ai mai scos-o și pe asta? nici n-are rost să ne mirăm că în viș cineva poate privi oriunde fără nici o piedică, mai rău a fost cind și-ai dat scama că nu-ți pasă, te-ai surprins ridicat și chiar cercetind cu atenție un raft lung din bibliotecă, apucind o carte deloc la întimplare, amănuntul e... psihanalizabil, ar zice asta căruia îi povestești, dacă ai face greșeala să-i spui orice titlu, așa că taci o clipă, dar parcă-parcă era **Presopunc-tura**. Un masaj la îndemina oricui, și se cuvina menționat autorul, Sabin Ivan, în timp ce editura și anul apariției ar încerca memoria cititorului și l-ar depărta de subiect, tu ce crezi?, da, asta era cartea pe care o răstoiai cind ai intrat în camera împasibilă mamă, mai bine zis neutra mamă sau și mai bine zis cărunta mamă și-a spus cordial, poți s-o păstrezi, nu mai e nevoie de ea și abia atunci a izbucnit nu în plins, ci într-un urlet și a început să arunce volumele pe dușumea, citeva te-au nimerit, dar totul se petrecea cu încetinitorul și sonorul dispăruse, erai într-un acvariu parcă, deși comiți o inexactitate, în apă zgomete ar fi fost mai puternice, norocul tău că povestești un vis, mișcările și se îngreunaseră, ai fugit prin zeci de camere insuportabile de luminoase și ai găsit pină la urmă o altă ușă ca să nu dai peste cadavru, apoi alegeai, pcluza era o bandă rulantă care se mișca spre tine și și-a luat ore întregi sau chiar zile în care soarele n-a apus pină să ajungi la gard și să-l sari, parcă te aflai sub o lampă de quartz, n-ai recunoscut strada și te-ai luat, delin ce erai, după liniile de câmp magnetic, sau cine dracu ține cum te-ai orientat, acum într-un lift, acum pe o scară, pluteai cu efort și de fapt partea asta de coșmar a fost cea mai lungă, dar și cea mai depărtată de firească, deși e o prostie să vorbești de firească tocmai acum, mai ales că înainte ai gafat accentuind sugestia verticalității, ar trebui să-ți alegi mai bine cuvintele, ai băut numai două halbe și deja te b-b-b-bilbi, ton de reproș, cert e că avem aici porțuina care se relatează cel mai greu, așa că trebuie renunțat, iar autorul se poate face că plouă și nu-i rămâne decit să treacă direct la: ajungi pe marginea unui zid, te uiți în jos, ah! da, iar trebuie o reluare, te-ai uitat în jos și nu erau decit vreo trei metri, dacă socotești și înălțimea ta, așa că ai sărit și așa te-a fost momentele de panică, mai avuseseră două înainte, imediat după ce te băgaseși în pat, cind ai simțit că îți vibrează fiecare celulă, și-ai spus că-i cutremur și ai sărit să vezi dacă se mișcă lustra și dacă sint agitați peștii în acvariu adevărat, iar mai spre dimineață, înainte să visezi te-ai trezit transpirat, lipsit de ceasfară parcă între febră și înghet, gata cu bătuțul cimpilor! dai atenție momentelor de panică, în loc de trei metri săritura ta părea să te ducă spre centrul pământului și cădeai ca și cum te-ar fi aruncat cineva dintr-un avion într-un crater, a fost atât de lungă senzația, încât ai avut cind să te găndești la fel de fel de lucruri, printre care și că ai putea să ai totuși o parașută, pare ridicol probabil, de fapt te înșurubai în realitate, descriai un tirbușon în aer și cind ai ajuns jos cu tălpile te-ai prăbușit în genunchi și înălțimea ta era un turn, ai pus minile în față și chiar ai dat cu fruntea de pământ, uite că nu mai poți să-ți amintești dacă pământ era, după contactul asta ca o rugăciune caraghioasă, cind să te ridici, nu puteai sta decit aplecat pe un picior și cu celălalt îți făceai vînt să te roțești ca și pină atunci, sporind un comic oricum discutabil și involuntar al situației, între timp se întunecă acum ce se strinsese toată coarda de argint și corpul tău astral revenise întreg în.

Dacă vă întrebați ce importanță are visul pentru povestire, vă spun eu: nici una! Tânărul scriitor Pavel Moiceanu acum nu se mai învîrtea și nu se mai învîrtea nici discul telefonului. Vocea aia care în unele cărți îți dă tremurături și care aici aparține Ofeliei-America Monescu, alo! da, bună... Pentru el trebuie găsită o voce care să fie în același timp rigidă, calmă, neglijentă, directă, obosită, politicoasă, imprezibilă și foarte bărbătească, dacă toate celelalte epiteturi nu reușesc să-i extragă glasul direct din testicule. Peste asta, trebuie să se vadă că știe franțuzește. Ce faci? sper că nu te-am deranjat... aia... am găsit numărul tău pe o hirtie, credeam că l-am pierdut, era pe spatele unei fișe de persoană..., oricum, îți imaginezi și tu, nu te-am sunat numai ca să văd dacă numărul e bun, treaba e mai complicată puțin, chiar... ce mai faci? parcă te-am zărit într-o zi, nu sint sigur că erai tu, imi era cam greu să te strig... pe malul celălalt în Herăstrău, cam prin septembrie, octombrie, așa ceva... Eu? nu, nu cred, n-am mai fost în Herăstrău de foarte multă vreme... Și tot soiul de banalități pe care le pot schimba între ei doi indivizi care s-au întâlnit o singură dată, și asta cu aproape un an înainte, chiar dacă atunci au stat de vorbă aproape jumătate de oră numai ei doi. Dar fie

că ea fusese în parc și din cochetărie lăsa de înțeles că nu, fie că ei se înșelase cind căuta pretext de discuție, fie că autorul nu e în stare să coloreze o discuție oarecare, Grădina Herăstrău ar putea fi descrisă ca intruchipind în fiecare moment un alt tablou, după cum se schimbă lumina care oglindește sutele de nuanțe ale copacilor în apă sau după cum pictorul, acestui peisaj trece de la o stare la alta, atingind poate și plăcerea pe care i-ar provoca o America spunindu-i: imi pare bine că m-ai căutat, chiar zilele trecute am vorbit de tine cu o prietenă, cu Olivea, dacă o știi, nu cred că o mai îți minte de la demonstrație, la, am vorbit, de tine chiar alaltăieri la școală, nu știu dacă asta e premoniție, ride Ofelia care are două prenume ca să nu ducă la repetiții în text. A, de fapt și-am telefonat pentru o chestie foarte exactă, încearcă el să se agățe. Nu-i așa adevărul, dar ne putem imagina că la celălalt capăt al firului studenta continuă să-și pilească o unghie rebelă, asta pentru că am întâlnit de atâtea ori construcții ca „Jana își aranjă o buclă rebelă și cu mina stingă apăsa pe trăgaci fără să scoată pistolul din poșetă”. Ca să-și poată pili unghia, America trebuie să țină receptorul între ureche și umăr, ba mai atingindu-l și cu bărbia. Citeva detalii anatomice ajung pentru a începe un portret și, dacă s-ar insista, ar fi suficiente și ca să declanșeze un război, au fost cazuri, dar nici unul nu are legătură cu.

Ofelia-America Monescu s-a născut în București la 4 noiembrie 1966 și a copilărit pe strada Căldărușani. Tatăl ei este om de afaceri și fruntaș al Partidului Național Radical, iar mama, pe numele de domnișoară Străulescu, fondatoare a mișcării feministe Medeea și moștenitoare a unui consistent pachet de acțiuni la concernul **Bucegi-Ural**. America are un frate mai mic, aspirant în Infanteria Marină și o soră mai mare, călugăriță dominicană la mănăstirea Girolamo Savonarola de lângă Bărcă. Personajul nostru feminin și-a obținut bacalaureatul primind calificativul „exceptional” și studiază medicina cu burșă de merit din partea fundației **Regina Elena**. În anul de grație cind primește telefonul de la Pavel Moiceanu, ea tocmai termină cu bine cel de al șaptelea semestru din viața ei de studentă. Este pasionată de bridge, inot, schi și agrează lecturile din clasic. Nu croșetează, mai bea câte o cafea, nu își dă pasiențe, nu dezeleagă cuvinte încruciate, nu ajunge tirziu acasă. De obicei. În schimb, fumează. Se îmbracă în albastru, rareori în galben și negru. Restul culorilor, ca și combinațiile dintre ele, n-o prind. Enigma ar trebui să planeze asupra portretului fizic, dar pentru numai câteva amănunte, iată viziunea lui Pavel Moiceanu. „Într-adevăr frumoasă ești tu / Cu adevărat frumoasă ești tu / Ochii tăi columbe. / Îndărăptul voalului tău / Părul tău precum o turmă de capre / Care unduiesc pe muntele Gallad. / Dinții tăi precum o turmă de tunsori / Ce ies din adăpătoare / Care toate au gemeni / Și steapă fără miel nu-i. / Precum o coardă roșu-închisă buzele tale / Și gura graiului tău fermecătoare. / Precum o ruptură de rodie coanță sint templele tale / Îndărăptul voalului tău. / Gițul tău precum turnul lui David / Clădit în rinduri / O mie de scuturi atrînd de el / Toate trofeele eroilor. / Amindoi sinii tăi precum doi iezi / Gazele gemene / Ce pasc printre crini”. (**Cintarea cîntărilor**, 4, 1-5, traducere de Ioan Alexandru). O precizare: fără să aibă o picie suspect de albă, tenul ei este foarte deschis și.

Portretul tinărului scriitor trebuie să fie încă și mai dezvoltat, chiar dacă se va dovedi că nici acesta nu servește la nimic; autorul acestei istorii, deși refuză ca emblema unui canal de televiziune în colțul ecranului, e copleșit de cîtă importanță ar putea avea notațiile de acum pentru istoricii literari de mine. Pentru viitorii exegeți sau biografi ai lui Pavel Moiceanu. Miracolul nașterii sale s-a produs în 1963, tot la 4 noiembrie, dar coincidența nu a fost dezvăluită celor doi protagoniști. Părinții lui Pavel, alintat Lică, locuiau în orașul Pașcani, oraș care se poate mîndri că a dat scumpei și încercatei noastre patrii nu doar un nod în plus pe harta căilor ferate, ci și alte personalități de seamă ale vieții spirituale românești, printre care locul de frunte îl se cuvina de bună seamă lui Alex. Voitnovici, fost Președinte al Tribunalului Suprem și doar ceva mai puțin celebru ca dramaturg, autor al trilogiei **Oameni în luptă**, 1950. Am spus „miracolul nașterii sale”, cind de fapt nașterea n-a fost chiar una extraordinară, în cer nu s-au arătat semne, n-a putut fi vorba nici de **placenta previa**, deși superstiția e pozitivă, miraculos e doar că pruncul n-a pățit mai nimic, cu toate că un medic de circă s-a grăbit să-l scoată cu forcepsul; e greu de presupus că asta are vreo legătură cu titlul lui Pavel de a-și răsfringe buza de jos în timp ce-și încordează mușchii subioienți și se scarpină, întotdeauna cu mina stingă, în punctul VG 19 ca să se concentreze. Sau ca să-și amintească vreun amănunt din copilăria lui nu foarte îndepărtată. N-ar fi fost suficient ca în vis să-i apară un automobil care putea fi și albastru, niciodată n-ar mai fi descoperit în urmă întimplarea cu mașinuța de jucărie aruncată la Sovata de pe geamul hotelului în capul domnului de la recepție care nu-l lăsa să răstoarne scrumierele, niciodată n-ar fi putut spera să povestească scena cindva vreunui prieten, dacă n-ar fi făcut și în dimineața de care e vorba acum aceeași **grimesă pe cînd** își stimula punctul memoriei. Domnul Moiceanu și-a părăsit familia pe cind Pavel avea citeva luni. Copilul era singur la părinți și așa a rămas și după ce doamna Eliza, mama lui, s-a căsătorit cu inva-

lidul. Între viitorul tinăr scriitor Pavel Moiceanu și tatăl vitreg relațiile au fost mereu cit se poate de stricte, niciodată calde, dar nici încordate. De cind era mic, el s-a dovedit a fi retractil, prefera să se joace singur, iar ceilalți copii de pe strada Visul-unel-nopti-de-vară, atunci cind nu reușea să-l evite, îl injurau sau chiar îi trăgeau pumni în cap și îl împroșcau cu apă noroioasă izbînd cu piciorul în bălțile vesnice din fața sifonăriei, pentru că ai lui umpleau sifoane. Se crede că frustrările din primii ani, ca și eșecurile din timoul pubertății, pot duce nu doar la minime modificări temperamentale, ci și la tulburări psihice grave, dar e greu de presupus care ar putea fi mai tirziu consecințele în cazul lui Pavel Moiceanu: la vîrsta cind îi telefonează Ofeliei, exceptînd faptul că se mai masturbează ca un puber, el pare a fi de la normal în sus, dacă expresia nu e lipsită de sens. Că a rămas un tip interiorizat, se poate explica dacă ne gîndim că după ce și-a terminat liceul, ajuns în armată, a fost nevoit să stea mai mult singur, pe frontieră însoțindu-l doar cele saizeci de „boabe” din încălțările automatului și palma pe care comandantul pichetului nu uita să i-o dea peste ceafă la plecarea în post: lasă-i să treacă în mîna sa, că dacă tragi, batalionu' te mîncîcă și nu mai vede neam dă neam dău filme porno la sirbi. Totuși la acești douăzeci de ani apar primele semne de bipolaritate în comportamentul lui Pavel, trecerea de la o stare la alta nu sint foarte frecvente și ele se asociază mai ales momentelor cind tinărul scriitor întirzie asupra paharului din rațiuni pe care, oricît ar părea de ciudat, dacă e să privim maniera de lucru de pină aici, autorul are delicatetea de a nu le comenta. Ajunge să știm că ruptura dintre Lică, sintem deja destul de familiarizați cu personajul ca să-l putem alinta astfel, și prima lui pasiune feminină, catastrofa la care a contribuit perioada cit Pavel s-a aflat sub arme la Deta, a fost mai mult decit suficientă ca să-l decidă: avea să părăsească Pașcanii pentru a face filme la București. Ajungînd la acest prag al însemnărilor, e bine să se știe că ambițiile tinărului scriitor Pavel Moiceanu au fost pe cit de ciudate, pe atît de precise, și-a propus să devină actor, dar pentru asta avea nevoie de studii. În secret, n-a exclus nici varianta regiei, dar și pentru asta îi trebuia ceva școală. Cum speranțele să fie admise la Institut erau deocamdată negliabile, Pavel s-a îndreptat către Buftea. Probabil că visul de a-l vedea pe Sergiu Nicolaescu de aproape i-a fost curind împlinit, sigur este că tinărul a început prin a face figurație în noua superproducție a acestuia, **Angoasa unui orzan de miliție**. Odată începută, cariera cinematografică a eroului nostru s-a înscris pe o traiectorie ascendentă, astfel se face că acum el este angajat la studiourile „Brothers & Bros”, ca duigher, de fapt băiat bun la toate: cară decorurile pe care le bate în cuie, apoi scoate cuiele și iar cară decorurile, uneori o face pe scenograful, mai întinde cabluri și chiar încearcă să învețe cite ceva de la bătrînul artificier care pregătește exploziile. Cascade n-a făcut încă, dar în finalul acestei povestiri s-ar putea să debuteze cu un salt. Lică locuiește într-o cameră din marginea satului, e ceva mai mult decit o baracă și are, cum se putea deduce, chiar și telefon, aici a stat veterinarul, i-a explicat gazda. Una peste alta, Pavel poate fi socotit un băiat bun, poate prea modest. Iată cum s-ar caracteriza el însuși: „Sint murdar. Pădușii mă rod. Porcii, cind mă privesc, borăsc. Cojile și zgăibele leprei mi-au solzoșit pielea, acoperită de coptură gălbuie. Nu cunosc aparițiile, nici roua norilor. Pe ceafă, ca pe un bălegar imi crește o ciupercă enormă, cu peduncul umbelifer. Așezat într-un jilț fără de formă, nu mi-am clintit mădulele de patru veacuri. Picioarele mi-au prins rădăcina în pămînt și alcătuiesc, pină la pîntec, un fel de bălărie virtuoasă, năpădită de mirșavi paraziți, care nu coboară încă din plantă și care nu mai e carne. Cu toate acestea, inima imi bate. Dar cum ar bate, dacă putrezesc și mi-ăsmelele hoitului meu (nu cutez a-i spune trup) n-ar hrăni-o din belșug? În subsuara stingă, o familie de broaște și-a făcut sălaş, și, cind una dintre ele se mișcă, imi stirnește gîdilături. Băgați de seamă să nu scape vreuna și să vie să vă scarpine cu gura înlăuntrul urechii: ar fi pe urmă în stare să vă pătrundă în creier. În subsuara dreaptă se ascunde un camelon care le vinează fără încetare, ca să nu moară de foame: fiecare trebuie să trăiască. Dar cind una dintre tabere de joacă toate șiretlicurile celeilalte, socotesc că nu au altceva mai bun de făcut decit să nu se stingherească, și sug grăsimia dulce care-mi acoperă coastele: m-am obișnuit! O năpărcă rea mi-a sfișiat bărbăția și i-a luat locul: m-a făcut eunuc, ticăloasa. Oh! dac-aș fi putut să mă apăr, cu brațele mele întepenite: dar cred mai degrabă că ele s-au prefăcut în butuci”. (Lautrămont **Cinturile lui Maldoror**, cîntul 4, strofa 4, traducere de Tașcu Gheorghiu). Spunînd că n-are nici un **hobby**, se termină și portretul tinărului scriitor Pavel Moiceanu, însă nu înainte de a marca o particularitate: ochii lui sint atît de nordici, încît albastrul lor îi face să pară ochi de peste. Mort. Așa că.

Privesti în gol, aparent, de fapt te uiți chiar în fundul ceștii de cafea, unde parcă ai să descoperi o literă, niște puncte, un rajul de a-i spune: te-am sunat ca să te invit la Constanța, vreau să merg acolo cu tine, bineînțeles că te împotmolești, îți amintești ziua cind.

Era tot prin 1968, în fața Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, cam cind se săpa metroul între Gară și Obor, atunci ai întâlnit-o pe Ofelia, la cea

mai mare demonstrație împotriva Guvernului Dăscălescu, ultima; ca ținea de un capăt al eșarfei pe care scria: **NE-AM SATURAT DE PROMISIUNILE AMERICANILOR. VREM UN COMUNISM REAL**. se zvonea că armata pusă sub ordinele regelui proaspăt întors din exil avea să vină cu tancurile, nu s-a ajuns pină acolo, prin megofoane s-a anunțat demisia Cabinetului, Președintele s-a întors de urgență de la Strasbourg și l-a înscărcinat pe Dumitru Prunaru cu formarea unui guvern de experți, după citeva ore, reacții internaționale, seara petrecută sub lumina artificilor, garanții că puterea sovietică va prelua controlul, extaz, „omul se obișnuiește cu toate, popoarele o fac chiar mai ușor și mai repede”, zicea portughezul ăla, cum ura și inversunarea se transformau în euforie pentru manifestanți, orele 23,00, din Valea Jiului sosesc tineri, elevi, intelectuali, cadre medicale medii, personal administrativ, reprezentanți ai mineurilor rămași la datorie, încredere, mai ales încredere în Președintele Nicolae Ceaușescu, omul care a reușit de unul singur, cu modestia și inteligența sa diplomatică, să unească Basarabia de țară și să ne scoată din Tratatul Atlanticului de Nord și al Mării Negre, să întărească moneda și să rezolve problema drogurilor, atunci ați vorbit repede, agitați, gesticulînd, cum o făceau toți, apoi ați plecat împreună pe Calea Victoriei, America era cea mai femeie femeie pe care o întâlnești în viața ta, asta mai crezi și acum, îți amintești despărțirea de la picioarele grupurii statuar care îl reprezintă pe Mareșalul Antonescu alături de Doctor Petru Groza, chiar în fața Hotelului Sheraton, între Blocul Romlux și Palatul Telefoanelor, ea a coborît pe Matei Millo, a întors o clipă ca o actriță zimbundu-tă, chiar că fusese o zi extraordinară acel 12 Ianuarie pe care istoria avea să-l consacre ca pe o Zi-a-tuturor-speranțor, tu ai rămas îmbătat de luminile fluorescențe, privind mersul depărtat al Americii, acum îți recompii sfîrșitul conversației voastre de atunci: „EGMONT: Te înțeleg, fetițo dragă! Poți să-ți ridici ochii! **Îi sărută ochii. KLÄRCHEN**: Lasă-mă să tac. Lasă-mă să te țin lingă mine. Lasă-mă să mă uit în ochii tăi, să găsesc totul în ei, mîngiere și speranță, și bucurie și mîhnire. **Îi îmbrășează și îi orivește**. Spune-mi, spune! Nu mai înțeleg! Tu ești Egmont? Marele Egmont, care face atîta vilv, despre care toată lumea vorbește și la care tin toate provinciile? **EGMONT**: Nu, Klärchen, nu sint eu. **KLÄRCHEN**: Cum? **EGMONT**: Vezi tu, Klärchen...” (Goethe, **Egmont**, actul 3, scena 2, traducere de Al. Philippide). Hal-de, hotărâște-te, așa, lasă ceasca: America, uite ce este, te-am sunat să-ți spun că am două bilete de avion pentru dus și două pentru întors, vreau să merg mine la Constanța, n-am văzut niciodată marea Iarna, America, m-am gîndit la tine, m-am gîndit că tu ești singurul om, ar fi trebuit să zici singura femeie, dar e bine și așa, singurul om pe care ai vrea să-l iau cu mine la mare, plecăm dimineața, stăm citeva ore și ne întorcem dură-amiata cu același avion, pe la șase sintem înapoi la Băncasa, gata, ai scăpat, iei telefonul cu tine, faci pași prin cameră și te concentrezi la.

Tinărul scriitor Pavel Moiceanu își imaginează o vreme cumplită, o aventură poate, oricum ceva neprevăzut, stimată pasageri, vă vorbește comandantul navei, din cauza condițiilor meteorologice nefavorabile pe aeroportul Mihai Kogălniceanu, vom ateriza la Tulcea, vă rog să vă păstrați calmul, poate că te și prăbușești, mai aproape de adevăr e că privești ecranul stins al televizorului și în urechi, ca și cum n-ai ști de ce, îți sună referenul încet, încet, „Welcome to the Hotel California”, cind domnișoara Monescu își conștientizează brusc poziția în discuție și nu doar a: a! ca-n filmul lui Truffaut, vrei să, și se simte prea răutăcioasă, îi pare puțin rău, nici așa, de fapt, iartă-mă n-are nici o legătură. Doamne! își zice Pavel, a se nota că nu e deloc religios, doamne! numai să nu spună dragut, din partea ta că te-ai gîndit, dar.

Poate că o prietenie evidentă doar la bere se rupe într-adevăr ușor, nu te-ai fi așteptat, dar unul dintre ei trebuie să dispară, fie că se prăbușește de la două mii trei sute de metri, fie că i se întimplă în somn, dimineața, odată cu erecția, oricum, tot ala e, un blindat trece prin fața circiumii, hai, bă, ce faci? nu-mi mai zici cum s-a terminat visul? frumos nume America asta, poate-mi faci și mie lipeala cu ea, ride că. Deși.

Cum poți să ieși din spirala asta vertiginosă, cind ești chiar un tirbușon, lucrurile fug, se colorează în roșu, își jierd culoarea, iar se colorează în roșu, vezi halba, simți frigul, vede halba, simte frigul, iată amicul întorcînd spre el cartea pe care Pavel a pus-o pe masă tocmai. **Presopunc-tura. Un masaj la îndemina oricui**, ce porcărie, numai asta ai găsit, ești timpit, bă? de unde să-ți scoți eu la ora asta un cirilg de rufe? da, alo, da, semnul de carte este acolo, chiar și așa, o bucătică de hirtie oarecare, indoită pe lung. Îți tremură mina. Da, Nu mai știu care a fost sfîrșitul. Mi-a răsunat că nu poate să vină. Că are nu-știu-ce de făcut. Sau că vine, Sigur că da. Sau că după toate astea cineva ar putea să se întrebe de ce Pavel Moiceanu a fost un tinăr scriitor.

București
31 oct. — 12 nov. 1990

SĂ ZBORI ÎN ZORI

Nu putea adormi. Somnul nu venea în nici un chip. Așa că reluă din nou secvența visului cu ochi deschiși, re-pețind-o de mai multe ori.

In cele din urmă se plictisi. Închise ochii și reveni iar la viața lui de pe patul de spital, în rezerva cu două paturi. Celălalt pat era acum liber. Bătrînul murise alaltăieri. Nu stia cînd a murit. Ar fi vrut să vadă cum se moare. Doctorita Vlaicu nu-l lăsase. Ca și cum ea era stăpîna unei astfel de taine, pufni el în ciudat pe doctorită. Îi făcuse chiar atunci injectia aceea afurisită care îl scotea din lume.

— Ce fel de injectie îmi faci, o întrebă el, de mă scoate din lume?

Doctorita nu-i răspunse. Ridică din umeri.

— Ce-ți pasă? O injectie ca toate altele. Așa e tratamentul.

— Dar nu vezi că mă omoară? gemu el. Pur și simplu îmi ia viața. Nu mai știu nimic de mine. O zi întreagă?! Nici măcar vise nu mai am.

— Și cu visele ce faci? zîmbi doctorita. Ai vreo ascunzătoare unde le pitești și pe urmă le lei la pureau?

Încercă să ridice din umeri, pufnind plictisit de firava ei ironică. Bineînțeles, umerii nu se clintiră. Accidentul așa afurisit îl terminase. Stupidă chestie, injură el în gînd. Să vezi să iesi din masină, să-ți faci nevoia, și să cazi tocmai în groapa aia de lângă marginea soselei și nimic altceva să nu se frîngă în tine, decît la colonă ceva.

— Degeaba dai din umeri, Octavian Miron, oftă doctorita Vlaicu. Tratamentul e tratament și n-o să-mi pierd eu vorbele cu tine ca să-ți explic la nesfîrșit ceea ce nu vezi să înțelegi. Nu de asta sînt eu aici.

Îl privi ușor încruntată. Se aplecă și-l mîngîie pe frunte. El închise ochii. Ea îi potrivî perina sub cap. Se duse apoi la fereastră și o deschise. Peste culmile ploilor se zărea cerul roșiatic al răsăritului. O așchie aburie îl despică, lăsînd în urmă vălătuci sinerii. „Ce viață și pe ăștia, își spuse doctorita. Să zbori în zori!”

Privi ceasul de pe noptieră. Era aproape cinci dimineața. „Încă o zi, zîmbi el. A cita din cite? Și dacă as ști?”

— Dormi?

Deschise ochii. Aplecată deasupra lui, doctorita Vlaicu îi zîmbea.

— Iar ai venit, doctorito?

— Te-am rugat să nu-mi mai spui astfel.

— Dar cum? Ești doar doctorita mea!

Ea se așeză pe marginea patului. Îl privea concentrată căutînd parcă ceva în adîncul ochilor lui. El își răsuci capul să scape de ochii aceia iscoditori.

— Am avut o noapte grea, oftă ea. De-asta n-am mai venit. Ai dormit măcar?

El clătina din cap. Vru să-i spună ceva, apoi se răzgîndi, încrețindu-și buzele.

— Tot la femeia aceea te-ai gîndit?

El o privi absent. Poate nici n-o auzise.

— Chiar atît de mult te apasă amintirile cu ea?

El continua s-o privească absent. Într-un tîrziu, închise ochii. Chiar și așa, cu ochii închiși, simțea cum privea doctorita îl scoate din sărte. Strînse și mai tare pleoapele. Nu scăpa de ochii doctoritei. Obosit, cu blindete umedă, îl urmăreau, în timp ce el încerca să fugă tot mai departe de ei. În adîncul depărtării de deasupra gîndului lui furios, că prea blindă privire avea doctorita asta nesuferită.

— De ce ești las, o auzi cum oftează. De ce n-ai încredere în mine. Doar am făcut un pact al nostru. Îi și trădezi?

Deschise ochii. O privi în ciudat. „Femeiusecă afurisită, îi spuse în gînd, privind-o cum îi zîmbește. Ce mai vezi de la mine? Nu ți-e de-ajuns c-o să-ți lei doctoratul cu mine, cu cazul meu, cum se spune în limbajul vostru, ce mai vezi de la mine, chiar vezi să mă golesc de toată viața mea, să ți-o spun ție? Cine-l fi fiind? Și ce dacă s-a întimplat să ajung pe patul ăsta și să mă...”

— Nu-s afurisită, Octavian Miron, se posomorî dintr-o dată doctorita. Îmi pare doar rău că nu mai vezi să-ți amintesti de înțelegerea noastră. Credeam că ai mai mult curaj. Tăcu. Îl privea tristă. Curaj, spuse ea într-un tîrziu, pentru mine înseamnă caracter.

El nu-i răspunse. Închise ochii și-l urmări în gînd desenul făpturii. O copilă aproape, trup fragil, miini subțiri, cu degete lungi, osoase, care-l chinuiau cînd îl atingeau. Avea degetele ei, dar fără flacăra lor.

Și iar deschise ochii și-o privi în ciudat. Dacă și-ar fi putut mișca un brat, ar fi imbrîncit-o...du-te de lângă mine, i-ar fi spus, ce mă mai chinui cu pactul ăsta, cu înțelegerea noastră, nu ți-ai dat seama că eram speriat atunci. În primele zile, cînd m-am pomenit aici? Tu ai insistat, m-ai alurî cu pactul ăsta, eu să-ți

spun tot ce gîndesc și tu, tu ce să-mi spui?”

— M-aj păcălit, zîmbi el, făcîndu-i dintr-o dată înveselit cu ochiul, ca și cum descoperise un nemaipomenit secret și i-l destăina numai ei. Abia acum mi-am dat seama. Ai profitat de spaima mea și m-ai silit să-ți vorbesc despre mine. Nu silit, vrăjit mai degrabă, se corectă el, făcîndu-i iar cu ochiul. Dar tu, doctorito, ce-ai investit în pactul acesta al nostru?

O tutuia din a doua sau a treia zi de cînd revenise iarăși la viață. Îl rugase ea, îi impusese ea s-o tutuiască.

— Ce domnului, rise ea, sîntem născuți în același an, eu chiar cu o lună înaintea ta. Ce vezi nu mi-e de-ajuns că totî ce-laltî îmi spun doamna doctor, mă priveșc ca pe Maica Domnului venită să-i vindece, vezi să mă simt și fată de tine bătrînă? Că Maica Domnului oricum nu sînt.

— Ești totuși doctorita căreia i-am căzut pe cap, mormăi el.

— Nu tu mi-ai căzut pe cap.

— Da, eu am căzut în groapa aia nenorocită.

— Ha, ha, ha, se strîmbă ea. Poate crezi că ai umor. N-ai. Eu te-am ales, bădă. Să-ți fie clar.

— Aveam ceva particular, nu? izbucni el într-un ris forțat. Toate femeile se dau în vînt după mine. Mai ales, cînd sînt împachetat în ghips. Apropo, știu că s-a descoperit recent o mumie, a unuia Ramses. Mames, Pampses, îmi scapă numele, care face acum victime în Occident? Pică bieteles fecioare de pe-acolo bolnave de dragul lui. Da stii, bolnave, bolnave.

Ea îl lăsă să-si continue poliloghia. Se plimba prin cameră, de la fereastră la ușă privindu-l din cînd în cînd indifereentă. Cînd el sfîrși ce-avea de spus, se-așeză pe pat, lângă el.

— N-ai umor dom'le, nu te mai chinul. Folosește-ți resursele în scopuri mai rezonabile. Ți-am spus că eu te-am ales, deoarece îmi dau doctoratul și... adică, se poticni ea.

— Cazul meu îți trebuia, chicoti el.

— Rizî degeaba continuă ea. Dacă ai încredere în mine, ai să vezi, totul va fi bine.

— Adică mormăi el, mă voi duce dincolo împăcat, senin, plin de satisfacția că mai avem un doctor în medicină.

— Vorbesti ca un netrebnic, se repezi ea. Și mai ales gîndești atît de stupid încît nici nu-mi vine să cred că... că, își căuta furioasă cuvintele, că trăiești în scînta douăzeci.

— Las-o baltă, oftă el. Știu că nu se scapă din chestii de-astea. Eu deja sînt cu trupul în eternitate. Am scăpat de secolul ăsta.

— De unde știi că nu se scapă din chestii de-astea?

— Am mai citit și eu cite ceva. Am avut și-un caz în familie.

— Las-o și tu baltă, zîmbi ea. Dacă ești băiat destept, după cum te arată ochii ăștia care mă priveșc cu ciudă și neîncredere, atunci îți dai seama că nu există repetare. Chiar și în...

— Cazuri ca al meu, bodogăni el.

— Să zicem mai bine situații, continuă ea.

— Să zicem, o îngînă el absent, încercînd să ridice din umeri. Gestul lui cel mai la îndemină, cînd se pomenea fără răspuns în fata cuiva.

— Degeaba ridici din umeri, rise doctorita Vlaicu.

— Ce umeri? o privi el furios.

— Lasă, te știu eu, continuă ea, dai din umeri cînd nu mai știi ce să spui.

El oftă, invins dintr-o dată imbrîncit.

— Și la ce ajutor toată vorbăria noastră?

— Ajută, surise ea. Dacă ai încredere



în mine, spune-mi totul despre tine, tot ce gîndești, tot ce te frîmîntă.

— La ce bun?

— Nu uita, că eu sînt medicul, îi făcu ea un semn cu ochiul. Oricum, știu mai multe despre tine, decît știi tu în clipa asta.

— Aiurea, îi răspunse el în gînd. Știi doar că mă curăt, miine, poi miine și vezi să mă ametesti cu aiurelele astea.

— Dacă nu crezi, n-am ce să-ți fac, oftă ea, aplecîndu-se și mîngîindu-l iar pe frunte.

El se smuci de sub atingerea degetelor ei.

— Ce vezi atunci afurisitul, strigă doctorita, zvicnînd în picioare. Ce vezi să-ți mai spun? Să mă vezi cum cad în genunchi lângă patul ăsta și mă rog, trăiește fricosul meu drag, trăiește aiuritul meu scump! Asta vezi să-ți spun? Asta vezi tu de la mine? Și ce mai vezi?! Să-ți spun că sînt cînd merg pe stradă mă rog intruna, îți spun intruna, trăiește hahalera mea fără seamăn? Vrei să-ți spun că stau noapte de noapte la usa ta și-ți ascult respirația? Că-ți văd pină și visele? Asta vezi să-ți spun? Spune dacă asta vezi, și-ți spun. Da' nu mă mai chinui cu toate prostiile ce le-ai citit sau le-ai văzut cîndva. Eu sînt medicul, Octavian Miron, eu sînt, și dacă eu îți spun că vezi trăi, așa va fi, s-o știi!

El închise de mult ochii. O asculta doar și cu ea vorbea, cu atît el își simțea sufletul cum se strînge, se chircește, ca și cum ar fi vrut să se ascundă într-un colț tainic, să-si mistuie acolo, în neștiut, sufletul său, bucuria și tristețea pe care tipătul doctoritei le imprăștiase peste el.

Octavian Miron deschise ochii și izbucni în ris.

— Nicî Dumnezeu n-ar avea tupeul să spună cele ce-ai spus tu adineauri. Ce dacă ești medic? Cum știi tu despărți viața de moarte?

Ea stătea încă în picioare. Cu capul răsucit spre ea, el o privea îndulosat. Îl era milă de ea. Atît de milă, încît și ulti-tase de durerea ce-i cuprinsese capul. O durere care venea de cine știe unde, dinafară, poate de pe holul acela unde spunea ea că stă noaptea, durere venită poate și mai de departe, din stele (zîmbi în gînd), sau și mai de departe, de la capătul nemărginirii morții.

— Adică, sopti el, continuînd s-o cerceteze uimit că-i este atît de milă de femeiușca asta ce-l privea cu ochi din care lacrimile curgeau indiferente, ca și cum n-ar fi curs din ochi de femeie, ca și cum n-ar fi fost văzute de ochi de bărbat, adică, sopti el, ai fi tu în stare să mă pui într-o asemenea situație, ca și cum te-ai fi îndrăgostit de mine, numai ca să mă faci să vorbesc, să mă aflu ceva despre mine, un ceva care nu se află acum în fisele tale, un ceva care să-ți garanteze magna cum laude doctoratul tău? Ai fi tu în stare de asta doctorito?

Tăcu. O privea speriat, îi vorbise ca și cum fusese în acele clipe în afara lui. Vorbise privindu-l pe cei doi. Bărbatul din pat și femeia de lângă el. Ce dacă avea halat alb? Nu tot femeie era?

Și ea continua să-l privească. Dar parcă o alta privea prin ochii ei. Și parcă o

alta vorbea cu vocea ei, cînd ea se așeză din nou pe pat lângă el.

— Abia acum înțeleg, spuse ea, cît de mult trebuie s-o fi chinuit pe femeia aceea.

— Ce înțelegi, doctorito, mormăi el obosit, închizînd ochii. Durerea din cap îl chinuia. Se inversuna însă să nu-i spună că-i doare capul, vroia să audă ce mai era în ea.

— Ce înțeleg, îi îngînă doctorita. Din prima zi ai scos din tine totul. Erai înconștient și totuși ți-ai intruna după Ea. Te adormeam și cînd te trezeai, iar prin-deai s-o chemi. Ea merou Ea. De ce nu-l Ea aici, nu te-ai întrebat niciodată?

El deschise ochii. O privi trist. Încercă să-i zîmbească.

— Doctorito, mă doare cumplit capul. Mor de durere.

— Iar Ea, continuă doctorita, e în concediu, n-are cum ști de tine. Și de ce nu spui că te doare cumplit capul, Octavian Miron, ți-ai speriat doctorita Vlaicu. De ce mă lași să te... cu timpenile astea și tu taci? De cînd te doare?

— De citeva minute, sopti el. Aici. Vru să ridice mina să-i arate locul anume unde i se înfipsea durerea, dar mina nu-l ascultă.

— Nu te speria fi șopti doctorita agitată. Uite peste un minut trece. Rezistă, te rog eu, un minut doar, și-ai să vezi cum îți trece durerea. Uite, numai injectia asta ți-o fac.

— Iar m-adormi. Poate de tot, zîmbi el.

— M-aj mințit cu pactul ăla, spuse el într-un tîrziu. Ea îl stergea cu batista transpirația de pe frunte.

— Ce vezi să-ți fi spus?

— Ce-ai fi crezut că-mi poți spune și tu.

— Am avut, sopti ea. Dar n-am putut. Am și eu...

— Viața ta, mormăi el.

— Nu, nu asta am vrut să spun. Am și eu necazuri destule.

— Oricum, cuvintele tot nu le luam cu mine.

— Nu fi iar alurî, Octavian Miron, se repezi ea.

— Bancuri, rise el. Te-a prosti profesorul cu care-ți dai doctoratul.

Se ridică furioasă de pe marginea patului. Începu iar să se plimbe nervoasă între cele două paturi, de la fereastră la ușă. În cele din urmă se opri în dreptul chiuvelei. Dădu drumul robinetului. Lăsă apa să curgă. Se spală îndelung pe față. Căută prosopul cu ochii închiși. Nu era pe brațul metalic de lângă chiuvetă.

— O re-lam pe Chiva pentru neglijența asta, spuse doctorita, îndreptîndu-se spre celălalt pat, liber. Trase cearsaful de sub pătura și se sterse pe față. Apoi se întoarse spre patul lui. El părea că doarme. Ea îl atînea ușor pe frunte.

— Uite ce-i domnule Miron, spuse ea. Eu nu sînt aici ca să-mi cercetezi dume-neata viață. Eu sînt medicul dumitale. Și-am să te fac bine. În rest, lasă-mă în pace. Și nu-mi mă pomeni intruna de femeia aceea.

— Cînd ți-am dat pomenit?

— Și ieri noapte m-ai întrebat dacă am reușit să dau de Ea.

— Ți-am cerut eu asta? se posomorî el. Nu cred. Poate că mă amețiseși cu injectiile tale.

— Intruna mi-ai cerut-o.

— Minti, gemu el. Vrei să mă umilești acum, după toate cite ți-am spus despre Ea.

Doctorita Vlaicu se așeză iar pe marginea patului. Îl privi liniștită în ochi. Îl mîngîie pe frunte.

— Totuși va fi bine, sopti ea.

El încercă s-o împingă cu genunchiul. Nu reuși să și-l urnească. Totuși, în adîncul lui, simți cum genunchiul se mișcase.

— Mi-a mișcat genunchiul, spuse el nedumerit.

— Cum? Întrebă ea veselă.

— Undeva, pe-acolo.

— Aici? întrebă ea, punîndu-și mina ei osoasă chiar pe locul unde simțise el că genunchiul lui vroia s-o lovească pe doctorita în pîntec.

— Acolo, rise el. Desi nu mai e nimic acolo.

Ea se ridică. Se apropie de fereastră. O închise. Se întoarse spre ușă. Trecînd pe lângă el îl surise.

— Să îți cuminte, pină mă întorc. Mă duc acum...

Cînd ea ajunsese la ușă, el îi strigă:

— Și lui, tot așa i-ai spus? Să stea cuminte că scapă?

Ea se răsuci speriată.

— Ce vezi să spui?

— Știi ce vorbea Chiva într-o dimineață? Spăla pe jos și vorbea de una singură. Credea că dorm. Sau poate nici nu-l păsă dacă aud sau nu. Te căina Chiva, știa asta?

Ea se sprijini de ușorul ușii.

— Sînt foarte obosită, Octavian Miron, oftă ea. Dacă vezi să-mi spui iar vreo răutate te rog eu s-o păstrezi pentru mai tîrziu. Mi-e rău de obosită ce sînt.

El păru că n-o aude. Încet, încercînd să imite vocea tînguță a femeii de serviciu:

— Săraca doamna Ana, cum ăre ea noroc numai de din ăștia, tineri și fără de noroc, că...

— Da, și ce-i cu asta? Încercă ea să-i răspundă, simțînd că îi vine să plîngă și să tipe.

Tipătul venea atît de din adîncul ei, încît, îngrozită, își duse miinile la gură, muscîndu-si degetele. Un tipăt care vroia să-i sfirtece degetele. Le lăsă sfirtecate. Închise ochii de durerea și de mila durerii degetelor care nu mai erau parcă ale ei.

— Asta-i tot ce-ai vrut să-mi spui? Întrebă într-un tîrziu doctorita Vlaicu.

El nu-i răspunse.

— Într-adevăr, asta-i tot, oftă ea. Doar că-i nemilos de puțin.

Se apropie de patul lui. Octavian Miron dormea cu buzele ușor întredeschise. Îl potrivî pătura. Își petrecu mina pe obrajii lui. Se lăsă o clipă înflorată de atingerea teilor din barba lui.

— Fricos și tepos zîmbi ea.



Adevăratul început al lumii

Marea psihiatră Karen Horney, elevă a lui Sigmund Freud dar o inovatoare în domeniul teoriei psihanalitice, una din ființele omenesti cu cea mai penetrantă și fină capacitate de înțelegere a elementului concret uman din existență, a insistat timp de câteva decenii, în cărți celebre („the neurotic personality of our time”, „Our inner conflicts”, „Feminine psychology” etc.), asupra faptului că sufletul nostru trăiește continuu în spațiul de emergență a două tensiuni contradictorii, a două aspirații irepresibile: nevoia de siguranță și dorința experienței, aventurii. O excesivă nevoie de siguranță atrage după sine blocajul comportamental, stagnarea, sărăcirea vieții emoționale, a creativității. Excesul pulsivității către aventură conduce la dezorganizarea, la dezorientarea comportării.

Să fie oare doar subiecții umani izolați terenul de manifestare al acestor nu raeroi devastatoare tendințe divergente? Ai fi înclinat, mai curind, să îți spui că tot ceea ce trăiește un om ca direcționare înspre stabilitate (și liniște — să nu uităm liniștea atât de mult utilizată în variante, propagandistice fără sfârșit) sau înspre cuteranță și mișcare sînt doar reflexele unor tendințe sociale și ai unor vectori care operează istoric în afara oricărui echilibru, a oricărui șanse de compensare eficientă, reciprocă. Stabilitatea, siguranța sau experimentalismul, aventura, sînt funcții politice, sociale, biologice așa cum sînt și dimensiuni ale vieții noastre psihice, inconștientă sau conștientă.

Dacă ne vom aminti că și în ontogenia umană aceste două orientări, sînt mai curind separate, vom vedea că ele derivă nu dintr-o misterioasă zonă a ființei noastre, ci apar și își dobîndesc acel caracter de prevalență sau insignifianță în funcție de un mod anume al percepției raportului dintre noi și lume. Tineri fiind, intrucitva nestructurați, lipsiți de experiență și, deci, ignoranți, vom aspira cu precădere la aventură. Existînd, maturi sau bătrîni, ca ființe de acum mai definite, pierzîndu-ne inocența și reducîndu-ne ignoranța — conștienți că aproape tot ceea ce noi nu sîntem există ca perturbare a ceea ce sîntem — vom căuta mai curind să ne menținem decît să devenim.

Istoria are alternanțele ei, nenumerate, de exprimare a tendinței la structurare, dar și la astagnare și rigiditate, precum

perioada medievală, urmate de relevarea unui curaj apt să meargă pînă la aventura dezlănțuită, așa ca în Renaștere sau în epoca Revoluției franceze și a imperiului napoleonic. Comunismul a debutat ca aventură și — devenind planificare absolută — a sfîrșit, ori sfîrșește, ca frică în fața celei mai neînsemnate abateri de la dogmă, cit și de la ajustările eventual necesare în raport cu indiferent ce intenții, odată ce acestea au fost emise de către putere. Și totuși, în tendința noastră înspre stabilitatea și siguranța cu orice preț se ascund rezerve mari ale forțelor destructive, utilizate și speculate de totalitarism. Paul Valéry, în eseurile sale quasipolitice, nu își reține a o anumită admirație în fața capacității de planificare germană, încă în epoca de consolidare a imperiului celor doi Wilhelmii. Planificarea nu este altceva decît o formă de stabilitate dinamică. Dacă lucrurile stau astfel, ar trebui admis că această întrecăgă civilizație a noastră, a planetei întregi, trăiește o perioadă a îmbătrînirii.

A fost îndelunga epocă a ignoranței, nu metafizice și nu fizice, a ignoranței socio-economice și psihologice. Totul există, în plan politico-istoric, intrucit era etern. Economii și sisteme financiare, industrie, comerț, raporturi interumane — totul evolua atît de lent încît se putea socoti, în termeni omenesti, ca aparținînd unui ireproșabil immobilism. Odată cu instituirea, în secolul trecut, mai ales înspre sfîrșit, a sistemului de producție german și a efervescenței inovatorii, în tehnică, a americanilor, aventura, prin chiar excesul ei, se transformă în reglementare universală a vieții. Încercarea, aventura este spațiul intuiției. Planificarea, ordonarea, sistematizarea producției sociale, a învățămîntului, țin de raționalitatea funcționînd analitic și critic. De la planul Marshal, la principiile de economie casnică predate în facultăți specializate și pînă la fostele planuri cincinale comuniste, totul poate să aparțină mării șanse ori dezastrului dar reprezentă, în chip egal, de-spontaneizare a vieții. Iată o a doua perioadă a istoriei: după epoca durînd milenii a intuiției, aceea, scurtă, cu o medie pe glob de nici o sută de ani, a planificării.

William Glasser, unul dintre deschizătorii de drumuri în psihologia și psihiatra americană, relatează, într-una din cărțile sale, următoarea situație legată de un caz cu care s-a văzut confruntat. Medicul examinează și tratează o adolescentă aflată într-o casă de corecție, o

adolescentă avînd, ca mai toate colegile sale din acel așezămînt californian, grave probleme psihice. Pentru noi, cei obișnuiți astăzi cu un adevărat naufragiu al întregului nostru sistem de asistență socială, detaliile — strecurate mai curind tangențial sau implicit — cu privire la organizarea ajutorului, acordat cu profesionalism și umanism, tinerelor socio-piate în America nu pot decît să ne întărească sentimentul disperării. Tratatamentul doctorului Glasser își urma cursul planificat. La un moment dat, așa cum se întimplă adesea, între pacientă și doctor apare o puternică tensiune. Aversivitatea pacientei devine deosebit de înaltă, aceasta amănîndu-și medicul cu sinuciderea. În fața situației create astfel William Glasser răspunde: „În acest caz, nici eu și nici de aici nu poate face nimic pentru dumneavoastră — nu avem nici un program de asistență a sinucigașilor”. Reacția pacientei a fost bună. Din acea clipă evoluția sa a fost pozitivă și vindecarea s-a obținut complet. Fosta pensionară a casei de asistență își vizitează, din cînd în cînd, prietenese, medicul.

Trăim într-o lume a programelor mai eficiente sau mai inadecvate și a necesităților care nu întîlnesc un program. Supraviețuim sau murim în funcție de gradul de fitare a destinului nostru în trama unui program.

Cît de potrivite sînt programele elaborate pentru a trata tendințele suicidare ale Estului european? Cît de diferențiate sînt ele, după cum se adresează unei țări sau altceia? A planifica înseamnă a înțelege; ce se poate înțelege din evidenta persistență a comunismului dincolo de comunism? Drama acestei părți a lumii este drama conflictului dintre spontaneitatea acțiunii conștiinței a numeroase popoare și persistența în program, în planificare, în expectanță rigidă a tuturor partidelor — foste, prezente sau potențiale — a armatorilor, a guvernurilor estice sau vestice. Redusă la forma sa cea mai pură tragedia lumii de astăzi este ruptura dintre intuiție și concept.



Intuiția ținește prea mult înspre viitor, conceptul — prea mult înspre trecut. De o parte este speranța, de cealaltă scepticismul, sau, cel puțin, rezerva. Intuiționismul politic al multor forțe politice care sînt — nu statistic ci paradigmatic — concluzie a spiritului popoarelor are a întîlni conceptualismul politic al conducătorilor de stînga, de dreapta și de centru. Intuiția este rapidă; conceptul se propagă lent prin lanțul raționamentelor. Lumea de azi trăiește drama unei clare disritmii — și încă, această analiză nu ia în considerație calitatea atît de diferită a conceptelor și teoriilor politice față de care nu avem dreptul să fim indiferenți. Oricum însă, mereu sîntem agresionați și reagresionați de comunism, după un program de durată și bine cunoscut. Sîntem sprijiniți sau abandonati de Occident după alte programe (între care unul elaborat la Ialta, dar altul, măcar, la Conferința pentru pace și securitate în Europa). Încercăm să ne salvăm, plînd printre curenți contrari cu programe de reforme și legi programatice dar, de fapt, mai existăm doar pentru că am turnat intuițiile în revolta noastră interioară, iar aceasta a devenit Revoluție, sau din cînd în cînd, mișcare de stradă, veghe publică etc. Jorge Louis Borges a vorbit despre frumusețe ca senzație fizică. Va trebui să acceptăm că nimic nu va mai fi frumos în istorie dacă aceasta nu va căpăta caracterul senzației fizice — frumoasă, desigur — a devenirii istorice. Este subuman tot ceea ce nu este integral uman. Adevăratul început al lumii va veni doar odată cu adevărata sinteză, pentru întreg spiritul uman, a intuiției și rațiunii politice. Pentru aceasta au existat revoluțiile Estului european. Translarea ideii generale în acțiune politică nu este însă nici simplă și nici garantată, este clar însă că ea nu poate fi încredințată nici agitatorului de tribună publică, precum nici politicianului specializat în deținerea unui fotoliu guvernamental.

Caius Dragomir



stop-cadru

Reflexivitatea sensibilului

În **Aminarea generală** (Ed. Dacia, 1990), Ion Pop probează alt tip de discurs după căderea măștilor livresci din volumele anterioare (**Propunerii pentru o fîntînă**, 1966; **Biața mea cumînțenie**, 1969; **Gramatică tîrzie**, 1977; **Soarele și uitarea**, 1985). Chiar dacă mai persistă un aer livresc, el provine din efectul distanțării de realitate printr-o transfigurare care filtrează lumea pe măsură ce decantează un univers secund în care poetul își reordonează existența și destinul. Aura livrescă nu este altă a cărții cită a ceremoniei rostirii poetice — gest de delicată autoreflexivitate prin care poetul își experimentează destinul iar cititorul are privilegiul să-i aproximeze lumii identitatea și marginile. Spațiul poetic se circumscrie drept zonă a repetatelor înscenări, a nesfîrșitelor ipostazieri ale eului înscrise pe un orizont de fascinație niciodată clasificate, însă în care putem intui setea de absolut. Pe măsură ce poemul se face, cuvintele par a devia de la sensul propus inițial, pentru a se constitui ca „real imaginar”.

Eul firav împregnat de sine simte nevoia unei solidarizări cu sursele obiective ale realului, datorită foamei de materialitate, într-o convulsie a concretului proaspăt: „Poetul s-a prostii, și-a ieșit din minți, / nu mai vede / decît / ce vede, / În locul oricărei metafore / preferă / pîine și apă” (**În locul oricărei metafore**). Evenimentul databil, verificabil devine atît de ireal și de con-

trariant în raport cu autentică realitate, încît se apropie de pragul ficțiunii; metafora este amorțată și ceea ce va urma va fi o perpetuă adevărire a acestei prime stări de contrarie ate: lectură a realului ca ficțiune. Debutului cu o notație imediată, cînd Dicționarul „explodează”, îi urmează dislocarea în planul secund al impalpabilului prin răsturnarea planurilor și apropierea inadvertențelor: „Iar tu pe chei, pîșînd / pe sub platanii cu frunză rară, / de-a lungul unui / celebru vers. Te deviază / o clipă, cu alte scilipiri, / doar peștii” (**Reverii**). Poetul se distanțează de real, apoi fabulează, creează detalii detașate, care reapar eteriza'e în final sub forma unei notații de incertitudine, de o anumită simbolică; el procedează întocmai pictorului din poemul **Interferențe**: pleacă de la perceperea unui dat și transformă realul în irealitate. Mediere nu are rol de filtru depreciațiv, ci de a monizare — un canal receptiv în care confluează senzualitatea și idealitatea lumii. Ritualul imaginativ invocă realul cu viziuni stănesciene somptuoase: „Să vină evenimentele ca bruma, / să se apropie, să te miroase, / să mirie adîncînd / în jurul tău, / un nu știu ce de bronz, care palpită” (**Să vină evenimentele**). Sensibilitatea nu se desprinde de placența realului, ci dimpotrivă, continuă să aibă un intensiv regim de receptivitate a acestuia. Evenimentul trecut prin filtrul spectacularului livresc, acolo unde apare, este un instrument de sondaj și prezintă mai puțin o dereglare a sensibili-

tății, cît o funcție de activizare a acesteia. Intermedierea livrescă este o pură instrumentație, nu o condiție impusă, fie ea salvatoare sau agravantă.

Impulsului inițial al ieșirii din sinele limitat, în căutarea unei posibile Totalități, i se substituie o a doua fascinație, deviată, a propriului discurs. Se produce o glisare căreia nu-i lipsește tensiunea căci discursul poetic este implicit raportat la reperul inițial, originar, în care Totul și Nimicul se confundă, semnificînd în egală măsură plenitudinea extatică a ființei în disiparea ei: „Se pare că / adunînd cu grijă nimicul — / nici un nimic pierdut — vom obține Totul. Încă / nu s-a hotărît dacă / va fi chiar totul din Tot, / sau doar o Parte, mai de încredere, / cu adevărat reprezentativă” (**Fracții**). Dimensiunea viitorului lipsește, puntea de legătură între Ieri și Azi fiind Nimicul: („Să stai neclintit în vîntul de astăzi, de ieri, / în nimicul ce povestește — **Vintul breton**). Apar și notații ale unei traversări a timpului imediat, însă poezia nu palpită de sentimentul triumfului în fața unei senzații de vid și a unei impresii de claustrare: „Toată viața am suferit de claustrofobie — / să nu uitați asta / cînd mă veți închide acolo, mut” (**Toată viața**). Starea de compresie lăuntrică este persistentă, ca un cîntec cu gura închisă și împiedică trecerea în exclamații jubilatarii. Ochiul încă nu percepe o modificare a Nimicului, poetul nu are senzația că vidului îi urmează fluxul vital, plinul bergsonian (**Așadar**) și rămîne încă prizonierul ferestrei — simbolul central al volumului. Tridimensionalitatea amputată împiedică eliberarea catarctică, istovirea stării de tensiune implinindu-se în metaforă. Sublimarea este de tip paradigmatic, accasă „declinare”, cu punctul de plecare în notații cu concentrări simbolice (care, de fapt, nu sînt abundente), căpătînd valoare metaforică și infirmînd eticheta de „livresc”.

Poezia de subvenție livrescă și de sentimentalitate mediată și supravegheată intră în contact cu viața prin filtrele culturii și meditației. În volumul

Aminarea generală, reflexivitatea constituie miezul poeziei sau aura unei trăiri? Impulsul reflexiv este sesizabil ca punct de pornire și reflexivitatea se simte în subsidiar, în tehnica poetică; nu este o reflexivitate a livrescului, ci a sensibilului, a perceptibilului raportabil. Regimul de lucru îl formează rigizarea în ordinea semnificației, organizarea simbolic-unitară a poemului și nu imperativele metaforei ornamentale. Tensiunea lirică este astfel dobîndită prin reflexivitate și meditație lucidă, nu prin creație și inventivitate; poezia se îndreaptă spre glosă, iar nu spre pitoresc, spontaneitate și invenție („O, / Maxime, maxime, / în Nimicul ce povestește — **Vintul breton**). Prin stilizare, datele concretului urmează o curbă a convertirii la o semnificație simbolică, transfigurării spre simbol a realității urmîndu-i punerea sub rigla transcenderii. Realitatea e văzută nu altă ca un spectacol imediat, ci mai curînd la nivelul sensului ei ultim: „Îți trebuie uneori o viață / ca să-ți descoperi ochiul, / să afli că / Vavil'ul la care plîngi” (**Descoperirea ochiului**).

Discursul poetic al lui Ion Pop este calm, lucid, chiar dacă subtextualizează o dramă. De fapt, nu atît drama îl preocupă pe poet, resemnăt fiind de punerea ei în scenă, cît resorturile interioare în care s-ar putea tănui înseși șansele ei de diminuare. Substanța reflexivă este sublimată metaforic și simbolic cu eleganță și rafinament; relații de interferență profunde se stabilesc cu lirismul intelectual și cu cel reflexiv, mai întinse sau doar mai vizibile acolo unde acesta este o pură decantare a ideii, o fulgurație a spiritului. Spațiul poemului este disputat între fluentă și aritmie, între elemente de fascinație lirică și paranleze dezintegratoare, apocizante.

Vasile Spiridon

Criticul Alexandru George

haiku

O, liniștea
crengii infrunzite
intrind pe fereastră

Constantin Abăluță

Cele două eseuri cu caracter monografic ale lui Alexandru George, unul dedicat poeziei lui Arghezi și intitulat *Marele Alpha* (1970), iar celălalt intitulat *În jurul lui E. Lovinescu* (1975), se citesc cu deosebit interes. Dacă, privitor la debuturile lui Arghezi și la gestația neobișnuit de lungă a operei poetice argheziene condeiul iscoditor și perspicace al criticului e de o ascuțime care probează via-i inteligență și de o pregnanță ce se datorează clarității observației — încît mai ales aici își dă măsura, talentul și vocația lui Al. George —, nu se poate spune că analiza existentialismului liric al poetului n-ar fi mai puțin convingătoare: în ciuda faptului că aceasta reia datele unor contribuții antecedente. Criticul nu le citează, considerându-le probabil clasificate deja, dar însuși faptul că el își apropiază ceea ce e mai prețios la antecesorii săi apare meritoriu. După cum, străduindu-se a pune în evidență caracterul pozitiv al „revizuirilor” lui Lovinescu, el o face cu atîta pătrundere, cu atîta îndeminare și precizie și mai ales cu un condei atît de benefic stăruitor. Incît nu mai are importanță faptul că și alți cercetători, înaintea sa, au apreciat în același sens aceste revizuri. Fiindcă nimic nu impietează asupra prospețimii și caracterului autentic al unor demersuri critice mereu pasionate de adevăr și dreptate. Informații și lucid. Al. George se angajează în cercetările sale nu numai cu mare seriozitate dar și cu vădită plăcere, reușind de fiecare dată să transmită și cititorului plăcerea, satisfacția și îndemnul ce inteligența lui curajoasă le implică. Criticul reia cel mai adesea probleme vechi, spre a le pune la punct sau a confirma, accentuînd, datele în discuție. De unde și numeroasele incursiuni în istoria literară, la care el revine pentru a aduce noi probe, ce pot să pună într-o nouă sau cu totul altă lumină fapte nesigure sau care păreau indiscutabile.

Formularea critică a lui Al. George poate fi promptă și judicioasă, în cuprinsul ei succint: „Pentru autorul *Florilor de mucigai* cuvîntul popular nu a acționat niciodată ca un factor de armonizare sau de echilibru ci a lucrat



mereu ca un element de contrast” sau „Vulgaritatea” lui Arghezi este un negativ al poncifului literar bine instalat, „prozismul” lui este exact contrariul „poeticăriei distinse și ferchezuite” — toate acestea pe linia unui modernism exclusiv și nu în sensul complementarității cu tradiția. Nimic mai exact, mai limpede și sesizant exprimat despre Tudor Arghezi, decît această caracterizare: „Poezia suferă tot timpul în carnea lui Arghezi. Artistul nu intonează un cîntec de leagăn, nici o doină de melancolie molcome, ci o melodie plină de toate stridențele și suflată cu toată violența, care provoacă spasme”. Tot astfel, valorificînd cu extraordinară justete critica lovinesciană de la începuturi, din *Pași pe nisip...* Al. George își expune vederile innoitoare în tonul adevărilor simple și oricui evidente: „Atitudinea lui Lovinescu față de «țărănismul» literar trebuie înțeleasă ca un fel de rezervă lucidă în mijlocul unor excese pasionale. Că o astfel de poziție putea fi considerată nu numai de sfidare dar chiar de ostilitate, faptul se explică prin atmosfera de exagerare în care sămănătorismul se complăcea”. Deoarece originalitatea lui Al. George se manifestă cu precădere în aducerea vederilor, descoperirilor, intuițiilor sale la numitorul adevărului tuturor: „Cît privește marile revizuri ale operelor trecutului, care s-au in-

treprins mai apoi, ele nu s-au reclamat de la Lovinescu și nici măcar nu au amintit de el, deși ideea de continuare în discuție a valorilor și de scrutare a conștiinței estetice este una dialectică și domină azi în critica noastră tocmai pentru că aceasta înțelege că numai astfel se poate afla cît mai aproape de adevăr”.

În culegerea de *Semne și repere* (1971), unde spații întinse sînt acordate cu același brio analizei operei de proză a lui Matei Caragiale și celei a lui G. Călinescu, criticul își continuă eforturile de re-valorificare, revizuire cu egal succes opinii ce ar fi putut părea clasate și impunîndu-și acțiunea reparatoare în cazul autorului *Crailor de curte veche*; după cum în cazul autorului *Bietului Ioanide* el cumulează obiectiile menite să demistifice și să risipească negura așternută de opiniile critice curente. Susținută de bogăția argumentelor, critica lui Al. George, oricît de acută în demontare și restaurare, devine rareori mordantă, el preferînd să combine temeritatea ideilor cu ponderea expunerii. Incît, chiar atunci cînd — mai puțin probant — el identifică în Pirgu, eroul lui Matei Caragiale, tipul parvenitului, subtilitatea argumentației e în sine și pentru sine satisfăcătoare. Polemica lui cu Șerban Cioculescu, referitoare la raporturile familiale dintre Caragiale tatăl și fiul său Matei, este nu numai îndreptățită, francă și decisă, ci și importantă prin alunecarea spre motive psihologice și extra-literare. Ea constituie poate punctul de pornire al numeroaselor intervenții din domeniul istoriei literare ce dau nota comună volumelor din seria intitulată *La sfîrșitul lecturii* (1973, 1978, 1980). Acum, Al. George continuă critica de bătrînețe a lui Șerban Cioculescu, deseori citat, conștiincios omagiat și totuși discutat liber, fără ca originalitatea urmașului să fie vreoa clipă stîrbită de admirația față de mentorul cu care se află pară într-un permanent dialog. Dacă în critica lui Cioculescu asistăm la desfășurarea fragmentată a talentului epic refulat în multe fapte de istorie literară luate în discuție și cu picantă minuție tăl-

măcite, despre Al. George se poate spune că o parte a talentului său epic, nesatisfăcut în scrierile în proză ale criticului, se sublimază istoric-literar. Inclinația moralistă, gustul anecdotei, acribia observației umane și interpretării ideatice, abilitatea repovestirii operelor contribuie la închegarea și complexitatea cuprinsului, de calitate ce se dezvoltă cu real spor în *La sfîrșitul lecturii*. Exemplară este pentru acest Al. George și pentru definirea în general a criticii sale, foarte scurtul text intitulat *Povestea unei vorbe*, unde autorul restituie lui Maiorescu paternitatea românească a unui neologism revendicat de G. Călinescu. O anecdotă lexicală de două pagini. Cum exemplarele sînt texte mai extinse și mai nuanțate psihologic și moral, precum cel întru apărarea lui V. A. Urechia, pe care Maiorescu îl desființase în celebrul său pamflet *Beția de cuvinte*; precum cel dedicat datorilor intelectuale neachitate ale lui E. Lovinescu față de Pompiliu Eliade. Un mic roman edificator, cu psihologia și dramatismul său larvare, e nu numai sugerat ci și inițiat sub titlul *Titu Maiorescu adnotînd „Convorbirile”*. Gama pe care se întinde interesul față de fenomenul literar al lui Al. George, dacă lăsăm la o parte vocația sa interpretativă pretutindeni mai mult sau mai puțin prezentă, poate fi cu folos delimitată de două eseuri, dintre care unul pitoresc de competent, intitulat *Partidul coanei Joița*, iar celălalt consacrat lui N. Davidescu, susținătorul fervent al poeziei noastre simboliste, purtînd titlul *Destinul unui critic*. Pe de o parte admirabila cunoaștere cauzistică a vieții politice românești în vremea lui Caragiale, spre a lămuri controversa dintre Ibrăileanu și Zarifopol asupra tezismului *Scrisorii pierdute*; iar pe de altă parte încercarea de a descifra impersonalitatea bizară a criticului modernist care, înfiul, a salutat cu deplină înțelegere pe Băcovia ne Arghezi, ne Barbu.

Refuzînd mai totdeauna ispitele contaminării estetice, ale voluntății identificării cu opera literară supusă analizei, Al. George rămîne în fond mai mult criticul datoriei decît al curiozității hedoniste.

Ion Negoitescu

gellu dorian

Jurnal. 25 iulie 1989

Și acum nu știu cum să încep, cînd pe vremea lecțiilor eram un electus sîrguincios și mă molipseam imediat

cîte urmau să mă tîmăduie, acum însă mă întorc și privesc în fața mea casa din care am plecat și aștept

mina profesorului să-mi deschidă rana cite unui cuvînt; sînt mereu în preajma acelor

înțelesuri prin care fete mici cu rochii de pluș joacă un joc neînțeleș, ceva asemănător cu un grup de oameni care mă duc

departe foarte departe cu gîndul, la o mansardă undeva

într-un oraș de munte, rupînd lozuri neciștigătoare, făuriînd

în taină prima mare minciună a mea, tremurînd în neciștigul

care începea să mă așume ca pe un vînat vîntorului, dar motofolecam hîrtii verzi, violete, albastre și

le înghesuim în saltea de burete, ca-ntr-un mo. mint trupuri mute de păpuși, cînd copii eram și mama ne învăța rugăciuni pentru sufletul care

tremură acum ca o șalcie la o adiere de vînt, acum cînd de fapt totul a început de mult și fiecare

se-ntoarce în mine ca în roiul de albine albina, ca pe vergeaua de alun primăvara mugurii, ca în frunziș cîntecul prîvegătorii.

Cuvîntul meu

Acestea sînt cuvintele cu care se naște orice om, pierzînd

apoi cite unul pînă cînd neștiutor



gîngurește în limba lui asemănătoare cu cea vorbită în Turnul Babel; fiecărui cuvînt i-a fost hărăzit un șir nesfîrșit de

oameni, în spatele lor praful greu de pe papirusuri, incunabule, ceea ce-a putut cite unul lăsa —

pare o tristă fericire să nu treci cu adevărat măcar pînă într-un singur cuvînt, e

ca și cum nu te-ai fi născut, dar mult mai trist este să treci printr-un noian de cuvinte fără a le da sens, fără a le da viață, dar și mai trist e

să treci cu ele-n demagogie, mult mai trist, mult mai trist, căci boala aceasta este ca o

leucemie, spoire de soare ucigător pe fructul auriu în care mișină viermele...

Miinele

Ce lasă aceste miine și nu poate fi uitat?; uneori e de ajuns doar o singură faptă, să zicem, ca un timp, sau ca o carte,

dar nu e de ajuns; ele spală, ele sînt ca vîntul și ploile și

înlăturînd păcatele ele sînt dumnezeul nostru, tatăl și fiul, — dar nu e de ajuns; —

cînd eram o mlădiță de om, ele au știut să se apropie, să mă susțină, să-mi dea

șta mamei s-o sug, să rupă flori și să cînte la flaut, să cheme apoi iubirea ca pe un păcat,

să erte sau să lovească, să deschidă o carte, să închidă o rană;

cu ele acum mă sprijin și scriu și mă-ntreb ce lasă aceste miine și nu poate fi uitat?

Jurnal. 30 martie 1989
Lui M.D.

Mă aflu pe la mijlocul secolului al nouăsprezecelea sau pe la sfîrșitul lui, poezii aruncă vorbe de ocară în dreapta și-n stînga

asupra a ceea ce-a fost, sperînd în ziua de miine cînd poetul va fi înțeleș pe deplin, lăsat în largul lui,

el să spună vrute/nevrute, decapitînd sentimentele ca pe niște crizanteme în preajma zăpezii; pe unii îi

văd chiar numînd un curent sau altul, ba mai mult prefigurînd chipul palid al unui poet postmodern cu un teanc de casete

sub braț sau chiar încercînd să improvizeze din poezia acelor, apoi la masa de lucru scriu aceleași poezii de pînă atunci,

știute de noi de pe băncile școlii, supuși jocului, vremii, fără speranță, dezamăgiți, neînțeleși, singuri, hotărîți să plece la Harrare, în afara poeziei, sau să moară

de dragul ei, osteniți, istoviți de ceea ce poezia a făcut din poezii de secole,

și încă sperînd că miine poezia adevărată va ieși din gura unor imberbi străbătînd străzile

fără pic de pudoare, fără pic de poezie în ei, — ce frumos vis

pe chipul lor, ce frumoasă prîveliste știînd, crezînd, ca și mine acum, că miine, miine va veni

clipa cînd poezia se va așterne în fața noastră, obosiți, istoviți de atîta secol douăzeci plin de atîta poezie fără poezie, de atîta artă poetică fără cusur, miine în celălalt secol...

Un om pentru eternitate

Multe din ceea ce știm astăzi despre Erasmus, Thomas More sau Henry al VIII-lea, figuri ilustre ale Renașterii Nordului european, se datorează unuia dintre cei mai virtuozii pictori ai secolului al XVI-lea, Hans Holbein (Cel Tânăr). Descendent dintr-o familie de artiști ai șevaletului și ai gravurii, Holbein a fost un talent precoce, dublat de o capacitate instintivă de a se face plăcut și folositor. A supraviețuit, datorită acestei abilități, pierderii propriilor mari prieteni — exilați ori martirizați — și este greu de spus dacă înclinațiile sale umaniste, împărășite de influența lui anturaj, format și întreținut cu osîrdie, l-au ajutat să depășească asemenea impasuri, ori specularea propriilor calități profesionale care îl făceau desirabil chiar și în tabăra călăilor. Cert este că a fost



foarte conștient de forța și altitudinea potențialului său creator, de valoarea meșteșugului ce-l stăpinea, așa încît contextele „politice” nu i-au periclitat niciodată statutul, în ciuda restricțiilor pe care era nevoit uneori să le respecte. Agitațiile reformiste ale bisericilor din Germania și din Anglia — locurile în care a trăit și lucrat, în funcție de împrejurări, mai multă vreme — nu i-au stîrjenit opera, pictor îl aflîndu-și și în acest cadru un mijloc profitabil de a-și demonstra versatilitatea puterii creatoare.

A cunoscut fenomenul artistic ce se manifesta cu strălucire în Italia, Franța, Țările de Jos, Anglia (loc predilect al exilurilor spirituale în epocă) și, firește, în Germania. Multe dintre creațiile lui, atît cele portretistice, aflate în comanda mecenatilor săi nobiliari, cit și cele cu subiect religios, sînt concurente, în înțelesul pozitiv al cuvîntului, cu opere de gen ale unor Grünewald, Mantegna, da Vinci... Artistul german avea conștiința apartenenței sale la elita picturii europene și este greu de spus dacă adevărul nu era de partea lui!

Holbein a lucrat mult, reputația sa de portretist aducîndu-i comenzi și satisfacții statornice de-a lungul carierei, curmată necruțător de o epidemie de variolă la numai 45 de ani! Nu puține au fost contribuțiile lui la dezvoltarea picturii cu subiect religios sau la pictura murală cu scene de gen cerute de comanditarii curților senioriale din epocă. Există în Germania o mărturie remarcabilă a unor astfel de tentative artistice, ce împlinesc teza conform căreia artistul german nutrea o admirație secretă și stimulatorie față de arta lui Leonardo. Două compoziții statuare concepute pentru un altar al catedra-



lei din Bâle și avînd ca subiect Fecioara și trei sfinți, sînt sensibil influențate de creația tirzie a maestrului florentin. De reținut, însă, varietatea modalităților de exprimare ale artistului german, densitatea stilistică a creației sale, care indică indubitabil o personalitate complexă și deschisă tuturor mișcărilor spirituale. Probabil că în vremea și în lumea lui, Holbein a fost un personaj monden și cosmopolit. Faptul că în tinerețea sa a fost „tolerat”, pînă la a se lega o prietenie foarte strînsă, de marele gînditor umanist Erasmus, prin intermediul căruia a ajuns, încă din primul său exil britanic, în anturajul altui „monstru sacru” al filosofiei și teosofiei medievale, Thomas Morus, vorbește destul despre afinitățile ce le-a avut cu fluxurile gîndirii pozitive, umaniste a secolului

său. Înriurirea acestor contacte de ordin spiritual asupra operei sale plastice sînt greu de determinat, dar nu se exclud. Desigur, multe dintre elementele care structurează lucrările sale cu tematică religioasă, ca și modul său a absorbi simbolistica abstractă a goticului tîrziu într-o ambianță plastică mai expresivă, mai senzuală, urmînd indicațiile unei înscenări mai raționale, ar putea fi interpretate ca fruct al unei astfel de convertiri la un nou mod de a gîndi și tîlmăci lumea.

Ultima operă, cunoscută pînă azi, ce ne a lăsat-o moștenire geniul său prolific și complex, este desenul pentru o pendulă destinată monarhului luminat Henric al VIII-lea. Un ornic care nu a mers niciodată, dar care măsoară de atunci eternitatea unei opere.

Corneliu Antim

muzică

Poetica muzicală

„Disonanța nu este deci un factor de dezordine, așa cum consonanța nu constituie o garanție de securitate” — (Stravinski — Poetica muzicală). Ce subiect greu pentru glosări politice. Așadar în viață ca și-n artă. „Bunul simț” la care se apelează de multe ori ca la un arbitru infailibil, poate da greș. O atență analiză a fenomenului muzical amintit ne dezvăluie și alte caracteristici nu lipsite de importanță. „Indubitabil că instruirea și educarea publicului nu au mers în pas cu evoluția tehnică...”, spune Stravinski. Nu sîntem liberi, deci, a judeca noile fenomene decît privind de la o anume înălțime. Consonanța nu are, în genere, grade. Nu poate rezista singură. E mortificanță. Cît de puține sau de folosite cu „menajamente” erau disonanțele Renașterii, ele existau totuși. În muzica secolului XX ele au un grad mai mare de individualitate. De la acordurile neutre la cele dramatice, de la ambiguitate la violență sau transparentă. Îndrăznesc să spun că disonanța reprezintă (prin continua instabilitate) însuși principiul vieții — mișcarea. Făcînd un alt record la imediat, iată ce spunea poetul Grillparzer despre opera Euryante de Weber: „O lipsă totală de organizare și colorit. Muzica este oribilă. Această denaturare a sonorităților armonioase, această violare a frumosului l-ar fi fost condamnată de legi în Grecia. O astfel de muzică merită să fie interzisă de Poliție...” Chiar dacă tonul va fi fost ironic, reiese de-aici nu doar neînțelegere ci și o ură neputincioasă. Corectă însă informația că nu mai sîntem de mult greci.

Scipitor, pe alocuri, felul în care teoreticianul Stravinski pare a-și contrazice opera. Invocîndu-i aprobator, admirativ chiar pe Chabrier, Messenger sau mai tînărul Henri Saguet, el își reclamă, în fapt, clasicitatea (vezi Pullci-

nela sau opera Mavra), vocația de „tradiționalist”. Și asta în timp ce ecoul scandalului numit Sacre nici nu se stînsese. Distanțare nu de „moderni” ci de greșita înțelegere a termenului.

Libertatea compozitorului presupune selavia sunetelor. O parafrază la Poetică.

Dacă ființa noastră e centrată „fizic” în prezent, „greutatea” i-o dă trecutul. Viitorul tine de orgoliu. Și dacă tot destabilizăm cuvîntul, putem răsturna triada. Oricum nu ne va pedepsi nimeni. „Torniamo all' antico e sarà un progresso”, spunea Verdi în timp ce se îndrepta spre înnoitoarea operă Falstaff. Aceeasi aparentă contradicție ca și la autorul Poeticii.

Caracterul „livresc” al leitmotivului wagnerian îl irită mult pe Stravinski. Ca și tipul de melodie infinită. „care poate începe oricînd și termina oricînd” pe care acesta o practica. Dacă prima observație are o anumită justificare (azi ne pare destul de naiv un leitmotiv al Destinului — explicațiile pe marginea motivului inițial din Simfonia a V-a de Beethoven sînt chiar ridicole), a doua este nedreaptă. Există în ampla respirație wagneriană ca și în Concertul pentru vioară de Berg o structurare „discretă”. Leitmotivul se justifică perfect din punct de vedere muzical, trăsînd într-o magmă muzicală ce poate fi pierdută mai ușor de sub control, niște repere suplimentare. Rezerva lui Stravinski față de Wagner, pare a se datora mai degrabă „retoricii” prea abundente a „dramei totale”. Spirit lucid, critic și uneori fin ironic, autorul lui Sacre anticipează în Poetica sa multe din ideile de fond ale contemporaneității.

Valentin Petculescu

Am aflat tîrziu (credeam că doar vestile bune întîrzie) că a plecat dintre noi fragilul, umilul „Print al poeziei” — poetul Florin Mugur. Redactorul a zeci și zeci de manuscrise. „Un om pentru alții”, cum l-a numit un confrate. Televiziunea nu știe nimic. N-a auzit nimic. Lansează o nouă carte a „scriitorului” Vadim și altele de același calibru. Cred că nu mai e nimic de spus. Poate că asta e soarta poezilor adevărați. Nu știu cine va umple în viitor acest colț de revistă, știu doar că pagina va fi, oricum, mai săracă.

Adio, prietene

Vreme de exact un an, număr de număr, în acest colț de pagină prietenul nostru, poetul Florin Mugur a notat, întotdeauna cu finețe și discernămint, observațiile sale de privitor al programelor televiziunii române. De o civilizație interioară cum puțini mai au în aceste luni și zile bulversante, telecroniciarul nostru a ținut mereu să fie el însuși în felul de a gîndi rostul televiziunii și, în același timp, să găsească în propriile opinii acele accente comune tuturor celor care pun în judecarea micului ecran bun simț, înțelegere și speranță. A fost aspru cînd lucrurile o cereau, s-a bucurat de cele bune, fără să folosească vreodată nici injuria și nici apologia oportunistă. Primea scrisori de la cei care-l citeau și ne mărturiseau — a făcut-o și public — că lectura lor îl ajută să priceapă el însuși mutațiile din ori-



zontul de așteptare al telespectatorului, să descifreze cu o clipă mai devreme natura impactului acestuia cu oferta televiziunii. Răsfoind colecția, hăgăm de seamă că tonul cronicilor sale a evoluat de la entuziasm la dezamăgire, într-o relație de perfectă fidelitate față de realitatea pe care o examinam, mai de curînd dezamăgirea atîngînd — deloc surprinzător în raport cu aceeași realitate — cota deprimării. Dar chiar și așa, substanța acestor cronici rămînea, ca să spunem astfel, pozitivă, ca și cum peste toate motivele de nemulțumire ori de lehamite, s-ar fi așternut ca o perdea atenuantă încrederea în mai bine, cel puțin ca virtualitate. Fieea de poet introspectiv și interogativ nu și-a ascuns-o Florin Mugur nici în comentariile pe marginea emisiunilor televiziunii. Asta nu înseamnă că a încercat să-și poetizeze textele ci doar că în litera ca și în spiritul lor era mereu prezent un fior reflexiv, semn al asumării intelectuale și afective a condiției de comentator. Observațiile, sugestiile și interpretările lui erau mai mult decît simple impresii, erau mici analize de al căror conținut Televiziunea ar fi trebuit, credem, să țină seamă pentru că avea drept temei bunul simț, bunul gust, și buna cuviință, tustrele reunite într-o expresie de o pertinentță intelectuală incontestabilă. Dacă e adevărat că omul sfințește locul și că nimeni nu poate deveni altceva decît este atunci putem spune, fără teama că vom fi greșit, că acest colț de pagină semnat vreme de un an de Florin Mugur a fost chiar Florin Mugur. Omul și numele lui au fost una. De aceea, poate, odată cu dispariția omului, numele lui rămîne — nu numai pe cărțile poetului dar și în paginile revistei noastre — ca un ecou de neuitat. Adio Florin Mugur, adio, prietene!

,L“

P.S. perplex: Promptă în a ne oferi imagini dintre cele mai oarecare din cîte întîlnim în juru-ne, Televiziunea Română n-a găsit cu cale să consemneze, fie și ca pe un fapt divers, dispariția unuia din cei mai importanți poeți români contemporani. Fără comentarii.

Vești bune pentru nebuni și erudiți

astfel titra **San Francisco Chronicle** articolul dedicat scriitorului care a devenit una din legendele vieții americane: „Avem vești bune pentru nebuni și erudiți. Ken Kesey continuă să scrie. Povestile sale metaforice ne luminează viața făcându-ne să hohotim de ris și de plin...” După povestea americană eponimică bazată pe parabola casei de nebuni (în **Zbor deasupra unui cuib de cuci**), Kesey, acest maestru al dramei alienării psihotice, propune — în **Demon Box** („Cutia cu demoni”, echivalentul U.S.A. '90 al „Cutiei Pandorei”) — povestea americanului din trei decenii, în formă varianta totalizatoare a autobiografiei contemporane, **story** deopotrivă individualizant (prin intensitatea particulară a trăirii biograficelor din acest puzzle) și generalizant (prin valoarea sa simbolică, putând fi oricând extrapolată la nivel macrosocial).

Tocmai de aceea, pentru a reuși să mențină echilibrul între nivelul particular și cel general, Kesey apelează la un foarte transparent travesti. În **Demon Box**, el este Devlin Deboree (pronunțat „debris”), alternând totodată rolurile de narator : Devlin, bunica Whit-tier, Quiston (fiul lui Devlin) și chiar, în unele pasaje, vocea auctorială albă. Gradul zero al ficțiunii îl constituie transcrierea, cu minime indicații didascalice, a benzilor de magnetofon. Informația, cu toată dispersiunea spațio-temporală, păstrează însă o tentă evident autobiografică. Punerea ei în pagină, veritabilă cură terapeutică narativă, are rolul de a exorciza „demonii” ce populează memoria. Secvențele își păstrează autonomia (majoritatea capitolelor au și fost publicate separat ca nuvele în reviste ca **Esquire**, **Spit in the Ocean**, **Wonders** și **Playboy**), dar laolaltă funcționează ca un carusel al amintirilor, funcționând conform unei mecanici ușor halucinatorii, în ciuda aparentelor de relateare nudă, de o mare directețe. Din



acest balans nu o dată contradictoriu, Deboree apare ca un alt posibil arhetip al post-modernității, puternic contextualizat de rădăcinile sale americane post-belice.

Trei sînt zonele de interes de această autobiografie deghizată : viața la fermă în Oregon, călătoriile inițiatice (în China și Egipt) și, cu o amprentă particulară, aceea a unei implicări sufletești exacerbate, experiența psihedelică a anilor '60.

Aria domesticului debutează cu eliberarea din închisoare (unde Deboree-Kesey a stat pentru o banală, în epocă, afacere cu droguri) și întoarcerea la ferma de la poalele Muntelui Nebo. Pierderea celor două noteturi cu însemnări din penitenciar (confiscate de un ofițer) ar putea semnifica însăși invitația de a relua viața de zi cu zi într-o formă genuină, nealterată de nici un fel de limitare. Lucru care se și întâmplă, de la nivel fonetic (limba acestor capitole este cea vorbită, iar transcrierea o urmează consecvent) pînă la nivelul semnificațiilor din structura de adîncime. Menținerea unei continuități ascunse este de bănuț în aceste pagini consacrate unor evenimente aparent insignifiante, de-a dreptul comune, din sfera rustică a existenței unor cow-boys cu jeep Toyota. Viața la ferma din Oregon (aidoma celei pe care Kesey însuși o duce împreună cu soția sa Faye — nici măcar faimosul autobuz rablagit și pictat în stil pop-art nu lipsește) se desfășoară, în mod funciar, în natură și prilejuiește defilarea personajelor din familie, structurată aproape arhaic : soția (Betsy), copiii (Quiston și Percv), fratele (Buddy), bunica Whit-tier și, bineînțeles, M'Kehoa, rîndașul negru, vecinii, prietenii s.a.m.d. Spectaculoasă este lumea animalelor de la fermă, a căror mascotă este Killer, tapul chior și cu un singur corn. O canodoperă este povestea taurului Abdul și a vacii Ebenezeer, membri ai unei dinastii bovine, antrenati într-o saga

aparte, ce s-ar putea numi — cu maliție, desigur — **Zbor deasupra unui cuib de... vaci**. Permanent, însă, strecoară jaloane ale biobibliografiei scriitorului Kesey. De exemplu, o notație absolut pasageră despre necesitatea de a răspunde unei scrisori a lui Larry McMurry (autor al romanului **Horseman, Pass By**).

Domesticul acesta de factură rustic-campestră este intersectat, pe un palier pe care l-aș numi cel al reportajului hermeneutic, de cele două călătorii inițiatice. Prima, în cronologia convențională a cărții, este cea efectuată în Egipt, în căutarea piramelor și a Sfinxului. Acest voiaj, ambițios și parodic să fie (și) unul interior, se relevă, finalmente a fi jurnalul unui bluff. Egiptul esoteric este doar o iluzie morganică, iar revelația „celui mai dulce și mai fin...” hașis, oferit de negustorul-magician-farseur Marag, este mult mai puternică decît minunile de la Gizeh. Seriozitatea pedantă a notațiilor amplificate efectul comic, încununat, în cele din urmă, de stirea stîrilor : la Kinshasa, în Zair, marele Ali (Sfinx-ul boxului profesionist, Cassius Clay) l-a zdrobit pe George Foreman ! Imprevizibilă în vulgaritatea ei constitutivă inserția acestei informații anulează brutal „misterul oriental” al arhitecturii faraonice. A doua călătorie este dublată, pe aceeași linie a bluff-ului hermeneutic, de o ironie, de această dată, tragică. În penumbra Marelui Zid Chinezesc (sau, la fel de bine, a cortinei de bambus maoiste) asistăm la o dublă parabolă. Învățul Fu Yu-lan, autor al esului mult admirat în Occident — **Spiritul filosofiei chineze** și al monumentalei **Istorii** (în patru volume) a filosofiei chineze, idol al profesorilor americani de la Berkeley, subzistă în fața totalitarismului (politic și ideologic) adoptînd tactica unui compromis total cu puterea. Două ce, în 1934, predase un an în America și, mai apoi, Cian Kai-si îl numise decan pe viață al catedrei de filosofie din Beiling, pentru a evita prima reperiune maoistă (cea din anii 1946—1948), el trimite o scrisoare de abjurare Conducătorului solicitînd să fie lăsat să se căiască pentru încă-

tele sale „burgheze” într-o cooperativă agricolă de producție pentru a lua contact cu baza socialismului în forma sa cea mai pură. Normal, va fi menținut la catedră și de Mao, iar, la 87 de ani, Deboree îl găsește bine-merci și încă activ, redactînd volumul V al **Istoriei...** sale (tom consacrat... Revoluției Culturale) și, ascultînd, în paralel, jazz cu Benny Goodman. Dialogul final este revelator : „**Intrebare** : — Cum ați reușit să supraviețuiți acestei epoci atît de frămîntate ?” „**Răspuns** : — Timp de trei sferturi de secol am studiat filosofia chineză. Astfel (maestrul devorează o prăjitură), am ajuns să am vederi extrem de largi...” Yang, tînărul maratonist, alege însă soluția cealaltă : exilul. După cursa de 42,195 km de la Beijing, el va fugi mai departe, mii de kilometri, spre America, folosindu-se de un pasaport falsificat aparținînd unui chino-american. Cele două scenarii, fuga și compromisul, se derulează dialectic pe fundalul muzical de neuitat al cîntecelor mobilizatoare reflectînd fidel spiritul gazetelor de perete : „Cancerul esofagului trebuie învins ! / Influența rea a Băneii Celor Patru trebuie eliminată ! / Întotdeauna, să prevenim mai întîi ! / Astfel, prevenim noi și apoi tratăm cancerul Revoluției”.

„Demonii” cei mai intim legați de sensibilitatea frustrată și brutală a lui Deboree-Kesey sînt cei legați de **the sixties** (fabuloșii ani '60), epoca psihedelică a ingerării drogății, hippies cîntînd „Hare Krishna” și „Power Flower”, perioada de glorie și cocaină a generației **beat**, Joan Baez, Dylan, Janis Joplin, Jimi Hendrix, Lawrence Ferlinghetti, Gregory Corso, Jack Kerouac, Norman Mailer și ceilalți. Kesey o examinează din perspectiva morții lui Neal Cassady și a marelui guru — John Lennon... O altă călătorie are loc, la finele anului 1968, cea a psihedeloizilor „care vor să petreacă un Apple Christmas cu The Beatles. Lennon apare într-un costum roșu de Mos Crăciun și purtînd o barbă colilie falsă „destul de stupidă”. Yoko Ono ajută la împărțirea darurilor. Și o conexiune semnificativă : cele șase luni de închisoare în California se scurg în ritmul unei melodii Beatles „All You Need is Love”, pe care Deboree (Kesey) o folosește în chip de **mantra** și litanie purificatoare. În loc de concluzie, o întrebare scormonitoare : „N-ați promis niciodată, nu-i așa, Pacea Lumii sau Dragostea Universală ?”

„Și, totuși, din acest vârtej entropic se naste o autobiografie ? Ori un portret colectiv ? O metodă de tratament al nevrozelor ? Homeopatie sau exorcism psihanalitic ? Ginsberg, Martin Buber, Tao, Beatles, Kierkegaard, cocaină — un Disney World al memoriei în blue jeans agresată de sinceritate, cruzime, iubire muzică și bizitilul insistent, criminal, al mașinilor de scris electrice.

Dan-Silviu Boerescu



Urmare din pag. a 16-a

MEMORII

L-am întrebat cum o să aflu știri de la Nikolai. „Prin mine”, mi-a răspuns el și mi-a dat numele și telefonul lui.

După ce au mincat tot ce era întins pe ziar, „băieții” au început să cînte. De teamă că zarva asta o să-mi trezească copilul, m-am dus în bucătărie, sperînd că o să-i fac să tacă. „Agenții” nu s-au scuzat deloc, dar spre marea mea bucurie m-au anunțat că pleacă. Acum domnea tăcerea în apartament. Totuși, cele două femei rămăseră. Li se ordonase să frunzărească toate cărțile din bibliotecă, sperînd să găsească astfel ceva care să-l înfunde și mai mult pe Nikolai. Toată treaba asta a durat douăzeci și patru de ore. Am intrat de mai multe ori în birou, unde se aflau etajerele cu cărți. Femeile epuizate, continuau să frunzărească și după ce au plecat au sigilat dulapurile și bibliotecă.

Am rămas culcată, ca și moartă, mai multe zile. Și multă vreme, mi se părea că aud foșnetul pătrunzător al cărților frunzărîte.

După cîteva zile, slăbită și copleșită de multe luni de suferință, m-am străduț să-mi adun forțele. Trebuia să mă scutur de conil. Și apoi, mă grăbeam să aflu vești de la Nikolai, înainte de a debransa telefonul, singurul de la care aș fi putut comunica cu Berman. După o săptămîină de la arestarea lui Nikolai, m-am hotărît să-i telefonez. Mi-a răspuns un bărbat : am recunoscut glasul lui. Dar după ce a întrebat cine e la aparat, mi-a



Soția lui Buharin, ultima supraviețuitoare a epurărilor lui Stalin.

răspuns că Berman nu e la birou. Am telefonat în fiecare zi, dar Berman, care îmi recunoscuse glasul, răspundea de fiecare dată : nu e la birou. În cele din urmă, n-am mai rezistat și am urlat : „De ce minți ? Îți recunosc vocea”. Berman a închis imediat. Dar în aceeași zi m-a chemat, probabil cu permisiunea lui Ejov) și mi-a dictat o listă de cărți cerute de Nikolai. Erau niște cărți germane, cumpărate de el la Berlin în 1936 și pe care el le folosea în lucrările sale. Am primit și autorizația să înlătur sigiliile dulapurii.

— Cărțile o să le duceți anchetatorului Kogan care o să vă lase și un permis de intrare !

Kogan lucra într-un birou mic, lung și îngust, ai fi spus un coșciug. M-a primit cu o amabilitate exagerată.

— Închipuie-ți, Anna Mihailovna, că că ferl seară, am discutat în camera asta cu Nikolai Ivanovici și am băut ceai. Îl

plac dulciurile. Și-a pus șase bucăți de zahăr în ceai.

— Mă miră foarte mult, acasă nu procedează așa niciodată. De altfel, slăbiciunea asta pentru zahăr compensează amărăciunea existenței lui de acum.

Apoi l-am predat cărțile.

— De ce vorbești de amărăciune. Nikolai Ivanovici e bine tratat. Are tot ce-i trebuie.

După aceea îmi întinse un bilet scris de Nikolai. „Nu-ți face griji pentru mine. Aici sînt foarte atenți cu mine. Dă-mi de știre despre toți. Cum se simte băiatul. Fotografiat-vă tu și Juri și trimite-mi-o. Al tău, Nikolai”.

— Nikolai e aici ca într-o casă de odihnă, am spus eu timid. O frază din scrisoarea lui mă impresionase puternic : „aici sînt foarte atenți cu mine”...

— Poate să și lucreze și Kogan îmi întinse o pagină de manuscris al unui capitol al cărții lui „Degradarea culturii sub fascism”. Văzînd titlul lucrării, am remarcat :

— Nu vi se pare paradoxal că Buharin, slugă a fascismului, scrie o carte antifascistă ?

Kogan se înroși pînă în vîrfurile urechilor.

— Asta nu-i treaba d-tale. Dacă ai de gînd să abordezi problema instrucției, e ultima oară cînd ne mai vedem. În caz contrariu te autorizez să-mi telefonezi din cînd în cînd și să vii să-ți comunic vești despre Nikolai.

Kogan mi-amînti că trebuie să scriu cîteva cuvinte lui Nikolai. Am așternut un scurt mesaj, în care îi spuneam că : „n-o ducem prost”, îi dădeam mai multe amănunte despre Juri și-i promiteam că o să-i trimit fotografiile cerute. Kogan insistă ca eu să scriu că locuim mai departe la Kremlin. Nu reușeam să înțeleg cererea, așa că am refuzat să scriu asta, declarîndu-i anchetatorului că abia așteptam ziua cînd ne vom putea muta de la Kremlin.

Ne-am despărțit și privindu-l în ochi, am văzut mirată că privirea lui exprima o durere indescriptibilă.

M-am ridicat de pe scaun ca să plec. — Notează-ți telefonul, telefonul meu, Anna Mihailovna.

L-a notat chiar el pe un petec de hîrtie, subliniindu-mi să nu-l chem decît peste două săptămîni, cînd s-aduc și fotografiile.

Peste două săptămîni, fotografiile erau gata, am încercat să iau legătura cu Kogan, dar după mai multe apeluri infructuoase, succesul lui îmi spuse : — Anchetatorul Kogan are o altă misiune, așa că e inutil să-i mai telefonezi.

N-am mai fost autorizată să transmit fotografiile, nici să telefonez spre a afla vești despre Nikolai.

3) Nikolai Ivanovici Ejov (1895—1941), om de încredere al lui Stalin în pregătirea marilor epurări începute în 1934, șeful NKVD (septembrie 1936 — iulie 1938), înlocuit cu Beria, a dispărut în 1941. Perioada de apogeu al terorii din 1934—1936 a fost denumită „ejeveana” (n. tr.).



Nikolai Ivanovici Buharin.

FESTIVALUL EUROPEAN DE POEZIE

Nu pot începe altfel, relatarea despre cel de-al XII-lea Festival European de Poezie (22 noiembrie — 1 decembrie 1990, Leuven, Belgia) decât printr-o parafrază la cunoscuta elegie a lui Hölderlin: „... la ce bun poezii pe timp de război?!“. Și totuși... acum nici măcar două luni, când ne-am întâlnit cu toții (peste patruzeci de poezi din estul și vestul bătrînului nostru continent) în micul oraș universitar Leuven, părea că într-adevăr „Primăvara Europeană“ — egida sub care se întrunea Festivalul — izbucnise miraculoasă în plină iarnă.

Prin grija, talentul organizatoric și pasiunea de-o viață pentru poezie a lui Eugène Van Itterbeek, Leuvenul s-a transformat peste noapte într-o adevărată Europă a poeziei. El a găzduit poezii din: Franța, Belgia, Irlanda, Anglia, România, Italia, Olanda, Norvegia, Polonia, Portugalia, U.R.S.S., Spania, Cehoslovacia, Estonia, Ungaria, Germania, Iugoslavia și Luxemburg. „Un adevărat Babilon“ ar fi putut exclama cineva răuvoitor. Dar iată că într-un fel aproape magic, care ar descumpăni și pe cel mai abil politician, poezii au reușit (e drept numai timp de nouă zile — dar oare nu în șapte zile s-a creat lumea?! —) cea mai neobișnuită, mai puțin probabilă și mai minunată unificare Europeană. Acea aflată sub semnul poeziei.

Cum s-a întâmplat asta? N-aș putea spune exact. Cred că printre primele lucruri care ne-au unit au fost sensibilitatea deosebită și respectul pentru celălalt, curiozitatea și bucuria de a descoperi în aproapele tău aceleași frământări și speranțe, apartenența la o aceeași cultură universală jalonată de un Shakespeare, Dante, Rilke, Mozart, Beethoven sau Bach, și nu în ultimul rând, conștiința acută a unui **fin** du siècle în care sintem implicați și răs-

punzători cu toții. Dealtminteri una din temele majore ale Festivalului a fost dezbaterea asupra rostului și rolului poeziei și al poezilor în pragul acestui sfârșit de mileniu.

Conferințele, mesele rotunde și recitalurile de poezie au durat de la nouă dimineața până la douăsprezece noaptea. Experiența atîtor ore pe zi, de și despre poezie, a fost extraordinară și de neuitat. Cu atît mai mult cu cît ea nu ne-a plictisit ci dimpotrivă, a stimulat creator. Flacăra poeziei se aprindea de la unul la celălalt și ne înfrumuseța pe toți. Cuvintele de ordine au fost: seriozitate, cultură, prietenie. S-a discutat despre: funcția socială a poeziei și destinul ei în condițiile unei comercializări tot mai accentuate a produselor culturale precum și situația poeziei scrise în limbi de circulație mai restrînsă. Programul non-stop de audieri și dezbateri s-a încheiat cu o vizită la Parlamentul European de la Bruxelles. O întâlnire sau mai degrabă o confruntare nu tocmai optimistă dintre politicieni și poezii. Demersul poezilor a fost salutat într-una din seri de un mesaj primit din partea președintelui Cehoslovaciei.

Ce-aș mai putea adăuga? Pe drumul lung spre București. Într-o gară germană înzăpezită, am fost ajutat să nu pierd trenul de un tînăr american. Prietenos, săritor la nevoie. Trasmițînd gânduri de prietenie copiilor și tinerilor din România. Mi-am luat rămas bun lăcrîmînd. Se ducea în Golf!

Atunci, mi-am spus pentru prima oară, cu durere și disperare „... la ce bun poezii pe timpuri de război...?!“ Îndrăznesc acum un răspuns: „...poate pentru a aminti că pe lume mai există prietenie, sensibilitate, iubire!“

Prezentăm în cele ce urmează, o selecție a poezilor participanți la Festival, cu speranța că vom reuși în timp să-i facem cunoscuți integral publicului românesc.

JOHN GLENDAY

S-a născut în 1952 la Monfeth, Scoția. A publicat în antologiile: Scottish National Poetry, Times Literary Supplement, Lines Review, Blind Serpent, The Wascana Review etc. Editează revista Blind Serpent. În 1989 volumul său Fantoma merilor apare la editura Peterloo Poets (ANGLIA). Textele sale investighează relația dintre cuvinte și realitatea pe care o revelează sau mai degrabă, pe care o ascund. Poetul este atras de tăcerea și lumina (înțelese ca gnoză) ce se acumulează uneori pînă la exasperare în familiara și în același timp strania noastră viață de fiecare zi.

Steaua

Am urmărit steaua căzătoare
Și-am dezgropat o piatră cît pumnul.
Strălucea ca o armură
În miinile noastre.

Mal tirziu am călătorit
Înspre orașul prădat.

În spatele ocolului se lăsa umbra
Unui om cu gîtul spintecat.
Umbră roșielică precum pălăria colorată
cu singe,

Femeia sau fiica
Ghemuită pe iarbă,
Bătută și pingărită.

Ce puteam face? Cerul de noapte
licărea
Înfloriturile unui război depărtat.
I-am acoperit durerea
Cu frumusețea nepămînteană a stelei.

PHILIPPE DELAVEAU

S-a născut în 1950 la Paris. Și-a susținut doctoratul la Sorbona și a funcționat ca reprezentant al Institutului Francez la Londra. A publicat o serie de studii asupra literaturii franceze din secolul al XIX-lea. Dintre volumele publicate cităm: Un triste crépuscule (1986), Eucharis (1989, premiul Apollinaire), La poésie française au tournant des années '80 (1988). Poezia practică de Philippe Delaveau este fără doar și poate de factură metafizică transfigurînd subtil cotidianul cel mai banal. Cadenta versurilor aminteste mai degrabă stilul poeziei franceze clasice surînd lin și misterios către un au-delă niciodată atins.

Murmurul vîntului

Este poate murmurul vîntului printre
arbori
Sau strigătul noptatec al cucuvelei. Sau
poti ști?

Un oblon ce scrișnește în depărtări
Abia trezind pe cel care dărmă.

Nu, e greu de înțeles. Nu vei înțelege!
Repetă infinit teul întinzîndu-se
Sub parfumul florilor sale.
E greu de-nțeles! Chiar și izvorul



Adormit la picioarele de bronz ale
statuilor
Nu știe! Cu ochii săi orbi doar suride
În secret umbrel, o pală de vînt.

Un adevăr gata de revelat,
îndepărtîndu-se.

În timp ce eremitul
În mijlocul nopții
Își întetește rugăciunea-i astrală.

DONATELLA BISUTTI

Trăiește și activează la Milano. A debutat în 1980 în Almanacco dello Specchio cu ciclul de poeme în proză „Il cammino dei segni“ (Drumul semnelor). Întrînd sufragiile criticii, în 1984 volumul său de poezie „Inganno ottico“ (Amăgeala optică) i se atribuie marelui premiu internațional de poezie Eugenio Montale. Publicistă cunoscută, Donatella Bisutti funcționează actualmente în calitate de critic literar de poezie la revista Millelibri a editurii Giorgio Mondadori. Poeta este și o excelentă traducătoare. Retroversivunile sale au familizarizat pentru prima oară publicul italian cu poemele lui Edmond Jabès, Bernard Noël și Jon Silkin. În anul 1990 Donatella Bisutti a fost aleasă în funcția de președinte al Asociației Europene pentru Promovarea Poeziei.

Natură moartă

Ninge în camera tăcută. Lingă fereastră
Vezi tava de argint rotundă cît o lume.
Desenu-i o mlădiță. O ramură de visce
Care și răsfire transparentă.

E poate-o rugă sau stîngacea
Căutare a iubirii în labirintul de metal
Printre obiecte reci,
Indiferente și banale.

Ninge și totu-i neclintit și rece
Dar dacă înclinî numai puțin platoul,
Un cer nemaivăzut te copleşte
Cu luciul-i orbitor de inger oxidat.

Prezentare și traducere
Silvia Chițimia



moda, altfel

„Sînt singur ca un leu“

Lord Byron

Iată o descriere de sine care l-a făcut să afirme că într-o bună dimineață s-a trezit celebru. Se pare că a fost visul său.

Dintre numeroasele portrete care i s-au făcut și care există în muzee și colecții particulare citeva sînt remarcabile. O gravură de R. Graves, după un tablou de Th. Phillips, care astăzi se găsește la Newstead Abbey, ni-l înfățișează pe Byron în 1814, într-o atitudine specific artificială (a fost veșnic în căutare de artificii estetice), un tînăr frumos, cu păr cirionțat, bărbie fermă dar cu ovalul delicat, buze arcuite, ușor bombate, senzuale. Gîtul înalt — pînă și gîtul îi exprimă aristocrația, onorează un guler răsfrînt, imaculat, cu colțurile îndoit ușor peste un mantou larg, caracteristic epocii. Manșetele, tot albe, sînt vaporoză, iar vesta ce se întrevede pare o broderie complicată și

prețioasă. Din 1815, o miniatură de James Holme, aparținînd contelui de Lovelace, atestă, printr-un autograf al „leului singular“, că „leul“ o consideră „cel mai bun portret“ care i se făcuse pînă atunci. Există însă un tablou celebru, asemenea celui portretizat. E cel realizat de G.C. Thurner, după un portret pictat de W.E. West, la Pisa, în 1822 și care astăzi e mîndria colegiului Harrow. Costumația pare aceeași, frumusețea chipului, indiscutabilă, dar o anumită strălucire a privirii și o anumită nuanță a țîutei ne dezvăluie că pictorul avea antene speciale pentru a detecta farmece speciale. Cam din aceeași perioadă datează mărturisirea lui Thomas Moore despre frumusețea lui Byron despre ochii lui susceptibili de toate pasiunile, cele mai opozante, de la veselie la tristețea cea mai profundă, de la dispreț la orgoliu, la furie...; după părerea lui Thomas Moore, frumusețea fizică a lordului Byron consta în expresia pe care o dădeau figurii gura sa bine desenată și bărbia sa bine echilibrată. Despre ochii săi, conțesa Guiccioli ne asigură că erau un amestec de „bleu, de gris și violet“.

Lui Byron îi plăceau scenele colorate, pitorești, îi plăceau artificiile teatrale; descrierile sale sînt, poate, adevărate, apropiate realității dar extazul povestirii este de ordin poetic, ține de aspirația sa, de visul său, nu de datele reale ale „orientalismului“ pe care-l căuta. Orientalismul său e orientalismul unui patriot, nicăieri nu e atît de englez ca în orientalismul său. Ne povestește cum a încălecat calul vizirului (din complexul că era șchiop s-a născut **superbia**

că, frumos fiind, putea fi și viteaz, și inteligent, și erou, și nemuritor... noroc că s-a oprit la acestea — altfel ne-ar mai fi dat cîteva lecții despre bărbăție, despre spectacol și despre poezie) și cum a vizitat palatul, adică palatele vizirului și ale fiilor vizirului. Susține că nu va uita niciodată intrarea sa la Tépale, la ora apusului (five o'clock, 11 octombrie); albanezii, cu costumele lor — cele mai frumoase din lume, constînd într-o tunică lungă, albă, într-un mantou brodat cu aur, pistolele și pumnale cu plăsele de argint, tătarii — cu căciunile lor înalte, turcii — cu turbanele lor. Descrierea e amănunțită dar notăm cu plăcere că Byron n-a rezistat ispitei și traversa Constantinopolul, vizitînd muzee, îmbrăcat într-un costum roșu aprins, bogat brodat cu aur. În aceeași perioadă, de exaltare față de Orient, a făcut numeroase excursii în România.

Entuziasmele lui includeau permanent MODA. Madame de Staël era „la mare modă“. De aici pornește flatanta considerație: „În mijlocul panoramelor sublime ale lacului Lemán, cea mai mare fericire a fost aceea de a admira plăcutele virtuți ale incomparabilei Corinne“. Dar fericirea aceasta nu l-a oprit să-i versifice cîteva epigrame picante și să destăinuie, în saloane, cîteva anecdote amuzante în legătură cu autoarea „incomparabilei Corinne“.

Îi plăcea să călătorească, să schimbe locul. Avea un echipaj numeros: șapte servitori, cinci trăsuri, nouă cai, o maimuță, un bouledogue, un cîne de pază, două pisici, patru păuni, cîteva găini (englez fără găini?), o bibliotecă

bine asortată în opere moderne, căci cumpăra tot ce i se părea interesant în materie de literatură și o mare cantitate de mobilă „fină“, căci era un estel și se înconjură de „frumos“. Stendhal mărturisește că Lordul Byron era un dandy care avea o frică oribilă de grosieritate, de mitocănie și că ținea foarte mult să fie „en forme“, motiv pentru care făcea mult sport. Tot autorul Mănăstirii din Parma, iubindu-l pe Byron, spunea despre el că nu se mulțumea să treacă drept „cel mai frumos bărbat din Anglia“, ci voia să fie „bărbatul cel mai la modă“, chiar dacă unii îl considerau „cel mai mare poet în viață“. Îl bucurau darurile: sabia de onoare, oferită în Grecia de prințul Mavrocordat, era un motiv de mîndrie. Lady Caroline Lamb, după o pasiune răvășitoare, l-a ales ca erou al unui roman satiric — Glenarvon (ce nume de medicament!).

A fost permanent eroul unor intrigi defăimătoare, considerat imoral, a fost acuzat de relații incestuoase cu sora sa Augusta, a fost clevetit și cît a trăit în Anglia, și cît a trăit în exil. Și ce minunat a știut să scrie, să profetească: „Dacă tot ceea ce se spune despre mine în Anglia este adevărat, sînt nedemn să revăd Anglia. Dacă tot ceea ce se spune e calomnie, Anglia e nedemnă să mă revadă!“.

Corina Cristea

MEMORII

toți ridică paharul. „Să bem pentru cea mai mare greșeală comisă de Stalin. Să bem pentru Stalin care, nelucidând-o pe Anna Mihailovna, a lăsat să vietuiască, în germene, o memorie care trebuia eradicată! Să bem pentru Stalin care, făcând aceasta, a îngăduit ca legătura timpului să nu fie ruptă!”

Toastul era închinat de oaspetii Annel Mihailovna, Adunați în apartamentul ei din strada Krijanovski, ei își manifestau astfel bucuria că soția lui Nikolai Ivanovici Buharin se află în mijlocul lor, mulțumindu-le pentru urările lor. Aceasta se întâmpla în 1988; peste câteva luni, pe prima pagină a ziarului „Pravda” se anunța, cu litere groase, reabilitarea politică a celui ce fusese unul din fruntășii partidului comunist sovietic.

Anna Mihailovna era, deci, o „eroare”. În orice caz, o enigmă discutată și comentată încă și azi de istorici oricum un miracol. Căci, tinind seama de familia ei, ca și de căsătoria ei, și potrivit logicii epocii respective, Anna Larina Buharin era condamnată. Predestinată unui glonte tras în ceață în subsolul închisorii de tristă amintire Lubianka.

Eroarea e, în definitiv, relativă: un an și jumătate de surghiun, de închisori și lagăre, opt luni în celula subterană, infestată de sobolani alte opt luni de lagăr și cinci ani de surghiun. Pe scurt, mărturiseste ea într-un loc, „aceste arestări și detenții în lagăre mi-au răpit douăzeci de ani de viață”.

Care era vina ei? Fiica lui Juri Larin, bolșevic legendar (care a avut buna idee de a muri de moarte naturală în 1932), soția „copilului îndrăgît al partidului” (cum l-a numit Lenin în faimosul său testament politic pe Buharin), trăind în intimitatea marilor lideri bolșevici, această copilă răsfățată a regimului bolșevic, s-a îndrăgostit, la 18 ani, de Buharin, care atunci avea 42 de ani, căsătorindu-se cu el în 1930. După opt ani, în cadrul celui de al treilea mare proces desfășurat la Moscova, proces în care va compare Buharin, alături de alți douăzeci de acuzați — proces intitulat oficial „al blocului antisovietic trotskist” și prin care, cum se știe prea bine, era o pură inscenare, singerosul tiran de la Kremlin își înlătura potențialii adversari — toți „acuzații” au fost condamnați la moarte, fiind executați în ziua de 15 martie 1938.

În cursul acestui proces, Buharin s-a comportat cu totul altfel decât toți ceilalți acuzați. Dacă și-a asumat toată răspunderea politică a „complotului” inventat de acuzații săi, el n-a intrat nici o clipă în jocul procurorului Vișinski, pe care îl disprețuia pe față, neezitând să-l destabilizeze prin abilitatea răspunsurilor sale și explicând deseori dedesubturile politice ale procesului, ca și ale scopurilor lui.

Martor al ultimei sale declarații, unul din corespondenții americani, un ziarist de la „New York Times” scria: „Doar dl. Buharin ale cărui ultime cuvinte dovedesc în mod evident că se știe condamnat s-a comportat ca un om plin de demnitate, ce nu era departe de dispreț. Cincizeci și cinci de acuzați au înfruntat curtea în cursul celor trei mari procese desfășurate la Moscova, dar Buharin e singurul care n-a acceptat să se umilească și să-și facă autocritică”.

Au trecut cincizeci de ani de atunci. Cincizeci de ani de rezistență și de luptă, din care aproape jumătate Anna Larina l-a trăit — dacă se poate spune așa vietii pe care a dus-o în temnițele și lagărele în care au murit milioane de nevinovați — în care ea nu va înceta nici o clipă nu numai să lupte pentru restabilirea adevărului, dar și pentru reabilitarea politică

a soțului ei, victimă a teroarei staliniste, pentru înlăturarea minciunilor care au stăruit în tot timpul procesului, pentru a dovedi țării sale că el n-a fost nici trădător, nici criminal, nici spion, cum s-a „afirmat” în timpul dezbaterilor.

Pe cel care și azi încă au păstrat în mintea lor imaginea unui Buharin tîrît într-un proces inscenat sau, cei care mai simt nevoia să aibă mai departe imaginea unui Buharin un om dintr-o bucată, i-a iritat, Pentru aceștia, „Memoriile” ei nu sînt „cum ar trebui să fie”. Dar cititorii „din patria ei și din țările unde „Memoriile” ei s-au tradus, nu s-au lăsat înșelați și au înțeles că în paginile lor transpiră doar adevărul și numai adevărul. Pe ea o dor miinile semnind atîtea autografe.

Anna Larina Buharin a devenit o figură publică, așa cum doar Rusia știe să crezeze. „Memoriile” ei au căpătat o greutate, o valoare deosebită, fiind o contribuție unică a acestei istorii „absurde” care a fost stalinismul, istorie care mai rămîne încă a fi scrisă.

Dar nu acesta e doar curajul acestei femei care, în 1938, cînd n-avea decît 24 de ani, din fundul celulei sale subterane, îi adresa lui Stalin: „Iosif Visarionovici, prin zidurile groase ale acestei închisori, te privesc drept în ochi și îți spun că ești un criminal”.

Din aceste „Memorii”, sfîșietor de dureroase prin adevărurile lor crude, redăm pentru cititorii noștri fragmentele privind zilele care au precedat arestării lui Buharin.

După executarea lui Kamenev și a lui Zinoviev, tensiunea în casă devenise extrem de mare, iar Nikolai, grozav de nervos, căci se aștepta din zi în zi să fie arestat. Și ceea ce era de așteptat, se întâmplă.

Ziua fatidică de 27 februarie 1937 sosi. Scara, secretarul lui Stalin, Poskrebisev, telefonă să-l anunțe pe Nikolai că trebuie să vină neapărat la plenară. Ne-am luat rămas bun unul de la altul.

Ivan Gavrilovici, tatăl soțului meu, era într-o stare indescriptibilă. Istovit de suferințele pricinuite de soarta fiului său bătrînuț zăcea tot timpul în pat. Cînd s-a despărțit de el, fu cuprins de convulsii, căci nu știa dacă îl va mai revedea. Se scula anevoie, nu se putea ține decît cu greu pe picioare, apoi recăzu în pat, miinile îi tremurau chipul i se învînetise. Aveam impresia că viața nu-l mai atrîna decît de un fir, care se putea rupe din clipă în clipă. Dar revenindu-și puțin Ivan Gavrilovici își întrebă fiul cu glas stîns: — Ce se-ntîmplă, Nikolai, ce se-ntîmplă? Spune-mi.

Nikolai n-avu timp să răspundă, că telefonul sună din nou.

— O să întîrziati la plenară, sinteti așteptat, îl reamintîți Poskrebisev, care execută ordinea șefului său.

N-aș putea spune că Nikolai s-a grăbit din cale afară. Și-a mai luat rămas bun de la mama sa, apoi a venit rîndul meu.

Acest moment tragic al despărțirii, nimeni nu va ști vreodată să redea caracterul lui groznic, nici să descrie durerea care, pînă în ziua aceea sălăsluise în inima mea, Nikolai ingenue dinaintea mea și cu lacrimi în ochi, îmi cerea iertare pentru viața mea definitiv distrusă, rugîndu-mă să am grijă de fiul nostru și să lupt pentru reabilitarea lui și să nu uit un singur rînd din textul pe care îl scrisese și-l rupsesse apoi. Mai tre-



Anna Larina, la vîrstă de 18 ani, cînd l-a cunoscut pe Buharin.

buia să transmit textul ăsta comitetului central cînd situația se va schimba „și se va schimba cu siguranță”; mă încredința Nikolai, „tu ești tinăra și ai să trăiești ziua aceea. Jură-mi că ai s-o faci”. I-am jurat.

S-a ridicat atunci în picioare, m-a îmbrățișat și mi-a spus profund emoționat: — Nu fi intristată Anișka, în istorie se strecoară uncori greșeli supărătoare, dar adevărul va triumfa pînă la urmă.

Adînc emoționantă, fusesi cuprinsă de un frison puternic și am simțit cum îmi tremurau buzele. Am înțeles amîndoi că ne despărțeam pentru totdeauna. Nikolai își îmbrăcă scurta lui de piele, își infundă căciula pe cap și se îndreptă spre ușă.

— La seama, Nikolai, să nu spui minciuni. Asta au fost singurele cuvinte pe care am fost în stare să i le spun, atunci cînd el pășea pe ușă.

L-am însoțit pe Nikolai pînă la „durgatori” și m-am întors acasă. Abia mă culcasem că NKVD-iștii s-au și prezentat pentru o percheziție. Nu mai încăpea nic o îndoială. Nikolai era arestat.

Era un întreg detașament de doisprezece — treisprezece inși, unul din ei era, un medic în uniformă NKVD-uli peste care își pusese o bluză albă. O percheziție cu un medic... Niciodată nu se văzuse așa ceva.

Percheziția o conducea Beria Berman, care era atunci responsabilul sectorului însărcinat cu anchetele NKVD-ului (mai tîrziu, a fost impuscat). S-ar fi spus că se ducea la o repetiție: purta un costum elegant negru, o cămașă albă, iar pe degetul cel mic strălucea un inel. Aerul lui satisfăcut îi inspira dezgust. Intră în camera mea și primul lucru pe care îl întrebă fu:

— Ai arme?

— Da. Am întins mina spre sertarul noptierelor de lângă patul de unde am scos revolverul, pe care era gravat: „Conducătorului revoluției proletare, din partea lui Klim Vorosilov”.

Berman îmi prinse brațul cu brutalitate, ca și cum i-ar fi fost teamă că am să trag în el. Luă revolverul din sertar, citi dedicația și zîmbi satisfăcut: pusese mina pe un trofeu neașteptat despre care va putea relata „stăpinului”.

— Ai multe arme?

— Da. O puscă de vînătoare germană pe care A.I. Rykov² a adus-o din Berlin și i-a dăruit-o soțului meu.

Apoi Berman mi-a cerut să-l îndic unde sînt păstrate arhivele lui Buharin. L-am întregat ce înțelege prin „arhive”. „Totul” a fost răspunsul. L-am condus la birou, trecînd prin camera socrului meu, la capătul căruia se afla un doctor. În birou, am găsit mai mulți bărbați și două femei. Toți răscoleau pretutindeni. Scosese dintr-o ladă procesele verbale ale ședințelor Biroului politic, stenografele plenarelor C.C., goliseră

toate sertarele biroului, toate dulapurile unde erau îngrămădite documentele care se adunaseră în cursul anilor, cit Nikolai fusese redactor șef al ziarului „Pravda” (din 1918, n.tr.), al Kominternului, al „Izvesticii”. Luară cărțile și broșurile scrise de Nikolai, textul discursurilor publicate. Din camera în care trăisem ultimele luni, confiscară dosarul cu scrisorile lui Lenin, ciorna programului Partidului, adoptat la Congresul al VIII-lea în 1919. Mai găsiră, într-unul din sertarele mesei, cîteva scrisori conținînd descrieri pasionante ale unor fenomene naturale, scrisori pe care Nikolai mi le adresase cînd eram încă o copilă...

L-am rugat mult și bine pe Berman să-mi lase scrisorile — „documentele astea n-au nimic de-a face cu instrucția”, i-am argumentat eu — dar el mi-a respins cererea. Așa a fost confiscat totul, pînă la ultimul petec de hîrtie. Au făcut apoi un pachet mare, pe care îl botezără „arhive”, care se înălța ca un munte pe birou. Se urmărea în mod evident, distrugerea tuturor urmelor activității sincere și fremătore a lui Nikolai spre a o înlocui cu o imagine minciunoasă, prezentată în cursul procesului său, îndeplîndu-se astfel dorința lui Stalin și a slugilor lui obsecvivoase. Au adus după aceea o camionetă, pe care au încărcat-o pînă în vîrf (am urmărit scena de la ferestra bucătăriei) și au dus totul cu ei, fără îndoială, la NKVD.

Berman, ca și cele două femei și cîteva bărbați, au rămas în casă. A început atunci cel mai umilitor lucru: percheziția personală.

L-au silit pe Ivan Gavrilovici să se scoale din pat: el a rămas în picioare, copleșit și tulburat. Tremura cînd au început să-i caute prin buzunare și au răsturnat patul cu susul în jos. N-am asistat la percheziția soacrei mele. Au intrat după aceea în camera unde se aflau copilul nostru și doica lui. Pașa (doica) e o femeie bătaioasă și a refuzat să se lase percheziționată, a îmbrîncit-o pe agenta NKVD-ului, strîgînd: „Afară, ieși afară! N-ai să găsești nimic aici, femeie josnică!” Copilul dormea liniștit. Ei au încercat să se apropie de pătucul lui, dar eu m-am împotrivit din toate puterile. În schimb, au percheziționat căruciorul.

Am scăpat de percheziția corporală, eram în cămașă de noapte cînd au năvălit în casă și am rămas în ținuta asta pînă la sfîrșit. Doar paturile noastre, al lui Nikolai și al meu au fost cercetate cu cea mai mare atenție.

Pe la miezul nopții, am auzit zgomote provenind din bucătărie și m-am dus să văd ce s-a întîmplat. Tabloul ce mi se înfățișa ochilor m-a uluit. Percheziția stîrnise foame „agenților”, care organizaseră un fel de banquet. Ședeau pe jos, căci masa era prea mică pentru ei, și întinseseră pe podea un ziar, pe care pusese un jambon uriaș și cîrnați. Pe foc se pregătea o omletă. Văzînd-mă, ei izbucniră în ris. Scribită, m-am refugiat în camera mea.

Berman veni după mine și mă pofti la masă.

— N-ai mîncat nimic, Anna Mihailovna. Sau ai de gînd să faci greva foamei, urmînd exemplul lui Buharin?

— N-am deloc această intenție, dar cu niște oameni ca voi n-am să stau nici-cum la masă.

Prezentare și traducere
Paul B. Marian

¹ Avea zece luni atunci și abia doi ani cînd a fost arestată maică-sa. După aceea, a fost ridicat și trimis într-un orfelinat, unde erau crescuți fără nici o identitate, toți copiii celor condamnați sau executați. Abia în 1958, adică după 19 ani luri și-a reîntîlnit mama în Siberia și a aflat al cărui fiu e. (n. tr.)

² Alexei Ivanovici Rykov (1881—1938), vechi bolșevic, membru al partidului din 1895, care a îndeplinit diverse funcții importante, exclusiv arestat în martie 1937, judecat în același proces cu Buharin, condamnat și executat în martie 1938 (n.tr.)

Continuare în pag. a 14-a

bridge

Probleme de circulație

I din cele mai presante griji în jocul de levată este păstrarea circulației între declarant, deci acela care conduce jocul, și „masă” sau „mort”, deci partenerul care-și etalează cărțile sub ochii tuturor. Orice neatenție, cît de mică, în această privință poate duce

la compromiterea contractului licitat, chiar dacă liciția a fost corectă și s-a oprit la un nivel perfect realizabil. Se cunosc suficiente exemple, care mai triste, care mai amuzante, de pierdere a controlului asupra circulației dintre parteneri pentru a mai încerca să dovedim acum însemnătatea acesteia într-o competiție de bridge. Ce se știe mai puțin, fiindcă s-a analizat mai puțin, e pricina (sau pricinile) pentru care cel ce se află la cirna jocului ajunge în situația de a nu mai avea circulație cu „masă”. Altfel zis, ce se ascunde, de fapt, sub termenul generic de neatenție, dincolo de ceea ce el chiar denuște, adică neatenția propriu-zisă?! Ar fi, mai întii, într-o ordine a frecvenței, încrederea prea mare a declarantului în posibilitatea de a conduce jocul exclusiv din mîna proprie, încredere care apare mai ales în cazul pre-

zenței în mîna declarantului a unei forțe mult superioare celei din mîna partenerului. Ar fi, apoi, așa-zisa seducție a tainei în virtutea căreia cel care joacă e tentat să-și organizeze jocul la nivelul cărților din mîna, pe care adversarii nu le cunosc, și nu la nivelul cărților de pe masă, aflate la vedere. Ar mai fi, în sfîrșit, nepriceperea de a gîndi simultan sau măcar alternativ din două unghiuri, cel al cărților din mîna și cel al cărților de pe masă, defect major care pune sub semnul întrebării chiar vocația bridge-istă a jucătorului. Să le luăm, acum, pe rînd. Supraestimarea miinii proprii duce la un soi de autoritarism orb ce are drept reacție un fel de revoltă a „mortului”, pasivă firește, însă nu mai puțin eficientă în sensul ruperii legăturilor cu „mîna”. La rîndu-i, seducția tainei produce scenarii fanteziste care,

odată aplicate, chiar dacă nu intrerup imediat circulația cu „masă” o perturbă și o subminează prin acumulare de erori sau de nepotriviri, astfel încît se ajunge mai totdeauna tot la incomunicare între cei doi parteneri. În fine, nepriceperea de a gîndi din două unghiuri, așadar neputința de a te pune, cum se spune, în pielea celuilalt, anulează din start orice șansă de circulație și de comunicare reală între părți, jucătorul aflînd într-o atare culpă neavînd ce să caute la masa de joc. În definitiv, problema circulației între „declarant” și „masă” rămîne, în bridge-ul de competiție dacă nu și în „partida liberă” una esențială și de sinteză, atîngătoare de ceea ce altădată numeam restul dinții al prezenței jucătorului adevărat: să joace bine.

Laurențiu Ulici